

Procesevaluatie Tools4U

ANOUK BOSMA

JESSICA ASSCHER

PETER VAN DER LAAN

GEERT JAN STAMS

CIP-gegevens KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK, DEN HAAG

Bosma, A.Q., Asscher, J.J., Laan, P.H. van der, Stams, G.J.J.M.

Procesevaluatie Tools4U

Amsterdam: Kohnstamm Instituut.

(Rapport 852, projectnummer 10436)

ISBN 978-90-6813-915-0

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, or otherwise, without the prior written permission of the publisher.

Uitgave en verspreiding:

Kohnstamm Instituut

Plantage Muidergracht 24, Postbus 94208, 1090 GE Amsterdam

Tel.: 020-525 1226

www.kohnstamminstituut.uva.nl

© Copyright Kohnstamm Instituut, 2011

Inhoudsopgave

Voorwoord	1
Abstract	3
Samenvatting	7
1 Inleiding	11
1.1 Tools4U	11
1.2 Doel- en vraagstelling	16
1.3 Onderzoeksmethode	19
1.4 Leeswijzer	24
2 Landelijke toepassing	25
2.1 Prevalentie	25
2.2 Aanbieders	27
2.3 Niet-voltooid trainingen	28
2.4 Samenvatting en voorlopige conclusies	30
3 Deelnemers	33
3.1 Procedure	33
3.2 Jongeren	35
3.3 Ouders	40
3.4 Vaardigheidstekorten	43
3.5 Recidiverisico	45
3.6 Motivatie	46
3.7 Oordeel over Tools4U	50
3.8 Samenvatting en voorlopige conclusies	52

4	Uitvoering	55
4.1	Deelnemers	55
4.2	Uitvoering	55
4.3	Geobserveerde bijeenkomsten	65
4.4	Dossiervorming	69
4.5	Trainers	72
4.6	Supervisie	73
4.7	Samenvatting en voorlopige conclusies	76
5	Adviseren en opleggen, selectie en indicatie	79
5.1	Geïnterviewden	79
5.2	Kennis van en ervaring met Tools4U	79
5.3	Adviseren	80
5.4	Opleggen	85
5.5	Uitvoering	87
5.6	Contact met andere betrokkenen	89
5.7	Samenvatting en voorlopige conclusies	89
6	Conclusies	91
6.1	Selecteren, indiceren, adviseren en opleggen Tools4U	91
6.2	Landelijke toepassing Tools4U	92
6.3	Deelnemers Tools4U	93
6.4	Uitvoering Tools4U	93
6.5	Algemeen oordeel en effectstudie Tools4U	94
	Literatuur	97
	Bijlagen	101
	Bijlage 1 Begeleidingscommissie	101
	Bijlage 2 Vragenlijsten	102
	Bijlage 3 Vragenlijst jongeren	103
	Bijlage 4 Formulier dossieranalyse	126
	Bijlage 5 Observatieschema's	127
	Bijlage 6 Interviews	129
	Bijlage 7. Tabellen	130
	Recent uitgegeven Kohnstamm Instituut rapporten	143

Voorwoord

Tools4U is een individuele training in cognitieve en sociale vaardigheden die sinds begin 2009 landelijk als leerstraf voor jongeren wordt toegepast. Tools4U is eind 2007 erkend door de Erkenningscommissie Gedragsinterventies Justitie. In het kader van deze erkenning is, in opdracht van het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum, een procesevaluatie van Tools4U uitgevoerd. Daarbij is nagegaan in hoeverre Tools4U wordt uitgevoerd zoals dit in de programmahandleidingen wordt beschreven.

Voor u ligt het eindrapport van deze procesevaluatie. Dit rapport had niet tot stand kunnen komen zonder de hulp van diverse betrokkenen. Allereerst willen we de aanbieders van Tools4U noemen, die zeer enthousiast aan het project hebben meegewerkt. Onze dank daarvoor.

Daarnaast heeft een groot aantal jongeren, ouders, trainers, maar ook supervisors, raadsonderzoekers, coördinatoren taakstraffen, kinderrechtters en officieren van justitie aan het onderzoek meegewerkt. In het bijzonder de Tools4U trainers hebben veel tijd en moeite in het onderzoek gestoken. Onze dank aan hen en de overige deelnemers is groot.

Ten slotte een woord van dank aan voorzitter en leden van de begeleidingscommissie (zie Bijlage 1). In diverse fasen van het onderzoek hebben zij kritisch meegedacht, minutieus meegelezen en vele nuttige suggesties gedaan.

Amsterdam, december 2010
Het onderzoeksteam

Abstract

Tools4U is an individual training in cognitive and social skills, which is applied as a penal sanction of an educational nature for underage delinquents. The training focuses on reducing the lack of cognitive and social skills which are related to delinquent behavior, and also on strengthening protective factors that may safeguard youngsters from re-offending (Albrecht & Spanjaard, 2007).

In order to examine whether Tools4U is implemented as described in the program manuals, a process evaluation has been completed. Research questions concerned the prevalence of Tools4U training programs, experiences of adolescents and parents, execution, and recommendation to the court and selection of young offenders.

Prevalence

Unexpectedly, the total number of Tools4U training programs appeared to be relatively low in 2009. The training was applied 607 times in 2009. The predecessor of Tools4U, the social skills training (*SoVa*), was imposed around 3,000 times in 2008.

The relatively small number of Tools4U programs in 2009 may have been caused by some reluctance to advice Tools4U to the court. Case examiners (*raadsonderzoekers*) of the Council for Child Protection (*Raad voor de Kinderbescherming*) did not advice the training as often as they did in previous years with regard to its predecessor, the *SoVa*. The reason for this reluctance remains unclear.

The limited number of programs has several implications. For instance, Tools4U trainers cannot meet the requirements for certification, and the system of supervision and quality does not function properly on all accords.

In most cases, Tools4U is carried out according to plan. There are indications, however, that sometimes not showing up for training meetings is not systematically sanctioned and that, therefore, that actual number of successfully finished training programs is slightly smaller.

Adolescents and their parents

In order to be considered for Tools4U youngsters need to meet a number inclusion criteria. Due to a lack of relevant data it is not possible to conclude whether the right group of adolescents and parents was selected for Tools4U. Data concerning important inclusion criteria, such as intelligence, risk of recidivism and lack of skills were not available and standardized selection or assessment instruments were not used. Characteristics that were available have shown that the group of Tools4U participants, in 2009, was quite diverse. There is no reason to believe that many 'unfitting' youths were referred to Tools4U.

Parental involvement, a major difference of Tools4U compared to its predecessor, turned out to be limited in 2009. Apparently, it is not easy to accomplish since parents are not obliged to attend a training.

A true positive outcome was that the majority of adolescents and parents were positive about the training. Also, a large number of youths were motivated or could be motivated for Tools4U.

Execution

In practice, Tools4U did not meet all aspects of the guidelines stated in the program manual. In a number of trainings it appeared that some of the mandatory topics had not been taken forward. Furthermore, a national quality system mentioned in the Tools4U manual was not (yet) operational. This suggests only partial program integrity. But improvement seems certainly possible, for instance with regard to the system of supervision and the requirements that need to be met by trainers.

Recommendation and selection

With regard to the selection of juveniles and parents, and the advice to the court to impose Tools4U, several shortcomings have been identified. The choice for Tools4U is not always made according to instructions mentioned in the Tools4U manual. Neither was this choice made using the standardized assessment instruments as prescribed in the manual. Therefore, it cannot be concluded that Tools4U was the right choice in all cases, nor that the intended group of juveniles was assigned to Tools4U, or that youths and parents were referred to the most appropriate variety of Tools4U. This may affect the outcomes of Tools4U since an improper match between participants and training can result in unfavorable results.

General conclusion

In 2009, Tools4U was not optimally applied and carried out. Program integrity was only partially accomplished since Tools4U varied widely in many respects. Participants differed from each other as well as methods and tools used, and skills trained. Trainers differed in work experience and quality, and in the supervision they received. Program guidelines were sometimes only partially met.

Samenvatting

Tools4U is een individuele training in cognitieve en sociale vaardigheden, die wordt toegepast als leerstraf voor strafrechtelijk minderjarigen. De training richt zich op het verminderen van de cognitieve en sociale vaardigheidstekorten die een rol hebben gespeeld bij de het plegen van een delict, en het versterken van protectieve factoren die jongeren in de toekomst kunnen behoeden voor recidive (Albrecht & Spanjaard, 2007).

Om na te gaan of de interventie Tools4U wordt uitgevoerd zoals beschreven in de programmahandleidingen is een procesevaluatie uitgevoerd. Daarbij werden onderzoeksvragen gesteld rond de thema's 'prevalentie', 'jongeren en ouders', 'uitvoering' en 'advies en selectie'.

Prevalentie

Anders dan verwacht blijkt de totale instroom van Tools4U in 2009 relatief laag te zijn geweest; in 2009 werd de training 607 keer toegepast. De voorganger van Tools4U, de sociale vaardigheidstraining als taakstraf (SoVa), werd in 2008 naar schatting ruim 3.000 keer opgelegd.

De reden voor het achterblijven van de instroom van Tools4U ligt vermoedelijk in het feit dat er minder vaak wordt geadviseerd door raadsonderzoekers. Het waarom van deze terughoudendheid is niet duidelijk.

Het achterblijven van de instroom heeft diverse implicaties, waaronder het feit dat trainers niet kunnen voldoen aan de eisen die certificering stelt, en het feit dat het systeem van supervisie niet op alle punten functioneert.

Gebleken is dat de training Tools4U in de meeste gevallen volgens plan wordt afgerond. In een deel van de gevallen kan dat het gevolg zijn van het van het niet systematisch sanctioneren van afwezigheid bij trainingsbijeenkomsten.

Jongeren en hun ouders

Om in aanmerking te komen voor Tools4U moet aan een aantal inclusiecriteria worden voldaan. Op basis van dit onderzoek kan geen antwoord worden gegeven op de vraag of de juiste jongeren en ouders bij Tools4U terecht kwamen. Gegevens omtrent belangrijke inclusiecriteria als intelligentie, recidiverisico en vaardigheidstekorten waren niet beschikbaar en gestandaardiseerde selectie- of indicatie-instrumenten werden niet gebruikt. Kenmerken die wel onderzocht konden worden, laten zien dat de in 2009 bereikte doelgroep zeer divers was. Veel aanwijzingen dat 'verkeerde' jongeren naar Tools4U werden verwezen, zijn er overigens niet.

De betrokkenheid van ouders, een belangrijke vernieuwing van Tools4U ten opzichte van haar voorganger, bleek in 2009 niet optimaal te zijn. Dit is ook niet eenvoudig te realiseren, omdat ouders niet verplicht kunnen worden aan de training deel te nemen.

Positief is het feit dat zowel jongeren als ouders in meerderheid positief oordeelden over de training. Bovendien leek een behoorlijk aantal jongeren gemotiveerd te zijn of gemotiveerd te kunnen worden voor de training Tools4U.

Uitvoering

De uitvoering van Tools4U kwam niet in alle opzichten tegemoet aan de aanwijzingen die de handleiding stelt. In sommige trainingen kwam een aantal verplichte onderdelen niet aan bod. Dit duidt op gedeeltelijke programma-integriteit. Op diverse punten is echter verbetering mogelijk, waaronder het systeem van supervisie. De supervisie voldoet niet aan alle in de handleiding gestelde punten. Ook trainers voldoen niet in alle gevallen aan de in de handleiding Tools4U geformuleerde eisen omtrent kwaliteit. Voorts is het landelijk kwaliteitssysteem waarover de handleiding Tools4U spreekt niet operationeel.

Selectie en advies

Bij de selectie van jongeren en ouders en het advies over de toepassing van Tools4U deden zich enkele knelpunten voor. De keuze voor Tools4U gebeurde niet op de wijze zoals is aangegeven in de handleiding Tools4U. Bovendien kwam de keuze doorgaans niet op een (andere) gestandaardiseerde wijze tot stand. Er kan derhalve niet met zekerheid worden vastgesteld dat Tools4U in alle gevallen een juiste keuze is geweest en evenmin dat de juiste jongeren

naar Tools4U zijn verwezen, en ook niet dat jongeren en ouders naar de juiste variant van Tools4U zijn gestuurd. Dit kan de uitkomsten van Tools4U beïnvloeden, omdat het ontbreken van een goede 'match' tussen jongeren en programma kan resulteren in ongunstige uitkomsten.

Algemeen oordeel

De toepassing en uitvoering van Tools4U verliep in 2009 niet optimaal. Programma-integriteit werd slechts gedeeltelijk bereikt, omdat de toepassing van Tools4 op veel punten varieerde. Deelnemers verschilden van elkaar, maar ook toegepaste methoden en instrumenten, en getrainde vaardigheden. Trainers verschilden van elkaar in ervaring en kwaliteit, en de supervisie die zij kregen. Programma richtlijnen werden soms slechts voor een deel gevolgd.

1 Inleiding

1.1 Tools4U

Tools4U is een individuele training in cognitieve en sociale vaardigheden, die wordt toegepast als leerstraf voor strafrechtelijk minderjarigen. De training, zo stelt de handleiding, heeft als doel een jongere die één of meer delicten heeft gepleegd enkele cognitieve en sociale vaardigheden te leren, zodat de kans afneemt dat de jongere opnieuw een delict pleegt. De training richt zich op het verminderen van de cognitieve en sociale vaardigheidstekorten die een rol hebben gespeeld bij het plegen van een delict en het versterken van protectieve factoren die jongeren in de toekomst kunnen behoeden voor recidive (Albrecht & Spanjaard, 2007).

Tools4U is een aangepaste versie van de eind jaren zeventig door het Amsterdamse Paedologisch Instituut (PI) ontwikkelde training sociale vaardigheden voor jongeren met gedragsproblemen (SoVa)¹. In 1983 was deze training één van de eerste leerprojecten, die bij wijze van experiment als alternatieve sanctie werd toegepast (Van der Laan, 1991). Het is ook de enige training sociale vaardigheden die in de jaren daarna stand heeft gehouden. Arnhemse en Groningse varianten van sociale vaardigheidstrainingen verdwenen na een aantal jaren uit beeld. Tools4U is met zijn voorloper daarmee de oudste leerstraf die ons land kent (Albrecht & Spanjaard, 2007). De SoVa is in de jaren negentig om pragmatische en financiële redenen versimpeld en ingekort (Albrecht & Spanjaard, 2007). Ouders werden niet langer bij de training betrokken en het toepassen van cognitieve interventies werd beperkt². Onder invloed van nieuwe kennis en inzichten over de

¹ Sociale vaardigheidstraining als taakstraf voor minderjarigen.

² Het trainen van sociale vaardigheden stond centraal.

effectiviteit van interventies voor delinquentie jongeren is de training sinds 1999 enkele malen herzien. Ook een in 2004 gehouden programma-evaluatie³ naar de SoVa is aanleiding geweest voor een herziening (Van Heerwaarden & Slump, 2004). Daarbij is de SoVa als taakstraf omgezet naar het huidige Tools4U (Albrecht & Spanjaard, 2007). Tools4U wordt sinds begin 2009 landelijk toegepast.⁴

De huidige training Tools4U heeft in vergelijking tot haar voorgangers meer oog voor de rol van ouders. Geprobeerd wordt hen actief bij de training te betrekken (Albrecht & Spanjaard, 2007). Daarnaast is met de herzieningen vanaf het eind van de vorige eeuw de focus van de training weer meer komen te liggen op het delict en het verkleinen van de kans op recidive. Een delictanalyse levert de primaire doelen voor het trainingsplan op. Een uitgebreide delictbespreking maakt voor de trainer inzichtelijk wat de vaardigheidstekorten zijn van de jongeren, die vervolgens gericht getraind worden. De doelen uit de competentieanalyse, die vaak meer indirect in relatie staan tot het delictgedrag, komen alleen aan bod wanneer zij direct zullen bijdragen aan het verkleinen van de kans op recidive (Albrecht & Spanjaard, 2007). Met deze aanpak wordt beoogd dat de training Tools4U volledig op maat is. Er staan anders dan het geval was bij eerdere varianten van de SoVa, geen vaste trainingsonderwerpen meer op het programma (Albrecht & Spanjaard, 2007). Tools4U is eind 2007 erkend door de Erkenningscommissie Gedragsinterventies Justitie.

Toepassing van Tools4U

Tools4U wordt door de kinderrechter (rechtersmodel) of de officier van justitie (officiersmodel) toegepast als leerstraf, doorgaans op advies van de Raad voor de Kinderbescherming. De indicatie voor Tools4U wordt gegeven door de raadsonderzoeker. Organisatie, coördinatie en toezicht op de uitvoering ligt in handen van de coördinator taakstraffen van de Raad voor de Kinderbescherming. De trainingen Tools4U worden uitgevoerd door commerciële aanbieders en gegeven door trainers die zijn opgeleid en gecertificeerd door PI Research (Albrecht & Spanjaard, 2007). Verplichte supervisie door een door PI Research opgeleide supervisor moet de kwaliteit

³ In dit onderzoek is bij wijze van ex-ante evaluatie onderzocht in hoeverre met de SoVa als taakstraf voldaan werd aan de *what works* factoren en kwaliteitscriteria van het Ministerie van Justitie (Van Heerwaarden & Slump, 2004).

⁴ Men zou 2009 daarom op kunnen vatten als een overgangsjaar, met mogelijk aanloopproblemen, kinderziekten en dergelijke.

van de uitvoering van de training Tools4U waarborgen en vergroten (Spanjaard, 2007). Tools4U kan apart (zelfstandig) of in combinatie met een werkstraf worden opgelegd.

De training Tools4U bestaat uit acht of twaalf bijeenkomsten. Het aantal bijeenkomsten dat een jongere moet volgen is afhankelijk van het aantal te trainen vaardigheden en van het leerniveau van de jongere. Tools4U kent twee varianten: Tools4U standaard en Tools4U plus. In de plus-variant is meer aandacht voor ouders, hetgeen onder meer tot uitdrukking komt in nog eens vier extra bijeenkomsten: twee extra bijeenkomsten voor ouders en twee extra bijeenkomsten voor ouders en jongeren samen. De variant Tools4U-plus wordt toegepast bij jongeren tot en met vijftien jaar en/of wanneer verwacht wordt dat vergroting van vaardigheden van ouders op het gebied van monitoring en/of probleemoplossing een bijdrage zou kunnen leveren aan vermindering van recidive (Albrecht & Spanjaard, 2007).

Doelgroep van Tools4U

De training Tools4U is bedoeld voor strafrechtelijk minderjarigen in de leeftijd van twaalf tot achttien jaar met een IQ hoger dan 85. De jongeren hebben zich schuldig gemaakt aan het plegen van één of meer delicten⁵.

Vaardigheidstekorten⁶ dienen in relatie te staan tot de delictpleging. De door de minderjarige gepleegde delicten en een eventuele criminele carrière mogen niet te licht en niet te zwaar zijn. Dit wordt bepaald door het aantal delicten dat de jongere heeft gepleegd, de ernst van de delicten, de leeftijd waarop het delinquent gedrag begonnen is, het aantal veroordelingen en eerder ingezette interventies ter voorkoming van delinquentie. Het risico op herhaling van delinquent gedrag moet matig⁷ zijn. De jongere dient bovendien bereid te zijn om deel te nemen aan de training en een individuele training moet voor de desbetreffende jongere de voorkeur hebben boven training in een groep (Albrecht & Spanjaard, 2007).

De criteria die aangeven voor welke jongeren Tools4U een geschikte interventie wordt geacht om de kans op het plegen van nieuwe delicten te verkleinen zijn samengevat in inclusie- en exclusiecriteria. Daarnaast worden er factoren

⁵ Zoals diefstal, openlijke geweldpleging, diefstal in vereniging, inbraak, mishandeling en/of vernieling.

⁶ Vast te stellen met behulp van de Checklist Tools4U (Albrecht & Spanjaard, 2007). Overigens geeft de handleiding hiervoor geen verdere motivering.

⁷ Vast te stellen met behulp van de Nederlandse versie van de Washington State Juvenile Court Pre-Screen Assessment (Van der Put, Stams, Van der Laan & Oort, 2009).

onderscheiden die de kans op het succesvol afronden van de training vergroten (Albrecht & Spanjaard, 2007). De inclusiecriteria, exclusiecriteria en succesbeïnvloedende factoren zijn opgenomen in Tabel 1.

Uitvoerige informatie over Tools4U is te vinden in de diverse bij de training behorende handleidingen. Deze handleidingen worden gebruikt bij de opleiding van trainers (Albrecht & Spanjaard, 2007; Spanjaard, 2007; Spanjaard, Albrecht & Knopper, 2007).

Tabel 1 Inclusiecriteria, exclusiecriteria en factoren die de kans op succes vergroten.*

Inclusiecriteria	Exclusiecriteria	Succesbeïnvloedende factoren
Vaardigheidstekorten staan in relatie tot de delictpleging	Te weinig of te veel vaardigheidstekorten die samenhangen met de delictpleging	Een goede matching tussen jongere en trainer
Er is een matig risico op herhaling van het delict	Te veel vaardigheidstekorten om in acht of twaalf bijeenkomsten te kunnen trainen	De training start zo snel mogelijk na het gepleegde delict
De jongere is bereid om aan de training deel te nemen	Geen of juist een te groot risico op herhaling van het delict	De training vindt plaats in de directe omgeving van de jongere
Individuele training heeft de voorkeur boven groepstraining	Problematisch functioneren van de jongere op teveel verschillende gebieden	De omgeving van de jongere is bij de training betrokken
De jongere is 15 jaar of jonger en/of de ouders hebben problemen met monitoring en/of probleemoplossen (plus-variant)	Ernstige symptomen van psychopathologie die aan het tot stand komen van het delict ten grondslag liggen	
	Het ontbreken van een opvoeder of begeleider die de jongere kan stimuleren de training te volgen Omstandigheden die een actieve deelname aan de training in de weg staan ⁸ De jongere heeft in het verleden voor een soortgelijk delict een Tools4U training opgelegd gekregen	

*Bron: Albrecht en Spanjaard (2007).

⁸ Zoals een preoccupatie met en sterke afhankelijkheid van drugs of onvoldoende beheersing van de Nederlandse taal.

1.2 Doel- en vraagstelling

In dit rapport wordt verslag gedaan van een procesevaluatie van de gedragsinterventie Tools4U. Een procesevaluatie gaat over de vraag hoe een interventie wordt uitgevoerd, of de interventie wordt uitgevoerd zoals in programmahandleidingen beschreven en of de interventie de beoogde doelgroep bereikt. In dit onderzoek is nagegaan welke activiteiten er plaats vinden, op wie het programma zich richt, wie er deelnemen, wie het programma uitvoeren, welke doelen worden nagestreefd, of het programma in overeenstemming met de doelstelling wordt uitgevoerd, welke middelen worden ingezet, of er sprake is van voortijdige uitval en of er aanpassingen en verbeteringen wenselijk zijn (Harinck & Smit, 1999). Door informatie te verzamelen over de toepassing en inhoud van de training Tools4U wordt nagegaan of de gedragsinterventie wordt toegepast zoals bedoeld.

De centrale vraagstelling van dit onderzoek luidt: *Wordt de interventie Tools4U uitgevoerd zoals beschreven in de programmahandleidingen?*

Het accent van het onderzoek ligt op de zogenoemde programma-integriteit⁹ of *treatment adherence*, een aspect dat beschouwd wordt als belangrijke, algemeen werkzame factor conform de *What Works*-benadering¹⁰. Naast het beginsel van programma-integriteit wordt onder andere aandacht besteed aan andere *What Works*-beginselen: het behoeftebeginsel¹¹ en het responsiviteitsbeginsel¹².

Om antwoord te geven op de centrale vraagstelling is een groot aantal onderzoeksvragen geformuleerd rond de thema's 'prevalentie', 'jongeren en ouders', 'uitvoering' en 'advies en selectie'. De onderzoeksvragen zijn geformuleerd op basis van de startnotitie van het WODC. In de hierna volgende hoofdstukken wordt met een letter-cijfer combinatie aangegeven welke deelvragen aan de orde worden gesteld (aan deze letter-cijfer combinatie wordt in de diverse hoofdstukken gerefereerd).

⁹ Programma-integriteit: wordt de interventie uitgevoerd zoals bedoeld?

¹⁰ What Works-beginselen: factoren die relevant zijn voor de werking van interventies (Van der Laan, 2004).

¹¹ Behoeftebeginsel: is de interventie gericht op de factoren die verband houden met het delinquent gedrag?

¹² Responsiviteitsbeginsel: sluit de interventie aan bij onder andere de leerstijl, intellectuele vermogens en motivatie van de jongeren?

De eerste serie onderzoeksvragen heeft betrekking op *prevalentie* (P):

- P1 Hoe vaak en waar wordt Tools4U toegepast? Welk deel van de leerstraffen neemt Tools4U voor haar rekening?
- P2 In welke varianten wordt Tools4U toegepast; acht of twaalf bijeenkomsten, Tools4U standaard of Tools4U plus?
- P3 In welke mate wordt Tools4U gecombineerd met werkstraffen en andere sancties, en hoe zien die andere sancties eruit? In welke mate wordt Tools4U ingezet bij de gedrags beïnvloedende maatregel?
- P4 Welke organisaties verzorgen Tools4U? In welke mate doen zij dit; wat zijn de eventuele verschillen in wijze van uitvoering tussen die organisaties?
- P5 In welke mate verloopt Tools4U volgens plan, en wat zijn de redenen voor eventueel tussentijds afbreken?
- P6 Wat gebeurt er indien Tools4U niet volgens plan wordt afgerond?

Een tweede serie vragen heeft primair betrekking op de *jongeren* en hun *ouders* (J) die Tools4U krijgen opgelegd. Het gaat hierbij om het aspect selectie en indicatie, maar ook om responsiviteit, dat wil zeggen het vaststellen of aanpassing van de training gewenst is, gezien de mogelijkheden en onmogelijkheden van (een combinatie van) jongere, gezin en motivatie:

- J1 Bij welke jongeren wordt Tools4U toegepast en in hoeverre zijn er onderscheidende kenmerken aan te wijzen van jongeren die een bepaalde variant van Tools4U krijgen opgelegd?
- J2 Wordt Tools4U in haar verschillende varianten toegepast bij jongeren voor wie het programma (en de betreffende variant) is bedoeld?
- J3 Welke vaardigheidstekorten worden bij jongeren bij aanvang van de training vastgesteld en in hoeverre wordt vastgelegd dat daaraan tijdens de training wordt gewerkt en resultaten worden behaald?
- J4 Wordt bij aanvang van de training het risico op herhaling ingeschat? Zo ja, op welke wijze gebeurt dat en welke maatstaf wordt daarbij gehanteerd?
- J5. In welke mate zijn jongeren bij aanvang gemotiveerd voor Tools4U en/of is er sprake van een zekere ontwikkeling van motivatie gedurende de training? Hoe wordt motivatie vastgesteld en zo nodig bevorderd?

- J6 Welke ouders worden betrokken bij Tools4U? In welk opzicht onderscheiden zij zich van ouders die niet of minder intensief bij de training worden betrokken?
- J7 In welke zin is sprake van tekorten op het gebied van toezicht en oplossing van problemen bij ouders? Hoe worden dergelijke tekorten vastgesteld?
- J8 In hoeverre wordt ouders de verplichting opgelegd om mee te doen? Indien dit het geval is, op grond van welke juridische titel of modaliteit gebeurt dat?
- J9 In welke mate zijn ouders bij aanvang gemotiveerd voor Tools4U en/of is er sprake van een zekere ontwikkeling van motivatie gedurende de training? Hoe wordt motivatie vastgesteld en zo nodig bevorderd?
- J10 Wat zijn de ervaringen van jongeren en ouders met Tools4U en hoe beoordelen zij de verschillende aspecten van de training en de relevantie (nut) van de training?

Een derde serie vragen heeft betrekking op de *uitvoering* (U) van Tools4U. Hierbij wordt gekeken naar eventuele verschillen in uitvoering tussen de diverse varianten van Tools4U en tussen verschillende aanbieders, en in mindere mate ook naar verschillen tussen verschillende trainers. Daarnaast wordt gezien in hoeverre de uitvoering overeenkomt met hetgeen in de diverse handleidingen van Tools4U is voorgeschreven. Deze vragen hebben programma-integriteit, responsiviteit en professionaliteit als onderliggend thema:

- U1 Zijn er verschillen in uitvoering van Tools4U naar variant? Zo ja, waarin tonen die verschillen zich?
- U2 Zijn er verschillen in uitvoering van Tools4U al naar gelang de organisatie die Tools4U aanbiedt en wellicht ook naar arrondissement en/of gebied?
- U3 Wordt gebruik gemaakt van de mogelijkheid van nazorg na Tools4U, en als dit zo is op wiens initiatief gebeurt dit?
- U4 Wie zijn de uitvoerders van de verschillende varianten van Tools4U? Komen zij tegemoet aan eisen van opleiding en certificering?
- U5 Verschillen trainers van elkaar in wijze van uitvoering van Tools4U?
- U6 In welke mate passen trainers de invulling en uitvoering van Tools4U aan de mogelijkheden van jongeren en ouders aan?

- U7 Hoe verhoudt de uitvoering van Tools4U en eventueel aangetroffen verschillen in uitvoering zich tot hetgeen in de handleiding en de opleiding is voorgeschreven?
- U8 In hoeverre gaan eventuele verschillen tussen uitvoeringspraktijk en voorgeschreven praktijk verder dan wat verwacht mag worden in het geval van professionele uitvoering en de daarmee gepaard gaande benutting van beleidsruimte? Moeten zulke verschillen als ongewenst worden aangemerkt?
- U9 In hoeverre hanteren de aanbieders van Tools4U een systeem van supervisie en intervisie om uitvoering van Tools4U volgens de uitgangspunten te bevorderen en te garanderen?

Een vierde serie vragen heeft betrekking op de beslissing om Tools4U te *adviseren (A)* en *op te leggen*, en op de *selectie en indicatie* van jongeren:

- A1 Welke instrumenten worden gehanteerd bij selectie en indicatie, advies en uitvoering van Tools4U en hoe wordt de bruikbaarheid van die instrumenten door betrokkenen beoordeeld? Welke problemen doen zich hierbij voor? Lenen dergelijke instrumenten zich ook voor een latere effectevaluatie?
- A2 Wat zijn de overwegingen van raadsonderzoekers om de verschillende varianten van Tools4U te adviseren?
- A3. Wie adviseert en beslist over de toe te passen variant?
- A4. Wat zijn de overwegingen van justitiële autoriteiten om Tools4U op te leggen?
- A5 Welke knelpunten doen zich voor bij selectie van jongeren en ouders en advies ten aanzien van de toepassing van Tools4U?

1.3 Onderzoeksmethode

Procedure

Voor de beantwoording van de onderzoeksvragen is gebruik gemaakt van verschillende methoden van dataverzameling: vragenlijsten, dossieranalyse, observatie en interviews. De training Tools4U wordt door zes aanbieders in het gehele land aangeboden. Deze zes aanbieders van Tools4U zijn allemaal bij de procesevaluatie betrokken geweest. Het onderzoek heeft daarmee een landelijk karakter. Informatie over de algemene (landelijke) toepassing van Tools4U is verzameld aan de hand van gerichte vragen aan de zes aanbieders van

Tools4U. Deze gegevens waren niet beschikbaar bij de Raad voor de Kinderbescherming. Informatie over het totaal aantal opgelegde taakstraffen, uitgesplitst naar werk- en leerstraffen, is wel afkomstig van de Raad voor Kinderbescherming.

Om de uitvoering van Tools4U in kaart te brengen is er naar gestreefd 120 in 2009 uitgevoerde trainingen nader te bestuderen; daarvan zijn er uiteindelijk 110 gerealiseerd. Ten minste een kwart van deze trainingen moest de plus-variant betreffen. De trainingen zijn nader bestudeerd aan de hand van vragenlijsten voor jongeren, ouders en trainers. Alle jongeren en ouders die in de periode september tot en met december gestart zijn met een Tools4U training zijn door de Tools4U trainers benaderd met de vraag om mee te werken aan het onderzoek. Aangezien vrijwel iedereen die in de onderzoeksperiode is benaderd om aan het onderzoek mee te werken dit heeft gedaan, lijkt er niet of nauwelijks sprake te zijn van selectiebias. De vragenlijsten zijn vervolgens afgenomen na afloop van één van de trainingsbijeenkomsten. De bedoeling was dat er op het moment van afname van de vragenlijst minimaal vier trainingsbijeenkomsten hadden plaatsgevonden. Bij welke bijeenkomst de vragenlijst is afgenomen hing af van de mogelijkheid van ouders om na afloop van de bijeenkomst aanwezig te kunnen zijn. Naast het afnemen van vragenlijsten is van de jongeren die deelnamen het dossier geanalyseerd.

Om te bepalen in hoeverre de trainingen zijn uitgevoerd volgens het in de handleiding beschreven format is per aanbieder tevens een aantal trainingen geobserveerd. Van de aanbieders is gevraagd om twee video-opnames aan te leveren, van steeds drie trainingsbijeenkomsten.

Ten slotte zijn er semi-gestandaardiseerde interviews gehouden. Voor het vaststellen van programma-integriteit en *treatment adherence* is bij elk van de zes aanbieders een supervisor geïnterviewd. Om in kaart te brengen hoe selectie, indicatie, verwijzing en organisatie (coördinatie) verlopen, zijn per verzorgingsgebied van Tools4U¹³ twee (in totaal twaalf) raadsonderzoekers en coördinatoren taakstraffen geïnterviewd. Om meer inzicht te verkrijgen in de overwegingen en afwegingen om Tools4U op te leggen is daarnaast in elk

¹³ De verzorgingsgebieden zijn: 1) Noord Friesland en Flevoland & Groningen en Drenthe; 2) Oost Overijssel & Gelderland; 3) Noordwest Noord-Holland en Amsterdam & Gooi en Vechtstreek en Utrecht; 4) West Rotterdam Rijnmond en Haaglanden & Zuid-Holland/Noord; 5) Zuidwest Zuid-Holland en Zuid Zeeland & Midden en West Brabant; 6) Zuidoost Brabant/Noord & Zuidoost Limburg.

verzorgingsgebied van Tools4U één kinderrechter en één officier van justitie geïnterviewd.

Instrumenten

Om informatie te verzamelen over de precieze uitvoering van Tools4U zijn vragenlijsten samengesteld en waar nodig ontwikkeld voor jongeren, ouders en trainers.¹⁴ In deze vragenlijsten is allereerst gevraagd naar demografische kenmerken. Aan de trainers is informatie gevraagd over de jongere en diens ouders. Aan de hand van deze gegevens kan worden bekeken in hoeverre de jongeren en ouders behoren tot de doelgroep waarvoor Tools4U is ontwikkeld. De vragenlijst is ingevuld door 110 jongeren, 104 ouders en 28 trainers. Aan de jongeren, ouders en trainers is een reeks van vragen gesteld over de training Tools4U. Het gaat onder andere om informatie over de bijeenkomsten, de betrokkenheid van de ouder(s) bij de training, het contact met de trainer, het maken van huiswerk en het verdere verloop van de training. In de vragenlijst voor jongeren is ook gevraagd naar delinquent gedrag in het afgelopen jaar. Hiervoor zijn vragen gebruikt die grotendeels zijn overgenomen uit de WODC monitor Zelfgerapporteerde Jeugdcriminaliteit (Van der Laan & Blom, 2006a). In deze vragenlijst wordt in dertig items gevraagd naar delinquent gedrag in het afgelopen jaar. De betrouwbaarheid van de gehanteerde vragenlijst is in de huidige studie goed ($\alpha = .85$). Bij zowel jongeren, ouders als trainers is nagegaan welke onderdelen van Tools4U in de bijeenkomsten aan bod zijn gekomen. Deze verschillende hulpmiddelen en technieken zijn overgenomen uit de handleiding van Tools4U (Albrecht & Spanjaard, 2007). De jongeren en ouders is tevens gevraagd in hoeverre zij deze onderdelen als nuttig en/of zinvol hebben ervaren. Na het achterhalen van de in de training behandelde onderdelen is nagegaan in hoeverre verschillende vaardigheden in de training daadwerkelijk aan bod zijn gekomen.

Om een beeld te krijgen van de behandelmotivatie van de jongeren en hun ouders is een verkorte versie van de vragenlijst Motivatie voor Behandeling (Van Binsbergen, 2003) afgenomen. De verkorte versie van deze vragenlijst is ook opgenomen in het Landelijk Instrumentarium Jeugdstrafrechtketen (Van Domburgh et al., 2009). De vragenlijst bestaat uit twaalf items en is gebaseerd

¹⁴ Zie bijlage 2 voor een globale inhoud van deze interviews en bijlage 3 bij wijze van voorbeeld de vragenlijst die bij de jongeren is afgenomen. Instrumenten kunnen worden opgevraagd bij de onderzoekers en/of het WODC.

op het transtheoretisch model van Prochaska en DiClemente (1984). Motivatie voor behandeling wordt in vier fasen opgedeeld: precontemplatie (motivatie voor behandeling is laag), contemplatie, besluitvorming en actieve verandering (motivatie voor behandeling is hoog). Om ook een beeld te krijgen van de behandelmotivatie van ouders is de vragenlijst aangepast voor gebruik bij ouders. De betrouwbaarheid van de vragenlijst voor jongeren en ouders blijkt in deze studie voldoende te zijn (jongeren $\alpha = .66$ en ouders $\alpha = .62$). Ook aan de trainers is gevraagd hoe de behandelmotivatie van jongeren en ouders is, en hoe deze zich gedurende de training heeft ontwikkeld. Daarbij is tevens nagegaan welke concrete stappen de trainer heeft ondernomen om de motivatie te beïnvloeden. Daarnaast is de trainer gevraagd de vragenlijst Motivatie voor Behandeling voor zowel jongere als ouder in te vullen, om te onderzoeken hoe de trainer de behandelmotivatie van de jongeren en ouders inschat. Betrouwbaarheidsanalyse toont aan dat deze voor het inschatten van de motivatie van jongeren voldoende is ($\alpha = .73$), maar voor het inschatten van de motivatie van ouders onvoldoende ($\alpha = .38$). De inschatting van de motivatie van ouders door trainers wordt daarom niet meegenomen in het onderzoek. Tevredenheid van jongeren en ouders over Tools4U is gemeten met de Cliënt Tevredenheid Toets (C-toets) (Jurrius, Having & Strating, 2007). De C-toets meet de tevredenheid van cliënten met betrekking tot professionaliteit van hulpverleners, informatie over en voortgang van hulpverlening, doel en resultaat van behandeling en het contact en de omgang met cliënten (Jurrius et al., 2007). De vragen van de C-toets zijn enigszins aangepast om de lijst geschikt te maken voor deze studie. De betrouwbaarheid van de totaalscore op de C-toets blijkt in dit onderzoek goed te zijn (jongeren $\alpha = .92$ en ouders $\alpha = .93$). Ook de score op de afzonderlijke schalen is voldoende betrouwbaar gemeten (jongeren $\alpha = .69$ tot $.86$ en ouders $\alpha = .75$ tot $.84$). Een overzicht van de onderwerpen die in de drie bovenstaande vragenlijsten aan bod zijn gekomen is te vinden in Bijlage 2.

Op basis van de handleiding Tools4U (Albrecht & Spanjaard, 2007), waarin is aangegeven welke informatie opgenomen moet zijn in de dossiers, is een formulier ontwikkeld dat gebruikt is bij het analyseren van dossiers. Er zijn 99 dossiers geanalyseerd. In Bijlage 4 is te zien welke onderdelen zijn opgenomen in het formulier Dossieranalyse.

Om *treatment adherence* of programma-integriteit vast te stellen, zijn 25 trainingsbijeenkomsten geobserveerd met behulp van video-opnamen van

trainingen. Bij het observeren van deze bijeenkomsten is gebruik gemaakt van twee observatieschema's.

Met behulp van het eerste schema is in kaart gebracht welke onderdelen (technieken en hulpmiddelen) in de geobserveerde bijeenkomsten aan bod zijn gekomen. Daarnaast is met behulp van dit schema beoordeeld in hoeverre de onderdelen voldoen aan het in de handleiding Tools4U (Albrecht & Spanjaard, 2007) gestelde format. De inter-observator betrouwbaarheid was goed (intraclass correlaties tussen .90 en 1.00).

Het tweede observatieschema dat gebruikt is, betreft het Beoordelingssysteem Methodische Integriteit Uitvoering (BMIU; Albrecht & Spanjaard, 2007). Het BMIU-schema wordt door PI Research gebruikt bij het beoordelen van de trainers in het kader van kwaliteitsbewaking. Het is een op Tools4U aangepaste variant van het Fidelity of Implementation Rating System (FIMP; Knutson, Forgatch & Rains, 2003; Forgatch, Patterson & DeGarmo, 2005), dat ontwikkeld is in het kader van de Parent Management Training (PMT) (Kazdin, 1997). Met behulp van het BMIU-schema is de trainer beoordeeld op vijf dimensies: Kennis, Structuur, Didactische vaardigheden, Procesvaardigheden en Algehele kwaliteit (Albrecht & Spanjaard, 2007). De inter-observator betrouwbaarheid was voldoende (nooit meer dan één punt verschil tussen de beoordelaars, schaal 1 t/m 9). Een overzicht met daarin de observatieschema's op hoofdlijnen is opgenomen in Bijlage 5.

Voor het interviewen van de diverse betrokkenen zijn semi-gestandaardiseerde interviews ontwikkeld. Het interview met supervisors ging voornamelijk in op de manier waarop supervisie binnen de organisatie is georganiseerd. Daarnaast zijn vragen gesteld over de trainers die binnen de organisatie werkzaam zijn en over de uitvoering van de trainingen. Er zijn zes supervisors geïnterviewd. Bij het interview met raadsonderzoekers en coördinatoren taakstraffen lag het accent op de indicatiestelling van Tools4U. De in- en exclusiecriteria zijn aan bod gekomen en er zijn vragen gesteld omtrent de door Tools4U bereikte doelgroep. Met behulp van interviews met coördinatoren taakstraffen is informatie verzameld over het opzetten, starten en uitvoeren van de training Tools4U. Er hebben twaalf raadsonderzoekers en twaalf coördinatoren taakstraffen meegedaan aan het onderzoek

Het interview met kinderrechters en officieren van justitie was gericht op het in kaart brengen van het opleggen van Tools4U, waarbij vragen over de doelgroep en de keuze voor Tools4U aan bod zijn gekomen. Er zijn twaalf kinderrechters en officieren van justitie geïnterviewd in zes arrondissementen.

In alle interviews zijn enkele vragen gesteld over de samenwerking met andere betrokkenen en eventuele knelpunten daarbij. Daarnaast is elk interview afgesloten met de vraag of er overige punten zijn, die de geïnterviewde belangrijk vond om aan de onderzoekers mee te geven. Een overzicht van de onderwerpen die in bovenstaande interviews aan bod zijn gekomen, is opgenomen in Bijlage 6.

1.4 Leeswijzer

Hoofdstuk 2 beschrijft de algemene toepassing van Tools4U in 2009 (landelijke toepassing)¹⁵. In Hoofdstuk 3 wordt nader ingegaan op de deelnemers van Tools4U (deelnemers)¹⁶. Het vierde Hoofdstuk gaat over de uitvoering van Tools4U¹⁷. Hoofdstuk 5 ten slotte heeft betrekking op het adviseren en opleggen van Tools4U en op de selectie en indicatie van jongeren¹⁸. In de Hoofdstukken 2 tot en met 5 komen eerst de vragen aan de orde die meer beschrijvend van aard zijn. Elk hoofdstuk wordt afgesloten met een korte samenvatting en worden enkele kwesties van meer evaluatieve aard aan de orde gesteld. In Hoofdstuk 6 worden per thema de belangrijkste conclusies op een rij gezet. Daarbij wordt ook ingegaan op de vraag in hoeverre een eventuele effectstudie naar Tools4U op dit moment zinvol is.

¹⁵ In dit hoofdstuk komen de deelvragen P1 tot en met P6 aan de orde.

¹⁶ In hoofdstuk 3 wordt ingegaan op de deelvragen J1 tot en met J10.

¹⁷ Waarbij een antwoord geformuleerd wordt op deelvraag U1 tot en met U9.

¹⁸ De laatste deelvragen A1 tot en met A5 worden in dit hoofdstuk besproken.

2 Landelijke toepassing

2.1 Prevalentie

Gegevens over aantallen trainingen Tools4U en locatie van uitvoering alsmede over het aandeel van Tools4U in het totaal van leerstraffen zijn afkomstig van de organisaties die Tools4U uitvoeren en van de Raad voor de Kinderbescherming.

In 2009 is Tools4U 607 keer opgelegd. In Tabel 2 is te zien dat de training vooral is opgelegd in Amsterdam ($n = 100$; 16,5%), Breda en Tilburg ($n = 77$; 12,7%) en Arnhem en Zutphen ($n = 76$; 12,5%). Het aantal uitgevoerde Tools4U trainingen in Utrecht is zeer klein ($n = 8$; 1,3%).

Tabel 2 *Tools4U trainingen in 2009 naar raadslocatie*

Raadslocatie	Frequentie	Percentage
Leeuwarden en Lelystad	38	6,3
Groningen	24	4
Zwolle en Almelo	22	3,6
Arnhem en Zutphen	76	12,5
Alkmaar en Haarlem	57	9,4
Amsterdam	100	16,5
Utrecht	8	1,3
Rotterdam	47	7,7
Den Haag	43	7,1
Dordrecht en Middelburg	19	3,1
Breda en Tilburg	77	12,7
Den Bosch en Eindhoven	59	9,7
Maastricht en Roermond	37	6,1
Totaal	607	100

Bron: aanbieders

Uit gegevens van de Raad voor de Kinderbescherming blijkt dat in 2009 in Nederland 21.805 taakstraffen zijn opgelegd, waarvan 18.665 (85,6%) werkstraffen, 2.343 (10,7%) leerstraffen en 797 (3,7%) combinaties van een werk- en leerstraf. Dit betekent dat er in 2009 3.140 leerstraffen zijn opgelegd. De gedragsinterventie Tools4U nam daarvan 19,4 procent voor haar rekening. Het is niet mogelijk de informatie over het totaal aantal opgelegde leerstraffen uit te splitsen naar raadslocatie¹⁹.

De toepassing per variant

Tools4U kan opgelegd worden in vier verschillende varianten: Tools4U standaard kort (acht bijeenkomsten), Tools4U standaard lang (twaalf bijeenkomsten), Tools4U plus kort (acht plus vier bijeenkomsten) en ten slotte Tools4U plus lang (twaalf plus vier bijeenkomsten). Uit de door aanbieders aangeleverde gegevens kan worden opgemaakt in welke mate de verschillende varianten van Tools4U zijn toegepast (P2) (zie Tabel 3). De standaard-variant van Tools4U is het meest uitgevoerd ($n = 486$; 80,1%), en dan voornamelijk in de korte versie ($n = 372$; 61,3%).

Tabel 3 Tools4U trainingen in 2009 naar variant

	Kort	Lang	Totaal
Standaard	372 (61,3%)	114 (18,8%)	486 (80,1%)
Plus	75 (12,3%)	46 (7,6%)	121 (19,9%)
Totaal	447 (73,6%)	160 (26,4%)	607 (100%)

Bron: aanbieders

Combinaties met andere sancties

In welke mate alle opgelegde Tools4U trainingen met andere sancties zijn gecombineerd en welke sancties dit zijn (P3), is niet bekend. Deze informatie kon niet uit de informatiesystemen van de Raad voor de Kinderbescherming worden verkregen. In Hoofdstuk 3, waar de nader bestudeerde trainingen aan de orde komen, wordt wel ingegaan op overige opgelegde sancties.

¹⁹ Dit bleek voor de Raad voor de Kinderbescherming te complex en tijdrovend.

2.2 Aanbieders

Tools4U wordt verzorgd door zes verschillende (commerciële) aanbieders, te weten Actium, Big²⁰, BOT²¹, B-SET²², STA²³ en TOP²⁴ (P4). Eventuele verschillen tussen aanbieders in uitvoering van Tools4U worden aan de orde gesteld in Hoofdstuk 4.

Tabel 4 Aanbieders Tools4U per verzorgingsgebied

Verzorgingsgebied	Raadslocaties	Aanbieders
1. Noord Friesland en Flevoland & Groningen en Drenthe	Leeuwarden en Lelystad Groningen	Actium BIG BOT
2. Oost Overijssel & Gelderland	Zwolle en Almelo Arnhem en Zutphen	Actium BOT TOP
3. Noordwest Noord-Holland en Amsterdam & Gooi en Vechtstreek en Utrecht	Alkmaar en Haarlem Amsterdam Utrecht	Actium BIG BOT STA
4. West Rotterdam Rijnmond en Haaglanden & Zuid-Holland/Noord	Rotterdam Den Haag	Actium BIG BOT TOP
5. Zuidwest Zuid-Holland en Zuid Zeeland & Midden en West Brabant	Dordrecht Middelburg Breda en Tilburg	Actium BIG BOT B-SET
6. Zuidoost Brabant/Noord & Zuidoost Limburg	Den Bosch en Eindhoven Maastricht en Roermond	Actium BIG BOT

Bron: Raad voor de Kinderbescherming

²⁰ BIG Barneveld: Bureau voor Individuele en Groepsgerichte hulp- en dienstverlening.

²¹ BOT: Begeleidingsdeskundig in Ontwikkeling en Training.

²² B-SET: Bureau voor Social Engineering en Training.

²³ STA: Selectie, Training en Advies.

²⁴ TOP Groep.

In elk verzorgingsgebied van Tools4U zijn drie of vier aanbieders actief (zie Tabel 4). Drie aanbieders (Actium, BIG en BOT) zijn in (bijna) elk verzorgingsgebied operationeel. Eén aanbieder (TOP) is werkzaam in twee verzorgingsgebieden. Twee aanbieders (B-SET en STA) zijn slechts actief in één verzorgingsgebied. Eén aanbieder (BIG) is eind 2009 failliet verklaard en is overgenomen door een andere partij; dit betreft niet één van de andere aanbieders van Tools4U. De nieuwe partij blijft Tools4U trainingen aanbieden.

De verschillende aanbieders voeren niet allemaal evenveel trainingen uit (zie Tabel 5). Uit het aantal uitgevoerde trainingen, de vertegenwoordiging in de verzorgingsgebieden en het aantal bij de aanbieders werkzame trainers (zie Hoofdstuk 4) is op te maken dat er drie grote (Actium, BIG en BOT), één middelgrote (TOP) en twee relatief kleine (B-SET en STA) aanbieders Tools4U zijn.

Tabel 5 Tools4U trainingen in 2009 naar aanbieder

Variant	Frequentie	Percentage
Actium	132	21,7
BIG	137	22,6
BOT	165	27,2
B-SET	48	7,9
STA	35	5,8
TOP	90	14,8
Totaal	607	100

Bron: aanbieders

2.3 Niet-voltooid trainingen

Om na te kunnen gaan in hoeverre Tools4U volgens plan verloopt, en wat redenen zijn voor tussentijds afbreken (P5), is bij de aanbieders informatie verzameld over niet-voltooid trainingen.

De training Tools4U is in 2009 607 keer opgelegd. Hiervan zijn 46 trainingen (7,6%) voortijdig afgebroken. Als reden voor voortijdig afbreken worden 'niet komen opdagen' ($n = 19$; 41,3%) en 'niet meewerken' ($n = 11$; 23,9%) het meest genoemd (zie Tabel 6).

Tabel 6 Beëindigde Tools4U trainingen in 2009 naar reden

Reden	Frequentie	Percentage
Komt niet opdagen ²⁵	19	41,3
Werkt niet mee ²⁶	11	23,9
Pleeft een nieuw delict	2	4,3
Problematiek te gecompliceerd	2	4,3
Komt niet opdagen bij werkstraf	1	2,2
In overleg omgezet in werkstraf	2	4,3
Niet bekend	9	19,6
Totaal	46	100

Bron: aanbieders

Er is ook nagegaan wat er gebeurt als Tools4U niet volgens plan wordt afgerond (P6). Kinderrechters en officieren van justitie gaven in interviews aan dat voortijdig afgebroken trainingen door de Raad voor de Kinderbescherming (coördinator taakstraffen) teruggemeld worden aan het Openbaar Ministerie. Vervolgens zijn er verschillende opties mogelijk. Als de leerstraf is opgelegd in het officiersmodel kan de officier van justitie de jongere een tweede kans geven, kan de leerstraf worden omgezet in een werkstraf of kan de jongere alsnog gedagvaard worden en moet hij of zij voor de kinderrechter verschijnen. Als de leerstraf is opgelegd volgens het rechtersmodel heeft de kinderrechter eveneens verschillende mogelijkheden: een tweede kans geven, vervangende jeugd detentie of omzetting in een werkstraf. De geïnterviewde kinderrechters en officieren van Justitie gaven aan dat de keuze voor een formele reactie afhankelijk is van de desbetreffende jongere. Een deel van de geïnterviewden vertelde de voorkeur te geven aan het bieden van een tweede kans, zeker als er nog “winst” is te behalen. Dit houdt in dat zij een inschatting maken of de jongeren bij voortzetting van de leerstraf nog iets kunnen leren. Andere geïnterviewden gaven aan een niet voltooide leerstraf meestal om te zetten in een werkstraf. De uiteindelijke afloop van de 46 voortijdig beëindigde leerstraffen was niet te achterhalen.

²⁵ Dit kan bij aanvang van de training zijn, maar ook op een later moment in de training. Jongeren krijgen een *gele kaart* (officiële waarschuwing) wanneer zij één bijeenkomst missen, en een rode kaart (training wordt stopgezet) wanneer zij vervolgens nog een bijeenkomst missen (Albrecht & Spanjaard, 2007).

²⁶ Bijvoorbeeld: jongere maakt zijn of haar huiswerk niet of doet niet actief mee aan de training.

2.4 Samenvatting en voorlopige conclusies

In 2009 is Tools4U 607 keer toegepast en nam daarmee negentien procent van de leerstraffen voor haar rekening. De meeste trainingen werden opgelegd in Amsterdam, in Utrecht daarentegen werden heel weinig trainingen opgelegd. Van de vier varianten bleek de standaard-variant van Tools4U het meest opgelegd, voornamelijk in de korte versie. Tools4U werd landelijk uitgevoerd door zes commerciële aanbieders. Bijna driekwart van de trainingen is uitgevoerd door drie grotere aanbieders.

In 2009 zijn 46 trainingen niet volgens plan afgerond, in de meeste gevallen omdat de jongere niet kwam opdagen of omdat de jongere niet meewerkte. De feitelijke afloop van deze afgebroken trainingen is niet bekend. Kinderrechters en officieren geven aan er verschillende formele reacties mogelijk zijn, waaronder het geven van een tweede kans.

Anders dan verwacht blijkt de totale instroom van Tools4U in 2009 laag te zijn geweest. De voorganger van Tools4U, de SoVa, is in 2008 naar schatting ruim 3.000 keer opgelegd (bron: Raad voor de Kinderbescherming). Wegens strakkere inclusiecriteria verwachtte de Raad voor de Kinderbescherming dat Tools4U in 2009 ca. 2.500 maal zou worden opgelegd. Het werkelijk aantal opgelegde trainingen ligt hier ver onder. Dit roept de vraag op wat hiervoor de reden is.

Rechters en officieren leggen de interventie op, maar volgen hierbij in bijna alle gevallen het advies van de raadsonderzoeker.²⁷ De reden voor het achterblijven van de instroom van Tools4U ligt dus vermoedelijk in het feit dat er minder vaak wordt geadviseerd door raadsonderzoekers. In de interviews konden raadsonderzoekers echter geen eenduidige en sluitende verklaring geven voor het beperkt opleggen. Wel merkten zij op dat de doelgroep van Tools4U niet zo groot is, voornamelijk vanwege de eis omtrent het IQ (boven de 85). Een alternatieve verklaring zou kunnen zijn dat Tools4U in 2009 voor het eerst op landelijke schaal werd toegepast. De invoering hiervan kan gepaard gegaan zijn met aanloopproblemen, onbekendheid enzovoorts. In latere hoofdstukken zal worden ingegaan op de implicaties van het lage aantal opgelegde trainingen. Verder kan geconcludeerd worden dat het aantal niet afgeronde trainingen in 2009 met 7,6 procent laag was. In onderzoek van Blees en Brouwers (1996) kwam naar voren dat de uitval bij een leerstraf negentien procent was. Bij een

²⁷ Hierop wordt verder ingegaan in hoofdstuk vijf.

combinatie van een leer- en werkstraf was de uitval dertien procent. Tegen deze achtergrond is het aantal niet afgeronde trainingen dus relatief laag.

3 Deelnemers

3.1 Procedure

Om meer te weten te komen over de jongeren en ouders die deelnemen aan de training Tools4U zijn 110 trainingen nader bestudeerd. Vanwege het faillissement van één aanbieder en een te kleine instroom bij een andere aanbieder zijn uiteindelijk 110 trainingen bij het onderzoek betrokken, in plaats van de in het onderzoeksvoorstel geplande 120 trainingen. In de periode oktober 2009 tot en met januari 2010 zijn bij deelnemers die in 2009 gestart zijn met een training Tools4U vragenlijsten afgenomen. Tabel 7 geeft een overzicht van het aantal bestudeerde trainingen per aanbieder.

Tabel 7 Bestudeerde Tools4U trainingen per aanbieder

Aanbieder	Frequentie	Percentage
Actium	20	18,2
BIG	15	13,6
BOT	20	18,2
B-SET	20	18,2
STA	15	13,6
TOP	20	18,2
Totaal	110	100

Uitgangspunt voor het onderzoek was dat minimaal een kwart van de bestudeerde trainingen de plus-variant moest betreffen. Uit Tabel 8 blijkt dat dit doel bereikt is; 38,2 procent van de onderzochte trainingen betreft een training van de plus-variant.

Tabel 8 Bestudeerde Tools4U trainingen per variant

Variant	Frequentie	Percentage
Standaard kort (8 sessies)	45	40,9
Standaard lang (12 sessies)	23	20,9
Plus kort (8+4 sessies)	24	21,8
Plus lang (12+4 sessies)	18	16,4
Totaal	110	100

Afname van de vragenlijsten diende bij voorkeur plaats te vinden na afloop van minimaal de vierde bijeenkomst. De afname van vragenlijsten heeft bij de korte variant in de meeste gevallen plaatsgevonden na zeven bijeenkomsten en bij de lange variant na acht trainingsbijeenkomsten.

Tools4U wordt in heel Nederland aangeboden. Door de Raad voor de Kinderbescherming is een indeling gemaakt in zes verzorgingsgebieden, ieder verzorgingsgebied omvat twee of drie raadslocaties. In Tabel 9 wordt een overzicht gegeven van het aantal bestudeerde trainingen per verzorgingsgebied.²⁸ Te zien is dat het aantal bestudeerde trainingen per verzorgingsgebied een redelijk representatieve afspiegeling vormt van de landelijke toepassing per gebied.

Tabel 9 Bestudeerde Tools4U trainingen naar verzorgingsgebied

Verzorgingsgebied	Frequentie	Percentage	Frequentie landelijk	Percentage landelijk
1.	7	6,4	62	10,2
2.	11	10	98	16,1
3.	33	30	165	27,2
4.	16	14,5	90	14,8
5.	24	21,8	96	15,8
6.	19	17,3	96	15,8
Totaal	110	100	607	100

²⁸ 1) Noord Friesland en Flevoland & Groningen en Drenthe; 2) Oost Overijssel & Gelderland; 3) Noordwest Noord-Holland en Amsterdam & Gooi en Vechtstreek en Utrecht; 4) West Rotterdam Rijnmond en Haaglanden & Zuid-Holland/Noord; 5) Zuidwest Zuid-Holland en Zuid Zeeland & Midden en West Brabant; 6) Zuidoost Brabant/Noord & Zuidoost Limburg.

Aanbieders zijn gevraagd de dossiers aan te leveren van de trainingen waarbij ook vragenlijsten zijn afgenomen. In totaal zijn er 99 dossiers aangeleverd. Bij de failliete aanbieder waren slechts vier dossiers te achterhalen. Ook kon deze aanbieder van geen van de vijftien bestudeerde trainingen een aanmeldformulier van de Raad voor de Kinderbescherming aanleveren, waardoor van deze jongeren geen aanvullende informatie over het delict en overige hulpverlening bekend is. Daarnaast ontbrak in één dossier het aanmeldformulier van de Raad voor de Kinderbescherming.

3.2 Jongeren

Om na te gaan bij welke jongeren Tools4U wordt toegepast (J1) is een vragenlijst afgenomen. In totaal hebben 109 jongeren deze ingevuld. Één jongere heeft de vragenlijst niet volledig ingevuld, omdat de training zojuist was afgebroken en de jongere niet langer mee wilde werken.

Persoonskenmerken jongeren

Aan het onderzoek hebben 82 jongens (74,5%) en 28 meisjes (25,5%) deelgenomen. Zij waren gemiddeld 15,75 jaar oud ($SD = 1,44$) (zie Tabel 10).

Tabel 10 Leeftijd jongeren

Leeftijd	Frequentie	Percentage
13	7	6,4
14	19	17,3
15	19	17,3
16	27	24,5
17	26	23,6
18	12	10,9
Totaal	110	100

Bron: jongeren

Het overgrote deel van de jongeren gaat overdag naar school ($n = 98$; 89%). Daarnaast werkt een klein deel van de jongeren ($n = 6$; 5,5%), en hebben enkele jongeren geen dagbesteding ($n = 6$; 5,5%). Het opleidingsniveau van de jongeren is weergegeven in Tabel 11. De meesten zijn opgeleid op VMBO ($n = 61$; 55,5%) of MBO ($n = 32$; 29,1%) niveau.

Tabel 11 Opleidingsniveau jongeren

Opleiding	Frequentie	Percentage
Basisonderwijs	3	2,7
VMBO	61	55,5
HAVO	3	2,7
VWO	3	2,7
MBO	32	29,1
HBO	1	0,9
Praktijkonderwijs	3	2,7
Voortgezet speciaal onderwijs	4	3,6
Totaal	110	100

Bron: jongeren

Vrijwel alle jongeren wonen bij één of beide ouders ($n = 104$; 94,5%), een zestal jongeren (5,5%) woont elders, bijvoorbeeld bij familie, of in een leefgroep of opvang. Van de ondervraagde jongeren is 53,6 procent van autochtone²⁹ afkomst ($n = 59$). Daarnaast is tien procent van de jongeren westers allochtoon³⁰ ($n = 11$) en 36,4 procent niet-westers allochtoon³¹ ($n = 40$). In Tabel 12 is de herkomst van de jongeren weergegeven.

Tabel 12 Herkomst jongeren

Etniciteit		Frequentie	Percentage
Autochtonen		59	53,6
Westerse allochtonen	Europees ³²	7	6,4
	Indonesisch	4	3,6
	Totaal	11	10
Niet-westerse allochtonen	Marokkaans	15	13,6
	Surinaams	8	7,3
	Turks	6	5,5
	Pakistaans	3	2,7
	Antilliaans	2	1,8
	Zuid-Afrikaans	2	1,8
	Overig niet-westers ³³	4	3,6
Totaal	40	36,4	
Totaal		110	100

Bron: jongeren

²⁹ Persoon van wie de beide ouders in Nederland zijn geboren, ongeacht het land waar men zelf is geboren (bron: CBS).

³⁰ Allochtoon met als herkomstsgroepering een van de landen in Europa (exclusief Turkije), Noord-Amerika en Oceanië, of Indonesië of Japan (bron: CBS).

³¹ Allochtoon met als herkomstsgroepering één van de landen in Afrika, Latijns-Amerika en Azië (exclusief Indonesië en Japan) of Turkije (bron: CBS).

³² Duits, Pools, Italiaans, Iers en Frans.

³³ Irakees, Jordaans, Ethiopisch en Angolees.

Delictkenmerken jongeren

De jongeren die betrokken zijn bij het onderzoek hebben de training Tools4U opgelegd gekregen voor het plegen van één of meer delicten in de periode van 1 januari 2008 tot en met 1 november 2009.³⁴

Informatie over de door de jongeren gepleegde delicten is verzameld met behulp van vragenlijsten die zijn afgenomen bij trainers ($n = 110$) en door middel van het analyseren van het aanmeldformulier leerstraffen van de Raad voor de Kinderbescherming ($n = 94$).

De informatie over het gepleegde delict, zoals vermeld op het aanmeldformulier en de delictinformatie als omschreven door de trainers, blijkt niet in alle gevallen met elkaar overeen te komen. In 21 gevallen is het *aantal* omschreven delicten verschillend, in drie gevallen komt de *aard* van de omschreven delicten niet overeen.³⁵

De meeste jongeren hebben Tools4U opgelegd gekregen voor het plegen van één delict ($n = 90$; 81,8%), de overigen voor twee ($n = 17$; 15,5%) of voor meer delicten ($n = 3$; 2,7%). Aan de trainers van de jongeren is gevraagd voor welk(e) delict(en) de training is opgelegd (zie Tabel 13).

Tabel 13 Aard gepleegde delicten deelnemers Tools4U

Delicten	Frequentie	Percentage
Openlijke geweldpleging	39	30
Bedreiging	2	1,5
Vermogensdelict	48	36,9
Vermogensdelict met geweld	7	5,4
Drugs en alcohol delict	4	3,1
Wapendelict	4	3,1
Openbare orde	3	2,3
Vandalisme	7	5,4
Zedendelict	1	,8
Schoolverzuim	15	11,5
Totaal	130	100

Bron: trainers

³⁴ In 2009 hebben jongeren Tools4U opgelegd gekregen voor delicten die zij veel eerder - in 2008 - hebben gepleegd.

³⁵ Aangezien er niet van iedere training een aanmeldformulier beschikbaar was, is besloten de delictinformatie als omschreven door de trainers te gebruiken voor het bepalen van de aantallen en aard van de gepleegde delicten.

De meeste jongeren hebben zich schuldig gemaakt aan het plegen van een vermogensdelict ($n = 48$; 36,9%). Daarnaast heeft een groot gedeelte van de jongeren een geweldsdelict gepleegd ($n = 39$; 30%). Ten slotte heeft een deel van de jongeren de training Tools4U opgelegd gekregen voor ongeoorloofd schoolverzuim ($n = 15$; 11,5%).

De delicten zijn in 52,1 procent ($n = 49$) van de gevallen individueel gepleegd, 47,9 procent ($n = 44$) van de delicten zijn in een groep gepleegd. Voor 67 jongeren (71,2%) is het de eerste keer dat zij in aanraking kwamen met Justitie, de overige 27 jongeren (28,8%) hadden al één of meer eerdere justitiële contacten.

Opgelegde Sanctie(s)

Uit de informatie op de bestudeerde aanmeldformulieren ($n = 94$) blijkt dat Tools4U in 51 gevallen (54,3%) is opgelegd door de kinderrechter. In dertig gevallen (31,9%) is de straf opgelegd in het kader van het officiersmodel, van dertien trainingen (13,8%) was de modaliteit onbekend.

Bij een groot deel van de nader bestudeerde trainingen was het mogelijk na te gaan of er naast een leerstraf ook andere straffen zijn opgelegd, en welke dit zijn (P3). De meeste jongeren hebben naast Tools4U geen andere straf opgelegd gekregen ($n = 66$; 70,2%). Twintig maal (21,3%) is de leerstraf gecombineerd met een werkstraf. Daarnaast zijn de leerstraffen gecombineerd met schadevergoeding ($n = 3$; 3,2%), voorwaardelijke jeugddetentie ($n = 2$; 2,1%), een geldboete ($n = 2$; 2,1%) en een voorwaardelijke werkstraf ($n = 1$; 1,1%). De inzet van Tools4U in het kader van de gedragsbeïnvloedende maatregel zijn wij bij deze onderzoeksgroep niet tegengekomen.

Zelfrapportage delinquent gedrag

Naast informatie over het delict waarvoor de training Tools4U is opgelegd, is de jongeren ook gevraagd aan welke vormen van delinquentie zij zich in het afgelopen jaar schuldig hebben gemaakt, en in welke mate dit het geval was. De meeste jongeren ($n = 95$; 87,2%) geven aan in de afgelopen twaalf maanden wel eens één of meer van de dertig genoemde delicten te hebben gepleegd. De vijf meest gerapporteerde delicten waren 'iemand geschopt of geslagen zonder verwonding' ($n = 43$; 39,4%), 'iemand geschopt of geslagen mét verwonding' ($n = 41$; 37,6%), 'iets anders dan de spullen van school beklad met pen, stift, een spuitbus of iets anders' ($n = 29$; 26,6%), 'een fiets gestolen' ($n = 28$, 25,7%) en 'iets gekocht waarvan je dacht dat het gestolen was' ($n = 25$; 22,9%). Een

overzicht waarin de scores op alle items zijn weergegeven is opgenomen in Bijlage 7 (Tabel 33).

Gemiddeld hebben de jongeren zich in de afgelopen twaalf maanden schuldig gemaakt aan het plegen van 4,16 soorten ($SD = 3,81$) delinquent gedrag. De jongeren hebben ook aangegeven hoe vaak zij de betreffende delicten hebben gepleegd. Het blijkt dat de jongeren in de afgelopen twaalf maanden gemiddeld 11,59 delicten ($SD = 21,04$) hebben gepleegd, in totaal zijn dit 1.263 delicten. In tabel 14 is te zien in welke mate de jongeren zich aan verschillende vormen van delinquent gedrag schuldig hebben gemaakt.

Tabel 14 Zelfgerapporteerde delicten naar type

	Frequentie	Percentage	<i>M</i>	<i>SD</i>
Vermogensdelicten	461	36,5	4,23	6,03
Gewelddelicten	342	27,1	3,14	6,03
Vernielingen	330	26,1	3,03	7,25
Drugsdelicten	65	5,1	,60	3,20
Totaal	1.198³⁶	94,9	2,75	5,63

Bron: jongeren

Jongens en meisjes blijken niet significant te verschillen in de mate waarin zij over verschillende *typen* van delinquent gedrag rapporteren. Evenmin is er een verschil tussen autochtone en allochtone jongeren en tussen jongeren van verschillende leeftijdscategorieën³⁷ in typen gerapporteerd delinquent gedrag.³⁸ Voorts blijken jongeren die de plus-variant volgen niet significant te verschillen van jongeren die de standaard-variant volgden. Er is ook geen verschil in het aantal soorten gerapporteerde delicten tussen jongeren die een lange of een korte versie van Tools4U opgelegd hebben gekregen.³⁹

Vervolgens is bekeken of de achtergrondkenmerken samenhangen met het *aantal* gepleegde delicten. Er blijkt geen verschil te zijn tussen jongens en meisjes, autochtone en allochtone jongeren en jongeren van verschillende

³⁶ Één item ontbreekt: mededaderschap ($n = 65$; 5,1%).

³⁷ Categorie 1 = 13 t/m 15, categorie 2 = 16 t/m 18.

³⁸ Geslacht ($t = 1,18$; $df = 107$; $p = n.s.$); etniciteit ($t = ,01$; $df = 64,93$; $p = n.s.$); leeftijd ($t = -,09$; $df = 85,39$; $p = n.s.$).

³⁹ Standaard versus plus ($t = -,07$; $df = 74,57$, $p = n.s.$); kort versus lang ($t = -1,07$; $df = 107$; $p = n.s.$).

leeftijdscategorieën⁴⁰ in de mate waarin zij in de afgelopen twaalf maanden delicten hebben gepleegd.

Jongeren die de plus-variant opgelegd hebben gekregen, rapporteren niet meer delicten dan jongeren die de standaard-variant volgen. Daarentegen rapporteren jongeren met de lange variant gemiddeld meer delicten ($M = 16,13$) dan jongeren met de korte variant⁴¹ ($M = 8,38$).

Overige kenmerken

Bij 48 jongeren (51,1%) is er sprake van één of meer vormen van overige hulpverlening. In de meeste gevallen betreft dit reclasseringstoezicht ($n = 42$; 87,5%). Iets minder dan de helft van de aan Tools4U deelnemende jongeren (44,7%) staat onder toezicht van de jeugdreclassering.⁴²

Daarnaast blijkt dat in negentien (19,2%) gevallen op het aanmeldformulier of in het dossier is gerapporteerd over specifieke problematiek of andere kenmerken die de training beïnvloeden. In de meeste gevallen betreft dit alcoholgebruik ($n = 6$; 6,5%) of drugsproblematiek ($n = 6$; 6,5%). Ook is gerapporteerd over een laag IQ ($n = 4$; 4,3%), stoornis in het autistisch spectrum ($n = 2$; 2,2%), ADHD ($n = 1$; 1,1%) en wordt in twee gevallen (2,2%) aangegeven dat de problematiek zeer ernstig is. Drie jongeren ($n = 3$; 3,2%) blijken eerder een training Tools4U te hebben gevolgd (dit zijn feitelijk exclusiecriteria).

3.3 Ouders

Om na te gaan bij welke ouders Tools4U wordt toegepast (J6) is een vragenlijst afgenomen. In totaal hebben 104 ouders deze ingevuld, in zes gevallen was er geen ouder in beeld en was er ook geen verzorger of begeleider beschikbaar om de vragenlijst in te vullen. Enkele ouders ($n = 9$; 8,7%) spraken onvoldoende Nederlands om de vragenlijst in te kunnen vullen. In deze gevallen heeft de jongere in kwestie getolkt of is de vragenlijst in het Engels afgenomen.

Persoonskenmerken ouders

De vragenlijst voor ouders is ingevuld door 77 vrouwelijke (74%) en 27 mannelijke (26%) respondenten. De ouders zijn gemiddeld 44,59 ($SD = 6,39$)

⁴⁰ Geslacht ($t = 1,53$; $df = 105,53$; $p = \text{n.s.}$); etniciteit ($t = ,35$; $df = 81,34$; $p = \text{n.s.}$); leeftijd ($t = -,33$; $df = 102,94$; $p = \text{n.s.}$).

⁴¹ Standaard versus plus ($t = ,73$; $df = 105$; $p = \text{n.s.}$); kort versus lang ($t = -,88$; $df = 107$; $p = ,06$).

⁴² Het is niet bekend of Tools4U in deze gevallen opgelegd is in het kader van jeugdreclassering.

jaar oud. In vrijwel alle gevallen (98%) is de vragenlijst ingevuld door een ouder van de jongere, twee maal is de deelnemer (2%) een begeleider⁴³ van de jongere. Het opleidingsniveau van ouders is weergegeven in Tabel 15.

Tabel 15 Opleidingsniveau ouders

Opleiding	Frequentie	Percentage
Lagere school/ basisonderwijs	13	12,7
Lager beroepsonderwijs	22	21,6
MAVO/MULO/VMBO	20	19,6
MBO	18	17,6
HBS/HAVO	7	6,9
VWO/Gymnasium	1	1
HBO	19	18,6
WO	2	2
Totaal	102	100
Onbekend	2	-

Bron: ouders

Van de ouders is 52,9 procent van autochtone afkomst ($n = 55$). Daarnaast is 15,4 procent westers allochtoon ($n = 17$) en 31,7 procent niet-westers allochtoon ($n = 32$) (zie Tabel 16).

Tabel 16 Herkomst ouders

Etniciteit	Frequentie	Percentage	
Autochtonen	55	52,9	
Westerse allochtonen	Europees ⁴⁴	8,7	
	Indonesisch	6,7	
	Totaal	16	15,4
Niet-westerse allochtonen	Marokkaans	11,5	
	Surinaams	6,7	
	Turks	5,8	
	Pakistaans	1,9	
	Antilliaans	1,9	
	Overig niet-westers ⁴⁵	3,8	
	Totaal	33	31,7
	Totaal	104	100

Bron: ouders

⁴³ Begeleiders van de opvang/woongroep waar de jongeren wonen, er was in deze gevallen geen ouder in beeld waarbij een vragenlijst afgenomen kon worden.

⁴⁴ Duits, Pools, Italiaans, Iers, Frans, Belgisch en Portugees.

⁴⁵ Irakees, Jordaans, Ethiopisch en Angolees.

Betrokkenheid

Uitgangspunt van de training is om ouders van jongeren die Tools4U volgen actief bij de training te betrekken. Dit gebeurt volgens de handleiding minimaal door ouders uit te nodigen om (een deel van) de eerste bijeenkomst en (een deel van) de laatste bijeenkomst bij te wonen, en door met de jongere te bepalen hoe deze zijn of haar ouders tussentijds kan informeren. Bij de plus-variant worden de ouders uitgenodigd voor vier trainingsbijeenkomsten, twee met de jongere samen en twee apart (Albrecht & Spanjaard, 2007).

Bij twee derde van de nader bestudeerde trainingen is er een ouder aanwezig geweest bij de eerste trainingsbijeenkomst ($n = 72$; 65,5%). Bij de overige 38 trainingen (34,5%) was er de eerste bijeenkomst geen ouder aanwezig. Het blijkt dat ouders van jongeren met de plus-variant vaker aanwezig zijn geweest bij de eerste trainingsbijeenkomst ($n = 35$; 83,3%), dan ouders van jongeren die de standaard-variant opgelegd hebben gekregen ($n = 37$; 54,4%).⁴⁶ Daarnaast blijkt dat bij 28 trainingen (25,5%) nog nooit een ouder aanwezig is geweest. Dit betreft 27 trainingen van de standaard-variant, en één training van de plus-variant.

Ouders van wie het kind de standaard variant opgelegd heeft gekregen, blijken over het algemeen bij geen of alleen de eerste bijeenkomst aanwezig te zijn geweest ($n = 54$; 88,2%). Slechts acht ouders (11,8%) geven aan aanwezig te zijn geweest bij meer dan één trainingsbijeenkomst. Ouders van jongeren die de plus-variant opgelegd hebben gekregen geven in 59,5 procent van de gevallen ($n = 25$) aan tot nu toe vaker dan één keer aanwezig te zijn geweest bij een trainingsbijeenkomst. De overige ouders geven aan tot nu toe één ($n = 16$; 38,1%) of geen enkele keer aanwezig te zijn geweest ($n = 1$; 2,4%).

Omdat afname van de vragenlijsten niet altijd na afloop van de laatste trainingsbijeenkomst heeft plaatsgevonden, kon niet worden nagegaan in hoeverre ouders aanwezig waren bij deze bijeenkomst. De ouders is wel gevraagd of zij van plan zijn de laatste bijeenkomst bij te wonen. Desgevraagd geven negentig ouders (86,5%) aan van plan te zijn om de laatste bijeenkomst bij te wonen, veertien ouders (13,5%) zeggen niet van plan te zijn de slotbijeenkomst bij te wonen.

Vrijwillige deelname

Aan kinderrechtshouders en officieren van justitie is gevraagd in hoeverre aan ouders de verplichting opgelegd wordt om mee te doen aan de training

⁴⁶ Standaard en plus ($\chi^2 (1; 110) = 9,61, p = <,01$).

Tools4U (J8). De geïnterviewden geven allen aan dat ouders niet verplicht kunnen worden om aan de training deel te nemen. Ouders zijn geen verdachten; er is derhalve geen juridische titel of modaliteit om ouders te kunnen verplichten om bij de training aanwezig te zijn.

3.4 Vaardigheidstekorten

Tools4U is bedoeld voor jongeren bij wie sprake is van sociale en/of cognitieve vaardigheidstekorten, die een rol hebben gespeeld bij de delictpleging(en). Deze vaardigheidstekorten kunnen door raadsonderzoekers worden vastgesteld aan de hand van de Checklist Tools4U⁴⁷ (Albrecht & Spanjaard, 2007). De informatie uit de Checklist Tools4U is voor de trainer een hulpmiddel om een delict- en competentieanalyse te kunnen maken, aan de hand waarvan doelen geformuleerd worden en een trainingsplan wordt opgesteld (Albrecht & Spanjaard, 2007).

In bijeenkomsten van de Tools4U plus-variant (en desgewenst in de standaard-variant) wordt aandacht besteed aan het monitoren van opvoedvaardigheden⁴⁸ en probleem oplossen. Een tekort aan één of beide vaardigheden is een criterium om de plus-variant op te leggen. Ook vaardigheidstekorten van ouders kunnen worden vastgesteld met de Checklist Tools4U (Albrecht & Spanjaard, 2007).

Uit interviews met raadsonderzoekers komt naar voren dat de Checklist Tools4U (bijna) nooit gehanteerd wordt. Informatie over de met de Checklist Tools4U in kaart gebrachte vaardigheidstekorten van jongeren en ouders is daarom voor de onderzoekers niet beschikbaar. Trainers beschikken ook niet over deze gegevens. Om een uitspraak te kunnen doen over de vaardigheidstekorten van jongeren is daarom gebruik gemaakt van informatie uit de door de trainer opgestelde rapportageformulieren ($n = 98$).⁴⁹ Om iets te kunnen zeggen over vaardigheidstekorten van ouders is aan de deelnemende trainers gevraagd in hoeverre er bij ouders sprake is van een tekort met betrekking tot de vaardigheden Monitoren en Probleemoplossen. In Hoofdstuk vijf zal verder worden ingegaan over het gebruik van de Checklist Tools4U.

⁴⁷ De score op de dimensie Vaardigheidstekorten van de Checklist Tools4U dient minimaal 4 en maximaal 12 te zijn (Albrecht & Spanjaard, 2007).

⁴⁸ Zicht hebben en houden op je kind.

⁴⁹ Het rapportageformulier is onderdeel van het dossier. Hierin worden trainingsonderwerpen en leerdoelen omschreven, en wordt aangegeven in hoeverre deze zijn bereikt.

Jongeren

Om een inschatting te kunnen maken van de vaardigheidstekorten van de jongeren en de mate waarin over trainingsuitkomsten gerapporteerd wordt (J3) is nagegaan welke trainingsonderwerpen in het rapportageformulier worden omschreven. Deze onderwerpen zijn verzameld en geclusterd. Gemiddeld worden per training 4,54 trainingsonderwerpen omschreven ($SD = 1,65$). Uit de bestudeerde rapportageformulieren blijkt dat in de bestudeerde trainingen minimaal één en maximaal twaalf onderwerpen aan bod zijn gekomen. De vijf trainingsonderwerpen die het meest worden genoemd waren 'omgaan met emoties en gevoelens' ($n = 44$; 45,4%), 'keuzes maken' ($n = 32$; 33%), 'toekomstplannen' ($n = 29$; 29,9%), 'vriendschappen en relaties' ($n = 28$; 28,9%) en 'beïnvloedbaarheid en groepsgedrag' ($n = 26$; 26,8%). Een volledig overzicht van alle gerapporteerde trainingsonderwerpen is te vinden in Tabel 34 (Bijlage 7).

Per trainingsonderwerp zijn leerdoelen geformuleerd. In de bestudeerde dossiers zijn in totaal minimaal twee en maximaal 28 leerdoelen genoemd. Gemiddeld moeten jongeren in de training werken aan 9,96 leerdoelen ($SD = 4,43$). In het rapportageformulier behoort aangegeven te worden in hoeverre de betreffende leerdoelen zijn bereikt (Albrecht & Spanjaard, 2007).⁵⁰ Uit analyse van de dossiers komt naar voren dat het resultaat volgens trainers in tachtig procent ($n = 76$) van de dossiers is vastgelegd. Over het resultaat volgens jongeren is in 75,8 procent ($n = 72$) van de gevallen gerapporteerd. Het resultaat volgens ouders is in slechts twee (2,1%) rapportageformulieren aangetroffen.

Ouders

Aan trainers is gevraagd in welke mate er bij ouders sprake is van tekorten op het gebied van toezicht en oplossen van problemen (J7). De mate waarin door trainers over monitoren van vaardigheidstekorten en probleemoplossen is gerapporteerd wordt weergegeven in Tabel 17. Het blijkt dat in bijna de helft van de gevallen aangegeven wordt dat er 'geen' of 'nauwelijks' tekorten aanwezig zijn.

⁵⁰ Achteruitgang, niet bereikt, deels bereikt of geheel bereikt.

Tabel 17 Vaardigheidstekorten ouders volgens trainers

	Monitoren	Probleemoplossen
Geen tekorten	14 (13,3%)	15 (14,3%)
Nauwelijks tekorten	33 (31,4%)	32 (30,5%)
Enkele tekorten	42 (40%)	45 (42,9%)
Veel tekorten	16 (15,2%)	13 (12,4%)
Totaal	105 (100%)	105 (100%)
Onbekend ⁵¹	5	5

Bron: trainers

Ouders van jongeren met de standaard-variant blijken niet te verschillen van ouders van jongeren met de plus-variant wat betreft tekorten ten aanzien van monitoren en probleemoplossen.⁵²

3.5 Recidiverisico

Bij de indicatiestelling van Tools4U geldt volgens de handleiding als uitgangspunt dat het recidiverisico wordt vastgesteld door de raadsonderzoeker aan de hand van de Nederlandse versie van de Pre Screen (Van der Put et al., 2009).⁵³ Daarbij geldt als criterium een *matig*⁵⁴ risico (Albrecht & Spanjaard, 2007).

In de praktijk blijkt genoemd uitgangspunt - inschatting recidiverisico aan de hand van de Pre Screen - niet overal te worden gevolgd. Het recidiverisico lijkt zelden tot nooit op de voorgeschreven manier te worden vastgesteld. Om toch een inschatting te kunnen maken van het recidiverisico is aan trainers gevraagd hoe hoog zij het risico inschatten dat de jongere in kwestie recidiveert. In bijna de helft van de gevallen ($n = 53$; 48,2%) wordt het risico op herhaling door de trainer laag ingeschat. Daarnaast schatte een bijna even groot deel ($n = 52$; 47,3%) het risico in als gemiddeld. In slechts vijf gevallen (4,5%) wordt het recidiverisico hoog ingeschat.

In hoofdstuk 5 wordt nader ingegaan op de selectie van jongeren en indicatiestelling van Tools4U en het gebruik van selectie-instrumenten.

⁵¹ Wegens onvoldoende contact en kennis over de betreffende ouders hebben vijf trainers dit deel van de vragenlijst niet ingevuld.

⁵² Monitoring ($t = -,22$; $df = 93,78$; $p = n.s.$); probleemoplossen⁵² ($t = -1,39$; $df = 95,37$; $p = n.s.$).

⁵³ Washington State Juvenile Court Pre-Screen Assessment.

⁵⁴ De score op de dimensie 'strafrechtelijk verleden' bedraagt minimaal 3 en maximaal 7, de score op de dimensie 'sociaal verleden' bedraagt minimaal 4 en maximaal 9. De opgetelde score bedraagt minimaal 7 en maximaal 13 (Albrecht & Spanjaard, 2007).

3.6 Motivatie

Motivatie wordt, bij aanvang of tijdens de training, niet met een (gestandaardiseerd) instrument vastgesteld. Ten behoeve van dit onderzoek is de vragenlijst Motivatie voor Behandeling (Van Binsbergen, 2003) afgenomen bij jongeren, ouders en trainers. Daarnaast is via trainers is in kaart gebracht hoe de motivatie van jongeren en ouders zich gedurende de training heeft ontwikkeld, en wat zij er aan hebben gedaan om de motivatie te bevorderen (J5 & J9).

De motivatie voor behandeling van jongeren en ouders is ingedeeld in vier stadia. Mensen in het eerste stadium (precontemplatie) hebben geen probleembesef en denken er niet serieus aan om te veranderen. In het tweede stadium (contemplatie) zijn mensen zich bewust van hun probleem, maar denken ze nog niet over veranderen. Mensen in het derde stadium (besluitvorming) denken er over om te veranderen. Zij zijn klaar om tot actie over te gaan. Personen in het vierde stadium (actieve verandering) ten slotte, zijn inmiddels overgegaan tot gedragsverandering (Prochaska & DiClemente, 1984).

Jongeren

In Tabel 18 is weergegeven in welk stadium van behandelmotivatie de deelnemende jongeren zich bevinden. In de tabel is te zien dat iets meer dan de helft van de jongeren ($n = 57$; 55,9%) zich in het derde of vierde stadium van behandelmotivatie bevindt. Deze jongeren zijn klaar om hun gedrag te veranderen of zijn hier al mee bezig. Het blijkt dat 28,4 procent van de jongeren ($n = 29$) niet gemotiveerd is, zij bevinden zich in stadium één. Deze jongeren zijn zich niet bewust van hun probleem en denken er niet serieus over na om te veranderen.

Tabel 18 Stadium behandelmotivatie jongeren

Stadium	Frequentie	Percentage
Precontemplatie (Stadium 1)	29	28,4
Contemplatie (Stadium 2)	16	15,7
Besluitvorming (Stadium 3)	38	37,3
Actieve verandering (Stadium 4)	19	18,6
Totaal	102	100
Onbekend	8	

Bron: jongeren

Met behulp van *t-toetsen* is onderzocht of er samenhang bestaat tussen behandelmotivatie en achtergrondkenmerken.⁵⁵ De deelnemende meisjes ($M = 0,54$) blijken gemotiveerder te zijn dan de deelnemende jongens ($M = 0,33$). Daarnaast komt naar voren dat autochtone jongeren ($M = 0,48$) hoger scoren op behandelmotivatie dan allochtone jongeren ($M = 0,22$). Er zijn geen verschillen tussen jongeren van verschillende leeftijdscategorieën.⁵⁶ Jongeren die de plus-variant volgen, verschillen niet in motivatie van jongeren die de standaard-variant volgen en ook tussen jongeren met een korte en lange variant is geen verschil gevonden. Ten slotte is nagegaan of er samenhang is tussen het aantal gevolgde trainingsbijeenkomsten⁵⁷ en de mate van motivatie. Jongeren bij wie de vragenlijst is afgenomen in het eerste deel van de training blijken niet meer of minder gemotiveerd dan jongeren in de tweede helft van de training.⁵⁸

Ouders

Naast de motivatie voor behandeling van jongeren is ook de behandelmotivatie van ouders in kaart gebracht. Uit Tabel 19 blijkt dat bijna de helft van de ouders ($n = 44$; 46,3%) niet gemotiveerd is. Zij bevinden zich derhalve in het eerste stadium van behandelmotivatie.

Tabel 19 Stadium behandelmotivatie ouders

Stadium	Frequentie	Percentage
Precontemplatie (Stadium 1)	44	46,3
Contemplatie (Stadium 2)	4	4,2
Besluitvorming (Stadium 3)	27	28,4
Actieve verandering (Stadium 4)	20	21,1
Totaal	95	100
Onbekend	9	

Bron: ouders

⁵⁵ Om na te gaan of er samenhang is tussen achtergrondkenmerken en behandelmotivatie is de categoriale variabele Behandelmotivatie omgezet in een continue variabele (score tussen - 1 en + 1). Het hanteren van een continue schaal voor behandelmotivatie is beschreven door Litell en Girvin (2002; 2004; 2005; 2006).

⁵⁶ Geslacht ($t = -2,59$; $df = 58,44$; $p = <,05$); etniciteit ($t = 3,24$; $df = 75,96$; $p = <,01$); leeftijd ($t = -1,84$; $df = 87,36$; $p = n.s.$).

⁵⁷ Verdeeld in twee categorieën: 1) Standaard: bijeenkomst 1 t/m 6, plus: bijeenkomst 1 t/m 8. 2) Standaard: bijeenkomst 7 t/m 12, plus: bijeenkomst 9 t/m 16.

⁵⁸ Standaard versus plus ($t = -,16$; $df = 77,36$; $p = n.s.$); kort versus lang ($t = ,48$; $df = 93,67$; $p = n.s.$); aantal bijeenkomsten ($t = -,96$; $df = 75,04$; $p = n.s.$).

Net als bij jongeren is nagegaan in hoeverre achtergrondkenmerken van ouders samenhangen met behandelmotivatie. Het blijkt dat vrouwelijke respondenten gemotiveerder ($M = 0,48$) zijn dan mannelijke respondenten ($M = 0,28$). Er is geen verschil gevonden tussen ouders van verschillende leeftijdscategorieën⁵⁹. Autochtone ouders blijken gemiddeld gemotiveerder ($M = 0,48$) te zijn dan allochtone ($M = 0,31$) ouders.⁶⁰

Het blijkt dat ouders van jongeren die de plus-variant opgelegd hebben gekregen niet afwijken van ouders van jongeren die de standaard-variant volgen. Er is eveneens geen verschil tussen ouders van jongeren met een korte en lange variant.⁶¹

Motivatie volgens trainers

De ondervraagde trainers gaven desgevraagd aan dat het overgrote deel van de jongeren voldoende gemotiveerd is ($n = 95$; 87,2%); 14 jongeren (12,8%) zijn volgens de trainers onvoldoende gemotiveerd. Uit de resultaten van de scores op de vragenlijst Motivatie voor Behandeling (Van Binsbergen, 2003), waarbij de trainers de behandelmotivatie van de jongeren in moesten schatten, kwam een ander beeld naar voren (zie Tabel 20). De trainers geven aan dat iets meer dan de helft van de jongeren zich in het eerste ($n = 27$; 28,4%) of tweede ($n = 29$; 26,6%) stadium bevindt.⁶²

Tabel 20 Stadium behandelmotivatie jongeren volgens trainers⁶³

Stadium	Frequentie	Percentage
Precontemplatie (Stadium 1)	27	24,8
Contemplatie (Stadium 2)	29	26,6
Besluitvorming (Stadium 3)	21	19,3
Actieve verandering (Stadium 4)	25	22,9
Geen zicht op	7	6,4
Totaal	109	100
Onbekend	1	

Bron: trainers

⁵⁹ Categorie 1 = 28 t/m 45, categorie 2 = 46 t/m 65.

⁶⁰ Geslacht ($t = -2,15$; $df = 42,51$; $p = <.05$); leeftijd ($t = 1,03$; $df = 86,44$; $p = n.s.$); etniciteit ($t = 2,08$; $df = 62,17$; $p = <.05$).

⁶¹ Standaard versus plus ($t = -.98$, $df = 98.70$, $p = n.s.$); kort versus lang ($t = .01$, $df = 91.28$, $p = n.s.$).

⁶² Stadium 1 ($n = 27$; 24,8%), Stadium 2 ($n = 29$; 26,6%).

⁶³ De inschatting van de motivatie van ouders door trainers met behulp van de vragenlijst Motivatie voor Behandeling (Van Binsbergen, 2003) bleek onbetrouwbaar ($\alpha = .38$), deze resultaten worden derhalve niet weergegeven.

Trainers geven aan dat de motivatie van 56,9 procent ($n = 62$) van de jongeren gedurende de training is gegroeid. Bij 44 jongeren (40,4%) is de motivatie gelijk gebleven. Bij slechts drie jongeren (2,8%) is de motivatie in de loop van de training gedaald.

In twee derde van de gevallen ($n = 76$; 69,7%) geeft de trainer aan iets gedaan te hebben om de motivatie van de jongere te beïnvloeden. In de overige gevallen ($n = 33$; 30,3%) heeft de trainer geen concrete stappen ondernomen om de jongere te motiveren. De drie door trainers meest genoemde manieren om jongeren te motiveren zijn 'positief bekrachtigen/feedback geven' ($n = 22$; 28,9%), 'luisteren naar het verhaal van de jongere' ($n = 21$; 15,8%) en 'de voordelen van de training bespreken' ($n = 10$; 13,2%). Alle door de trainers genoemde manieren om jongeren te motiveren, zijn opgenomen in Tabel 35 (Bijlage 7).

Naast het inschatten van het stadium van behandelmotivatie van de jongeren hebben trainers antwoord gegeven op de vraag of ouders voldoende gemotiveerd zijn voor de training. Trainers geven aan dat 69,1 procent ($n = 76$) van de ouders voldoende gemotiveerd is voor de training Tools4U; 19,1 procent van de ouders ($n = 21$) is volgens hen onvoldoende gemotiveerd. In dertien gevallen (11,8%) geeft de trainer aan de motivatie van ouders niet in te kunnen schatten, vaak wegens te weinig of geen contact met de ouders. Ouders van jongeren met de plus-variant zijn volgens de trainers vaker voldoende gemotiveerd ($n = 38$; 92,7%), dan ouders van jongeren met de standaard-variant ($n = 38$; 67,9%).⁶⁴

Trainers geven aan dat de motivatie van ouders in de meeste gevallen gedurende de training niet is veranderd ($n = 63$; 65,6%). De motivatie van een derde van de ouders is volgens trainers gedurende de training gegroeid ($n = 32$; 33,3%). In één geval geeft de trainer aan dat de motivatie is gedaald (1%). Trainers zeggen bij ouders minder dan bij jongeren stappen te hebben ondernomen om de motivatie van ouders te beïnvloeden. Bij 29 trainingen (29,9%) hebben trainers zulke stappen gezet. Ook als de motivatie van de ouders volgens trainers onvoldoende was ($n = 21$) is in 71,4 procent van de trainingen ($n = 15$) geen poging ondernomen om de motivatie te beïnvloeden. Ouders van jongeren met een plus-variant zijn overigens vaker extra

⁶⁴ Standaard en plus ($\chi^2 (1; 97) = 8,60; p = <,01$).

gemotiveerd voor de training ($n = 17$; 41,5%) dan ouders van jongeren die de standaard-variant opgelegd hebben gekregen ($n = 12$; 21,4%).⁶⁵

De twee manieren om motivatie te verhogen die door de trainers het meest worden genoemd, zijn 'het belang van de training voor de jongeren aangeven' ($n = 8$; 27,6%) en 'positief bekrachtigen/feedback geven' ($n = 7$; 24,1%). Alle door de trainers genoemde manieren om ouders te motiveren, zijn opgenomen in Tabel 36 (zie Bijlage 7).

3.7 Oordeel over Tools4U

Middels het afnemen van de C-toets (Jurrius et al., 2007) is nagegaan wat het oordeel van jongeren en ouders is over de training Tools4U (J10). De scores op de C-toets kunnen variëren tussen 1 en 4. De beoordeling van jongeren en ouders omtrent de verschillende onderdelen (hulpmiddelen en technieken) van Tools4U wordt besproken in Hoofdstuk 4.

Jongeren

De gemiddelde totaalscore van jongeren op de C-toets is 3,56 ($SD = 0,40$). Het gemiddelde rapportcijfer dat de jongeren de training geven, is 8,27 ($SD = 1,30$). Het laagst gegeven rapportcijfer is een 1, het hoogst een 10. In Tabel 21 is de score van de jongeren op de vijf schalen weergegeven. De scores op de individuele items zijn weergegeven in Tabel 37 van Bijlage 7.

Tabel 21 Scores C-toets jongeren per schaal

Schaal	<i>M</i>	<i>SD</i>
Contact	3,70	,42
Deskundigheid	3,73	,47
Verloop van de hulp	3,53	,55
Informatie	3,56	,45
Doel en resultaat	3,50	,49

Bron: jongeren

In Tabel 21 is te zien dat jongeren over het algemeen zeer positief oordelen over Tools4U. Uit *t-toetsen* blijkt dat de totaalscore op de C-toets niet verschillend is voor deelnemerskenmerken als geslacht, etniciteit en leeftijd.

⁶⁵ Standaard en plus ($\chi^2(1; 97) = 4,53$; $p = <,05$).

Ook verschilt tevredenheid niet tussen jongeren met een korte of lange variant en tussen jongeren met de standaard-variant of plus-variant.⁶⁶

Ouders

De gemiddelde totaalscore op de C-toets van ouders is 3,42 ($SD = 0,46$). De minimum totaalscore is 2,1 en de maximum totaalscore 4,0. Ouders geven de training een gemiddeld rapportcijfer van 8,21 ($SD = 1,33$). Het laagste rapportcijfer is een 2, het hoogste een 10. In Tabel 22 zijn de beschrijvende statistieken van de scores van ouders op de schalen van tevredenheid weergegeven. De scores van ouders op de individuele items van de C-toets zijn weergegeven in Tabel 38 van Bijlage 7.

Tabel 22 Scores C-toets ouders per schaal

Schaal	M	SD
Contact	3,57	0,46
Deskundigheid	3,50	0,55
Verloop van de hulp	3,58	0,48
Informatie	3,13	0,62
Doel en resultaat	3,38	0,54

Bron: ouders

De tevredenheid van ouders verschilt niet tussen vaders en moeders, jonge en oudere ouders en autochtone en allochtone ouders. Ook verschillen ouders van jongeren met de korte en lange variant niet van elkaar in de mate van tevredenheid.⁶⁷

Wel scoren ouders die meer betrokken zijn bij de training, en de plus-variant volgen, hoger op tevredenheid ($M = 3.60$) dan ouders van jongeren die de standaard-variant volgen ($M = 3.30$).⁶⁸

⁶⁶ Geslacht ($t = -1,83$; $df = 56,20$; $p = n.s.$); etniciteit ($t = ,25$; $df = 107$; $p = n.s.$); leeftijd ($t = -,87$; $df = 80,62$; $p = n.s.$); kort versus lang ($t = ,32$; $df = 67,83$; $p = n.s.$); standaard versus plus ($t = -,87$; $df = 80,62$; $p = n.s.$).

⁶⁷ Geslacht ($t = ,56$; $df = 51,83$; $p = n.s.$); leeftijd ($t = ,03$; $df = 100,07$; $p = n.s.$); etniciteit ($t = 1,23$; $df = 67,18$; $p = n.s.$); kort versus lang ($t = ,07$; $df = 94,21$; $p = n.s.$).

⁶⁸ Standaard versus plus ($t = -3,54$; $df = 102$; $p = <,01$).

3.8 Samenvatting en voorlopige conclusies

In dit hoofdstuk stond de vraag centraal of de gedragsinterventie Tools4U wordt toegepast bij jongeren voor wie deze is bedoeld (J2). Om deze vraag te kunnen beantwoorden worden bovenstaande resultaten langs de inclusie- en exclusiecriteria gelegd.

Ten aanzien van criteria omtrent IQ, vaardigheidstekorten en recidiverisico kan slechts indirect een uitspraak gedaan worden over juistheid van toewijzing. Informatie over scores van jongeren op deze onderdelen (instrumenten) was niet beschikbaar. Wel komt naar voren dat jongeren die Tools4U volgen veelal laag opgeleid zijn. Het is daarmee de vraag of de deelnemers allemaal voldoen aan het IQ >85 criterium. Ten aanzien van vaardigheidstekorten blijkt dat de onderwerpen die aan bod komen in de training zeer divers van aard en aantal zijn. Het recidiverisico van de deelnemende jongeren, voor zover bepaald aan de hand van een taxatie-instrument, is onbekend. Dit betekent een complicatie, omdat zo moeilijk vastgesteld kan worden in welke mate Tools4U tegemoet komt aan het risicobeginsel (*What Works*).

Psychopathologie lijkt in enkele gevallen aanwezig te zijn, waarbij het onduidelijk is in hoeverre deze samenhangt met het gepleegde delict. De bereidheid om deel te nemen is in veel gevallen aanwezig, de meeste jongeren worden voldoende gemotiveerd geacht. Er is echter ook een aantal jongeren (en een groter aantal ouders) van wie gemeend wordt dat zij onvoldoende gemotiveerd te zijn.

De delicten waarvoor de jongeren Tools4U opgelegd hebben gekregen, lopen zeer uiteen wat betreft aantallen en aard. Tools4U blijkt opgelegd te worden voor zowel ongeoorloofd schoolverzuim, waarvoor de training overigens volgens de handleiding niet is bedoeld, als voor vermogensdelicten en geweldsdelicten. Uit het zelfgerapporteerde delinquent gedrag kan worden opgemaakt dat de deelnemers in veel gevallen geen *first offenders* zijn.

Ten aanzien van de toewijzing aan de verschillende varianten van Tools4U is aan de hand van criteria in de handleiding nagegaan of deelnemers van vijftien jaar en jonger en/of ouders met vaardigheidstekorten vaker de plus-variant volgden; dit blijkt niet het geval te zijn.⁶⁹

Om aan de training deel te mogen nemen, dient er een ouder te zijn die de jongeren kan ondersteunen. Dit blijkt bij een klein deel van de trainingen niet het geval te zijn geweest.

⁶⁹ Standaard en plus ($\chi^2(1; 110) = 1,52; p = ,70$).

Al met al is het niet eenvoudig om een uitspraak te doen omtrent de vraag of Tools4U de juiste jongeren bereikt, omdat selectie-instrumenten niet systematisch worden gehanteerd. Daar komt bij dat sommige inclusie- en exclusiecriteria zodanig ruim zijn uit te leggen, dat jongeren - en hun ouders - al snel kandidaat zijn voor Tools4U. Het gevolg is dat een zeer divers samengestelde groep jongeren in aanmerking komt voor Tools4U. De praktijk bevestigt deze diversiteit; de bereikte groep is divers. Ten aanzien van IQ, vaardigheidstekorten en recidiverisico is te weinig informatie bekend om te concluderen of aan de criteria wordt voldaan. Met betrekking tot andere criteria lijkt er in veel gevallen tegemoet gekomen te worden aan de criteria, in enkele gevallen is dat niet zo.

4 Uitvoering

4.1 Deelnemers

Per aanbieder zijn vier tot zes verschillende trainers betrokken bij het verdiepende deel van het onderzoek. Er hebben 28 trainers meegedaan. Deze trainers zijn opgeleid op HBO ($n = 27$; 96,4%) of WO niveau ($n = 1$; 3,6%). De aanbieders is gevraagd om in totaal zes opnames van trainingsbijeenkomsten aan te leveren. Dit moesten twee opnames betreffen, van drie verschillende trainingen. De helft van de aanbieders heeft aan dit verzoek voldaan. Drie aanbieders hebben respectievelijk vier, twee en één opname aangeleverd. In totaal zijn er dus 25 opnames ontvangen, van dertien verschillende trainers. Deze zijn met behulp van twee observatieschema's gescoord. Bij iedere aanbieder is verder een supervisor geïnterviewd ($n = 6$).

4.2 Uitvoering

Trainingsruimte

Bij het afnemen van de vragenlijsten is door de onderzoekers nagegaan in hoeverre de trainingsruimte voldoet aan de in de handleiding Tools4U (Albrecht & Spanjaard, 2007) gestelde randvoorwaarden. Deze blijken in meer en mindere mate aanwezig te zijn (zie Tabel 23).

Tabel 23 Mate waarin aan eisen omtrent trainingsruimte wordt voldaan

	Frequentie	Percentage
Er is een hoge tafel ⁷⁰ met stoelen aanwezig	109	99,1
Jongeren en trainer kunnen in een hoek van 90 graden ten opzichte van elkaar zitten	108	98,2
Er is een flap-over in de ruimte aanwezig	88	80,0
Er is tv en video-apparatuur in de ruimte aanwezig	40	36,4
Er is een computer met internetverbinding in de ruimte aanwezig	32	29,1
Er is een enige loopruimte in de trainingsruimte	98	89,1
Totaal	110	100

Bron: observatie van trainingen door onderzoekers

Gemiddeld wordt aan 4,37 van de zes punten voldaan ($SD = 1,03$). De aanbieders blijken te verschillen in de mate waarin aan de randvoorwaarden omtrent de trainingsruimte wordt voldaan.⁷¹ De minimale score is 3.80 ($SD = 0,78$), de maximale score 4,93 ($SD = 0,96$).

Opzet training

Om na te gaan of de opzet van de training voldoet aan de in de handleiding gestelde richtlijnen is gekeken naar de reistijd van de jongeren; de duur en frequentie van de training en tenslotte naar de mate waarin huiswerk wordt gegeven en besproken.

Gemiddeld is de reistijd van jongeren naar de trainingslocatie 15,22 minuten ($SD = 11,94$). De gemiddelde reistijd per aanbieder is verschillend⁷². De reistijd per aanbieder varieert van gemiddeld 10,45 minuten ($SD = 5,59$) tot gemiddeld 22,53 minuten ($SD = 16,06$).

Volgens de handleiding Tools4U (Albrecht & Spanjaard, 2007) vinden trainingsbijeenkomsten om de week plaats, en duren zij anderhalf uur. De meeste trainingsbijeenkomsten blijken ook daadwerkelijk anderhalf uur te duren ($n = 102$; 92,7%)⁷³. De tijd tussen de bijeenkomsten blijkt in de meeste

⁷⁰ Hoogte van een eettafel of bureau.

⁷¹ Aanbieders ($F(5; 109) = 3,68$; $p = <0,01$).

⁷² Aanbieders ($F(5; 109) = 3,33$; $p = <0,01$).

⁷³ Overige antwoorden: korter dan anderhalf uur ($n = 4$; 3,6%), langer dan anderhalf uur ($n = 2$; 1,8%), het is steeds verschillend ($n = 2$; 1,8%).

gevallen eveneens te zijn als voorgeschreven ($n = 98$; 89,1%).⁷⁴ De aanbieders verschillen niet in de mate waarin zij voldoen aan de in de handleiding beschreven frequentie van bijeenkomsten. Er is wel een verschil tussen aanbieders wanneer gekeken wordt naar de duur van de bijeenkomsten. Het blijkt dat één aanbieder enigszins afwijkt; bij deze aanbieder voldoet 26,7 procent van de trainingen ($n = 4$) niet aan de voorgeschreven duur van anderhalf uur.⁷⁵ Bij deze aanbieder zijn trainingsbijeenkomsten samengevoegd waardoor deze langer duren.

Trainers geven bij 102 trainingen (92,7%) aan dat huiswerk wordt gegeven en dat dit altijd wordt besproken. Jongeren rapporteerden in mindere mate over huiswerk; 86,2 procent ($n = 94$) geeft aan huiswerk te krijgen. Dit huiswerk wordt in 93,6 procent ($n = 88$) van de gevallen dat er huiswerk is opgegeven besproken.

Bij drie aanbieders wordt volgens de jongeren in 75 ($n = 5$), 73,7 ($n = 5$) en 73,3 ($n = 4$) procent van de gevallen huiswerk opgegeven. Bij de overige aanbieders wordt volgens de jongeren altijd huiswerk opgegeven. Trainers geven aan dat de drie meest genoemde vormen van huiswerk de 'registratieopdracht' ($n = 34$; 14,4%), 'gedragsoefening' ($n = 32$; 13,6%) en 'oefenen geleerde afgelopen training' ($n = 23$; 9,7%) zijn. In Tabel 39 van Bijlage 6 zijn alle door de trainer genoemde vormen van huiswerk opgenomen.

Gemiste bijeenkomsten

Op het moment van afname van de vragenlijst heeft een kleine meerderheid van de jongere nog geen enkele bijeenkomst Tools4U gemist ($n = 59$; 53,6%). Het blijkt dat 29 jongeren (26,4%) één, en 22 jongeren (20%) twee of meer bijeenkomsten hebben gemist.

Er blijkt geen verschil te zijn op de kenmerken geslacht, etniciteit en leeftijd als het gaat om het missen van een of meer trainingsbijeenkomsten. Op dit punt is er ook geen verschil als het gaat om de standaard-variant of plus-variant, of als gekeken wordt naar de verschillende aanbieders.⁷⁶

De handleiding Tools4U (Albrecht & Spanjaard, 2007) geeft aan dat een jongere een *gele kaart* krijgt wanneer deze één bijeenkomst mist. Blijft de jongere

⁷⁴ Overige antwoorden: korter dan één week ($n = 1$; .9%), langer dan één week ($n = 1$; .9%), het is steeds verschillend ($n = 10$; 9,1%).

⁷⁵ Frequentie van bijeenkomsten ($\chi^2(5; 110) = 7,80$; $p = \text{n.s.}$); duur van bijeenkomsten ($\chi^2(5; 110) = 15,69$; $p = <,01$); huiswerk ($\chi^2(5; 109) = 18,19$; $p = <,01$).

⁷⁶ Geslacht ($\chi^2(1; 110) = ,00$; $p = \text{n.s.}$); etniciteit ($\chi^2(1; 110) = ,33$; $p = \text{n.s.}$); leeftijd ($\chi^2(1; 110) = ,11$; $p = \text{n.s.}$); kort en lang ($\chi^2(1; 110) = 2,49$; $p = \text{n.s.}$); standaard en plus ($\chi^2(1; 110) = ,04$; $p = \text{n.s.}$); aanbieders ($\chi^2(5; 110) = 1,76$; $p = \text{n.s.}$).

vervolgens niet meewerken, dan volgt er een *rode kaart* en moet de training worden stopgezet. Trainers geven aan dat de jongeren in de meeste gevallen ($n = 43$; 86%) geen gevolgen hebben ervaren van het missen van één of meer bijeenkomsten. In vier gevallen (8%) is er een *gele kaart* gegeven, in twee gevallen (4%) heeft een gesprek plaatsgevonden met de coördinator taakstraffen, maar is geen *gele kaart* uitgedeeld. Tenslotte blijkt dat één jongere (2%) een *rode kaart* heeft gekregen.⁷⁷

Hulpmiddelen en technieken

In de handleiding Tools4U worden verschillende hulpmiddelen en technieken besproken, die een trainer kan inzetten voor het verzamelen van informatie of het werken aan vaardigheden. Er zijn technieken en hulpmiddelen voor bijeenkomsten met jongeren en voor trainingen met ouders. Enkele van de technieken en hulpmiddelen worden basistechnieken en hulpmiddelen genoemd; deze dienen in iedere training ingezet te worden (Albrecht & Spanjaard, 2007). De inzet van technieken en hulpmiddelen is in kaart gebracht door middel van het afnemen van vragenlijsten. Hierbij dient opgemerkt te worden dat de vragenlijsten over de training een momentopname betreffen. Mogelijk zijn enkele onderdelen na afname alsnog aan bod gekomen, of heeft de jongere of ouder een hulpmiddel of techniek niet als zodanig herkend, waarmee het risico bestaat dat de gepresenteerde gegevens niet helemaal overeenkomen met de alledaagse realiteit.

In Tabel 24 is de inzet van technieken en hulpmiddelen weergegeven. Jongeren rapporteren minder dan trainers over toegepaste basis-hulpmiddelen en basistechnieken, en meer over de ingezette facultatieve hulpmiddelen en technieken.⁷⁸

⁷⁷ In één geval was de consequentie niet duidelijk.

⁷⁸ Dit zou samen kunnen hangen met de wijze waarop het in de vragenlijst is geformuleerd, wat misschien niet altijd goed begrepen is door jongeren.

Tabel 24 Gebruik van technieken en -hulpmiddelen

Basis/facultatief	Techniek/Hulpmiddel	Frequentie Jongeren	Frequentie Trainers
Basis	Observatie	-	102 (92,7%)
	Feedback	86 (78,9%)	109 (99,1%)
	Gedragsoefening	70 (64,2%)	91 (82,7%)
	Pen en Papiertraining	85 (78,0%)	98 (89,1%)
	Thermometer met eerste hulp kaart	70 (64,2%)	67 (60,9%)
	Kennismakingsgesprek*	108 (99,1%)	106 (97,2%)
	Weekkaart	82 (75,2%)	103 (93,6%)
	Delictbespreking	106 (97,2%)	110 (100%)
	Kosten-baten analyse	91 (83,5%)	104 (94,5%)
	Trainingsplan	91 (84,3%)	97 (88,2%)
	Presentatie (eind)	71 (66,4%)	97 (88,2%)
Facultatief	Levenslijn	55 (50,5%)	53 (48,2%)
	Netwerkschema	64 (58,7%)	54 (49,1%)
	Wenskaarten	78 (71,6%)	72 (65,5%)
	Tijdsbalk	41 (37,6%)	20 (18,2%)
	Registratieopdracht (huiswerk)	56 (51,4%)	58 (52,7%)
	Wie-voor-wat schema	52 (47,7%)	28 (25,5%)
	VIP-kaart	59 (54,1%)	26 (23,6%)
	Discriminatie training	54 (49,5%)	62 (56,4%)
	Helpende gedachten	65 (59,6%)	74 (67,3%)

Bron: jongeren en trainers

* Jongeren en trainers geven aan dat er 92 keer (85,2%) een coördinator taakstraffen aanwezig is geweest bij het kennismakingsgesprek.

Trainers geven aan dat zij gemiddeld per training 9,85 ($SD = 1,45$) van de elf verplichte basistechnieken en -hulpmiddelen ingezet hebben. Het aantal toegepaste facultatieve technieken en hulpmiddelen ligt op 4,06 ($SD = 2,06$) van de negen. In totaal worden per training gemiddeld 13,92 ($SD = 3,05$) technieken en hulpmiddelen ingezet.

Er is geen samenhang tussen het *aantal* ingezette technieken en hulpmiddelen en kenmerken van de jongeren. De inzet is ook niet verschillend bij de korte en lange variant van Tools4U.⁷⁹

⁷⁹ Kort en lange variant ($t = 0,80$; $df = 79,66$; $p = n.s.$).

Aanbieders verschillen wel in het aantal technieken en hulpmiddelen dat zij in een training inzetten.⁸⁰ Één aanbieder blijkt meer ($M = 15,93$) en één aanbieder minder ($M = 12,10$) onderdelen in te zetten dan de overige aanbieders.

De techniek 'observatie' wordt vaker ingezet bij jonge deelnemers dan bij oudere deelnemers, wellicht omdat jongeren van vijftien jaar en jonger in mindere mate in staat zijn hun gedachten en gevoelens onder woorden te brengen. Daarnaast blijkt de 'weekkaart' vaker te worden ingezet bij de plusvariant dan bij de standaard variant.⁸¹

De aanbieders verschillen met betrekking tot de inzet van de basistechnieken en -hulpmiddelen. Bij één aanbieder worden de onderdelen 'gedragsoefening', 'thermometer met eerste hulp kaart', 'kennismakingsgesprek', 'kosten-baten analyse', 'trainingsplan' en 'eindpresentatie' minder ingezet dan bij de overige aanbieders.⁸²

Nadere analyse van de inzet van (facultatieve) technieken en hulpmiddelen wijst uit dat de techniek 'wenskaarten' vaker wordt ingezet bij jonge deelnemers dan bij oudere deelnemers.⁸³ Verder blijken er verschillen te zijn tussen aanbieders wat betreft het gebruik van de technieken 'wenskaarten', 'tijd balk', 'registratieopdracht', 'VIP-kaart', 'discriminatie training' en 'levenslijn'.⁸⁴ In tegenstelling tot de aangetroffen verschillen tussen aanbieders bij de basistechnieken en -hulpmiddelen wordt bij de verschillen tussen de overige onderdelen door steeds andere aanbieders afwijkend gescoord.

Jongeren oordelen over het algemeen dat de ingezette technieken en hulpmiddelen *nuttig* zijn (zie Tabel 40 van Bijlage 7). De scores⁸⁵ lopen uiteen van 62 (eindpresentatie) tot en met 83,5 procent (pen- en papiertraining).

Hulpmiddelen en technieken ouderbijekomsten

⁸⁰ Aanbieders ($F(5; 109) = 3,24; p = <0,01$).

⁸¹ Observatie en leeftijd ($\chi^2(1; 110) = 5,97; p = <0,05$); weekkaart en standaard en plus ($\chi^2(1; 110) = 4,62; p = <0,05$).

⁸² Aanbieders en gedragsoefening ($\chi^2(5; 110) = 16,11; p = <0,01$); thermometer met eerste hulp kaart ($\chi^2(5; 110) = 13,26; p = <0,05$); kennismakingsgesprek ($\chi^2(5; 109) = 14,61; p = <0,05$); kosten-batenanalyse ($\chi^2(5; 110) = 11,43; p = <0,05$); trainingsplan ($\chi^2(5; 110) = 15,20; p = <0,05$); eindpresentatie ($\chi^2(5; 110) = 20,75; p = <0,05$).

⁸³ Wenskaarten en leeftijd ($\chi^2(1; 110) = 3,44; p = <0,05$).

⁸⁴ Aanbieders en wenskaarten ($\chi^2(5; 110) = 20,59; p = <0,01$); tijd balk ($\chi^2(5; 110) = 27,09; p = <0,01$); registratieopdracht ($\chi^2(5; 110) = 27,49; p = <0,01$); VIP-kaart ($\chi^2(5; 110) = 31,51; p = <0,01$); discriminatie training ($\chi^2(5; 110) = 27,73; p = <0,01$); levenslijn ($\chi^2(5; 110) = 11,54; p = <0,05$).

⁸⁵ Dit deel van de jongeren beoordeelt het betreffende onderdeel als *nuttig*.

Voor ouderbijeenkomsten heeft een trainer ook enkele technieken en hulpmiddelen ter beschikking. Er zijn technieken en hulpmiddelen die in beide Tools4U varianten (standaard en plus) ingezet kunnen worden en technieken en hulpmiddelen die gebruikt worden bij ouderbijeenkomsten van de plus-variant. De inzet van technieken die bij ouders zijn toegepast zijn weergegeven in Tabel 25.

Tabel 25 Gebruik van technieken en hulpmiddelen

Variant	Techniek/Hulpmiddel	Frequentie	
		Ouders	Trainers
Standaard	Kwaliteiten en kansen	51 (51,0%)	34 (33,7%)
	Gebruiksaanwijzing	33 (33,0%)	23 (22,8%)
	Gedragsoefening	42 (42,0%)	15 (14,9%)
Plus	Afsprakenkaart	15 (37,5%)	12 (33,3%)
	Beeldschermen	16 (50,0%)	20 (87,0%)
	Wie wat hoe waar en wanneer	19 (59,4%)	14 (60,9%)
	Van kind naar jongere	14 (43,8%)	10 (43,5%)
	Informatiebronnen	21 (65,6%)	10 (43,5%)
	Regels	22 (68,8%)	14 (60,9%)
	Pen en Papiertraining	17 (63,0%)	18 (85,7%)
	Conflict oplossen met pen en papiertraining	13 (54,2%)	10 (50,0%)

Bron: ouders en trainers

Wat opvalt is dat bij de standaard-versie meer ouders dan trainers rapporteren over ingezette hulpmiddelen en technieken. Bij de plus-variant zijn de verschillen minder prominent. Niet duidelijk is waardoor dit verschil komt. Het blijkt dat er een verschil is tussen het aantal technieken en hulpmiddelen die ingezet worden bij de standaard-variant of plus-variant⁸⁶ In trainingen van de standaard variant zijn gemiddeld 0,15 ($SD = ,51$) technieken en hulpmiddelen ingezet. Bij trainingen van de plus-variant (waarbij ouders meer betrokken zijn) worden gemiddeld 4,17 ($SD = 3,33$) technieken en hulpmiddelen ingezet.

Ten aanzien van de technieken en hulpmiddelen die in beide varianten toegepast kunnen worden, blijkt dat de onderdelen 'kwaliteiten en kansen',

⁸⁶ Standaard en plus ($t = -9,21$; $df = 99$; $p = <0,01$).

‘gebruiksaanwijzing’ en ‘gedragsoefening’ vaker ingezet worden bij trainingen van de plus-variant.⁸⁷ Daarnaast blijkt dat de ‘gedragsoefening’ vaker wordt ingezet bij vaders dan bij moeders. Ten slotte blijken twee aanbieders de gedragsoefening voor ouders niet te hebben ingezet.⁸⁸ In de plus-variant blijken de onderdelen ‘wie wat hoe waar en wanneer’ en ‘informatiebronnen’ vaker te zijn ingezet bij ouders van autochtone afkomst.⁸⁹

Aan ouders is eveneens gevraagd of zij de gebruikte technieken en hulpmiddelen als nuttig hebben ervaren (zie Tabel 41 van Bijlage 7). Ouders geven aan de technieken en hulpmiddelen in bijna alle gevallen nuttig te hebben gevonden. De scores lopen uiteen van 86,7 procent (afsprakenkaart) tot honderd procent (van kind naar jongere; informatiebronnen; pen- en papiertraining; conflict oplossen met pen- en papiertraining).

Hulpmiddelen en technieken gerapporteerd in dossiers

Door middel van het analyseren van dossiers is nagegaan welke technieken en hulpmiddelen in het rapportageformulier ($n = 98$) zijn beschreven. In totaal wordt gerapporteerd over 1261 technieken en hulpmiddelen. Dit betreffen 865 (68,8%) onderdelen die beschreven zijn in de handleiding Tools4U. De overige 396 (31,2%) beschreven onderdelen zijn niet in de handleiding omschreven. Daarbij kan de vraag gesteld worden of zij dan wel tot de training Tools4U behoren.

Gemiddeld is in het formulier gerapporteerd over 8,83 ($SD = 2,73$) Tools4U onderdelen en 4,04 ($SD = 1,89$) niet-Tools4U onderdelen. In totaal zijn dit gemiddeld 12,87 ($SD = 3,62$) technieken en hulpmiddelen per training. In Tabel 42 en 43 van Bijlage 6 zijn alle gerapporteerde technieken en hulpmiddelen opgenomen.

Er blijken verschillen te zijn tussen de aanbieders in zowel de gerapporteerde Tools4U technieken, de niet-Tools4U technieken als het totaal aantal gerapporteerde technieken⁹⁰. Het blijkt dat één aanbieder hoger, en één aanbieder lager scoort op het aantal gerapporteerde technieken en

⁸⁷ Kwaliteiten en kansen ($\chi^2(1; 101) = 48,24; p = <0,01$); gebruiksaanwijzing ($\chi^2(1; 101) = 31,76; p = <0,01$); gedragsoefening ($\chi^2(1; 101) = 11,34; p = <0,01$).

⁸⁸ Geslacht ouders en gedragsoefening ($\chi^2(1; 95) = 4,90; p = <0,05$) en gedragsoefening en aanbieders ($\chi^2(5; 101) = 16,96; p = <0,01$).

⁸⁹ Etniciteit en wie wat hoe waar en wanneer ($\chi^2(1; 23) = 4,71; p = <0,05$) en informatiebronnen ($\chi^2(1; 23) = 6,30; p = <0,05$).

⁹⁰ Aanbieders en Tools4U technieken ($F(5; 97) = 4,67; p = <0,01$); niet Tools4U technieken ($F(5; 97) = 5,91; p = <0,01$); aantal gerapporteerde technieken ($F(5; 97) = 9,63; p = <0,01$).

hulpmiddelen. Dit zijn niet dezelfde aanbieders die hoger en lager scoorden op de ingezette hulpmiddelen en technieken in de vragenlijst. Het is niet duidelijk of de verschillen, zoals gesignaleerd in het rapportageformulier, voortkomen uit het meer of minder inzetten van onderdelen of het in meer of mindere mate rapporteren over toegepaste onderdelen. De verschillen worden overigens bevestigd door de coördinatoren taakstraffen.

Vaardigheden

In de handleiding Tools4U (Albrecht & Spanjaard, 2007) worden cognitieve en sociale vaardigheden genoemd die belangrijk zijn voor het voorkomen van recidive. Met behulp van vragenlijsten is bij jongeren, ouders en trainers nagegaan in hoeverre aan deze vaardigheden daadwerkelijk is gewerkt⁹¹ (zie Tabel 26).

Tabel 26 Aan bod gekomen vaardigheden

Vaardigheden voor...	M	SD	M	SD
	Jongeren	Jongeren	Trainers	Trainers
Zelfbeheersing	3,41	0,68	3,54	0,66
Probleemoplossen	3,41	0,74	3,65	,60
Sociaal perspectief	2,83	0,77	2,88	,80
Kritisch redeneren	2,96	0,77	3,06	0,72
Emoties	3,09	0,85	3,18	1,02
Sociale contacten	2,97	0,82	2,72	0,77
Reageren op beledigingen/verboden/beschuldigingen	3,04	0,90	2,96	0,94
Omgaan met groepsdruk en verleidingen	3,20	0,80	3,19	0,79
Reageren op irritatie en boosheid	3,14	0,86	3,02	1,06

Bron: jongeren en trainers

Jongeren en trainers verschillen nauwelijks van elkaar als het gaat om rapportage van aan bod gekomen vaardigheden. Jongens en meisjes verschillen in de mate waarin de vaardigheden ‘sociale contacten’⁹², ‘reageren op beledigingen’⁹³ en ‘omgaan met groepsdruk’⁹⁴ aan bod zijn geweest. Bij meisjes

⁹¹ Antwoorden variëren van 1 (helemaal niet) tot en met 4 (helemaal wel).

⁹² Meisjes ($M = 3,02$); jongens ($M = 2,62$) ($t = -2,38$; $df = 108$; $p = <0,05$).

⁹³ Meisjes ($M = 3,40$); jongens ($M = 2,80$) ($t = -2,97$; $df = 108$; $p = <0,01$).

⁹⁴ Meisjes ($M = 3,46$); jongens ($M = 3,10$) ($t = -2,08$; $df = 108$; $p = <0,05$).

zijn deze vaardigheden meer getraind dan bij jongens. Daarnaast blijkt de vaardigheid ‘omgaan met groepsdruk’ meer aan bod te komen bij jonge deelnemers dan oudere deelnemers.⁹⁵ Er is geen verschil gevonden tussen autochtone en allochtone jongeren, de plus-variant en de standaard-versie en tussen jongeren met een lange of korte variant. Ten slotte blijken twee aanbieders meer te hebben getraind op ‘reageren op irritatie en boosheid’ dan de overige aanbieders.⁹⁶

Voor de oudertrainingen worden in de handleiding Tools4U vijf categorieën van vaardigheden onderscheiden (Albrecht & Spanjaard, 2007). In Tabel 27 is te zien dat trainers in mindere mate dan ouders melding maken van het trainen van vaardigheden voor ouders. Zij geven aan dat er in de ouderbijeenkomsten gemiddeld niet of nauwelijks aan opvoedvaardigheden is gewerkt.

Tabel 27 Aan bod gekomen vaardigheden

Vaardigheden voor...	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>
	Ouders	Ouders	Trainers	Trainers
Aanleren en versterken van nieuwe vaardigheden	2,44	1,31	1,94	1,20
Grenzen stellen/ sanctioneren van regelovertredingen	2,26	1,25	1,73	1,05
Monitoring	2,45	1,33	1,96	1,26
Problemen oplossen	2,41	1,31	1,89	1,22
Positieve betrokkenheid	2,36	1,30	1,84	1,13

Bron: ouders en trainers

Er zijn geen verschillen gevonden in de door de trainers genoemde vaardigheden met betrekking tot geslacht en leeftijd van de deelnemende ouders. Wel geven trainers aan dat de vaardigheid ‘problemen oplossen’ vaker aan bod is gekomen bij autochtone ouders dan bij allochtone ouders⁹⁷. Verder zijn er geen verschillen gevonden tussen ouders van jongeren met een korte en lange variant van Tools4U.

⁹⁵ Jong ($M = 3,41$); oud ($M = 3,04$) ($t = 2,50$; $df = 108$; $p = <0,05$).

⁹⁶ Aanbieders en reageren op irritatie en boosheid ($F(5; 109) = 2,63$; $p = <0,05$).

⁹⁷ Autochtone ouders ($M = 2,12$); allochtone ouders ($M = 1,58$) ($t = 2,04$; $df = 95$; $p = <0,05$).

Er zijn wel verschillen op alle vaardigheden tussen ouders die de plus-variant volgen en ouders van jongeren met de standaard-variant. De vaardigheden ‘aanleren en versterken van nieuwe vaardigheden’⁹⁸, ‘grenzen stellen en sanctioneren’⁹⁹, ‘monitoring’¹⁰⁰, ‘problemen oplossen’¹⁰¹ en ‘positieve betrokkenheid’¹⁰² zijn allemaal meer aan bod geweest bij trainingen van de plus-variant dan trainingen van de standaard-variant.

Nazorg

In de handleiding Tools4U (Albrecht & Spanjaard, 2007) wordt aangegeven dat jongeren bij de laatste bijeenkomst een ‘tegoedbon’ mee krijgen. Wanneer de jongere de behoefte heeft om nogmaals contact op te nemen kan hij of zij deze inzetten. Dit kan zijn wanneer de jongere iets wil herhalen of als hij of zij in de problemen is gekomen en hulp nodig heeft. De tegoedbon kan gebruikt worden om nog één keer met de trainer af te spreken.

Alle supervisors geven aan dat jongeren (en ouders) de mogelijkheid krijgen om nog één keer contact op te nemen (U3). In dat geval kan worden bekeken of er nogmaals getraind moet worden en of aanvullende hulpverlening wenselijk is. Twee supervisors weten niet of van deze regeling gebruik gemaakt wordt. Andere supervisors ($n = 3$) geven aan dat er slechts sporadisch gebruik van wordt gemaakt. Één van de supervisors schat dat jongeren en ouders hier in twintig tot veertig procent van de gevallen gebruik van maken. Het lijkt er op dat deze aanbieder op dit punt afwijkt van de overige aanbieders. Het initiatief ligt in de meeste gevallen bij jongeren of ouders. Slechts één supervisor geeft aan dat er door een trainer wel eens contact opgenomen wordt met een jongere of ouder.

4.3 Geobserveerde bijeenkomsten

Door de aanbieders van Tools4U zijn in totaal 25 opnames aangeleverd. In 21 gevallen is een hele trainingsbijeenkomst opgenomen. Deze bijeenkomsten duren gemiddeld 73,71 minuten ($SD = 14,28$). De kortste training duurde 49 minuten, de langste 92 minuten. Het merendeel van de opgenomen trainingsbijeenkomsten ($n = 17$; 81%) duurt korter dan de voorgeschreven

⁹⁸ Standaard ($M = 1,30$); plus ($M = 2,91$) ($t = -8,90$; $df = 101$; $p = <0,01$).

⁹⁹ Standaard ($M = 1,20$); plus ($M = 2,52$) ($t = -8,00$; $df = 101$; $p = <0,01$).

¹⁰⁰ Standaard ($M = 1,29$); plus ($M = 2,98$) ($t = -8,83$; $df = 101$; $p = <0,01$).

¹⁰¹ Standaard ($M = 1,30$); plus ($M = 2,79$) ($t = -7,57$; $df = 101$; $p = <0,01$).

¹⁰² Standaard ($M = 1,23$); plus ($M = 2,78$) ($t = -9,32$; $df = 101$; $p = <0,01$).

negentig minuten. De vier onvolledig opgenomen trainingsbijeenkomsten duren gemiddeld 43,75 minuten ($SD = 9,71$).

Beoordeling hulpmiddelen en technieken

Met behulp van een observatieschema is door de onderzoekers nagegaan welke verschillende hulpmiddelen en technieken in de training gebruikt worden. Verder is nagegaan in hoeverre deze voldoen aan het in de handleiding van Tools4U (Albrecht & Spanjaard, 2007) gestelde format. Het format stelt aan welke aspecten of punten de verschillende hulpmiddelen en technieken aandacht moeten schenken. Niet bij elk hulpmiddel en techniek gaat het om hetzelfde aantal aspecten.

In de geobserveerde trainingen zijn gemiddeld 2,64 ($SD = 1,08$) hulpmiddelen en technieken gebruikt (met een minimum van één en een maximum van vijf). In negentien trainingen (76%) zijn alleen technieken en hulpmiddelen toegepast die zijn beschreven in de handleiding Tools4U (Albrecht & Spanjaard, 2007). In zes trainingen (24%) komen ook onderdelen aan bod die niet in de handleiding beschreven zijn.

De technieken en hulpmiddelen die het meest zijn waargenomen zijn de 'gedragsoefening' ($n = 19$), het 'bespreken van de huiswerkopdracht' ($n = 14$), de 'pen- en papiertraining' ($n = 8$) en de 'thermometer met eerste hulp kaart' ($n = 6$). In Tabel 28 is weergegeven hoe vaak de technieken en hulpmiddelen zijn waargenomen en in welke mate deze voldoen aan de punten zoals geformuleerd in de handleiding Tools4U (Albrecht & Spanjaard, 2007).

Tabel 28 Percentage voldaan aan gestelde format per onderdeel

Techniek/hulpmiddel	Aantal maal waargenomen	Percentage voldaan aan format
Delictbespreking	1	29
Kosten-batenanalyse	3	64
Levenslijn	1	100
Doelen formuleren	1	78
Prioriteiten stellen (doelen)	1	22
Bespreken huiswerkopdracht	14	100
Registratieopdracht	2	87
Gedragsoefening	19	63
Discriminatie training	1	100
Pen- en papiertraining	8	89
Thermometer met eerste hulp kaart	6	39
Helpende gedachten	1	25
Kwaliteiten en kansen	1	90
Gedragsoefening met ouders	1	85
Groepsdruk met video	1	45
Goudmijnen en gevaren	2	51

Bron: observatie

De technieken en hulpmiddelen 'levenslijn' ($M = 100\%$), 'bespreken huiswerkopdracht' ($M = 100\%$), en 'discriminatie training' ($M = 100\%$) voldoen volledig aan het in de handleiding gestelde format. De technieken en hulpmiddelen 'prioriteiten stellen' ($M = 22\%$), 'helpende gedachten' ($M = 25\%$) en 'delictbespreking' ($M = 29\%$) voldoen het minst aan de beschrijving in de handleiding.

Beoordeling BMIU trainers

De kwaliteit van de trainers is bepaald met behulp van het Beoordelingssysteem Methodische Integriteit Uitvoering (BMIU) (Albrecht & Spanjaard, 2007). Dit schema wordt door PI Research gebruikt bij het beoordelen van trainers in het kader van de licentie. Tot en met december 2010 moet een trainer minimaal een 5 gemiddeld scoren om de licentie Tools4U te behouden, daarbij mag geen score 3 of lager zijn behaald. Vanaf 2011 moeten trainers gemiddeld een 6 scoren, waarbij geen 4 of lager mag worden behaald

(bron: PI Research). Een score 1 tot en met 3 wordt gekwalificeerd als 'onvoldoende'; 4 tot en met 6 als 'acceptabel' en 7 tot en met 9 als 'goed werk'.

Met behulp van het BMIU-schema zijn de trainers door de onderzoekers beoordeeld op vijf dimensies: kennis, structuur, didactische vaardigheden, procesvaardigheden en algehele kwaliteit.

In Tabel 29 worden de gemiddelde scores van dertien trainers op alle dimensies weergegeven. In Tabel 29 is te zien dat gemiddeld het hoogst wordt gescoord op de dimensie 'procesvaardigheden' (M = 6,5). Procesvaardigheden hebben als doel een veilige en prettige context te creëren, waarin de jongere kan leren (Forgatch et al., 2005). Op de dimensie 'structuur' wordt gemiddeld het laagst gescoord (M = 5,77).

Tabel 29 Gemiddelde beoordeling kwaliteit dimensies per trainer

Trainer	Kennis	Structuur	Didactische vaardigheden	Proces vaardigheden	Algehele kwaliteit	Gemiddelde score
1	7	6	8	6,5	7	6,9
2	6,5	6,5	6,5	6,5	7	6,6
3	6	5,5	5,5	6,5	5,5	5,8
4	6	5,5	6	6,5	6	6
5	6	4	6	7	5,5	5,7
6	5,5	5	5	7	5,5	5,6
7	5	4	3,5	5	4,5	4,4
8	7	6	7	7	6,5	6,7
9	7	6,5	6,5	7	7	6,8
10	5,5	6	5	7,5	5,5	5,9
11	6	7	6	6	6	6,2
12	6	6	6,5	5,5	5,5	5,9
13	8	7	7	6,5	7,5	7,2
Totaal	6,27	5,77	6,04	6,50	6,08	6,13

Bron: observatie

Slechts één trainer scoort gemiddeld lager dan een 5. Volgens de huidige eisen van PI Research zou de kwaliteit van deze trainer dus niet voldoende zijn om de licentie te behouden. Wanneer de strengere eisen gehanteerd worden (een 6

of hoger gemiddeld), zouden vijf van de dertien geobserveerde trainers als onvoldoende worden beoordeeld.¹⁰³

4.4 Dossiervorming

Rapportageformulier

Het rapportageformulier dient ter voorbereiding van de laatste bijeenkomst ingevuld te worden. Het is een beknopte rapportage van de onderwerpen die in de training aan bod zijn gekomen, en de manier waarop hier aan is gewerkt. Het rapportageformulier dient volgens de handleiding te bestaan uit trainingsonderwerpen en leerdoelen, de sterke kanten van de jongeren, de getrainde vaardigheden, de ingezette technieken, het resultaat en eventuele aandachtspunten (Albrecht & Spanjaard, 2007).

In de bestudeerde rapportageformulieren ($n = 98$) worden minimaal één en maximaal twaalf trainingsonderwerpen genoemd. Gemiddeld zijn dit 4,54 ($SD = 1,65$) trainingsonderwerpen. Per training zijn gemiddeld 9,96 ($SD = 4,43$) leerdoelen behandeld (minimaal twee, maximaal 28). Het blijkt dat er geen verschil is in het aantal gerapporteerde onderwerpen en doelen tussen jongens en meisjes¹⁰⁴, autochtone en allochtone jongeren¹⁰⁵ en jonge en oudere deelnemers.¹⁰⁶ Er is eveneens geen verschil tussen de standaard-variant en plus-variant.¹⁰⁷

Bij lange trainingen zijn meer trainingsonderwerpen en leerdoelen¹⁰⁸ onderscheiden dan bij de korte trainingen het geval is. Bij korte trainingen waren dit gemiddeld 4,16 trainingsonderwerpen en 9,18 leerdoelen, bij lange trainingen gemiddeld 5,20 onderwerpen en 11,31 leerdoelen. Aanbieders verschillen met betrekking tot het aantal gerapporteerde onderwerpen en leerdoelen¹⁰⁹. Ook bestaan er op dit punt verschillen tussen trainers.¹¹⁰

In bijna alle rapportageformulieren wordt gerapporteerd over sterke punten van de jongeren ($n = 96$; 98%), de vaardigheden waaraan is gewerkt ($n = 96$;

¹⁰³ Bij de observatie van trainingen is dezelfde werkwijze gevolgd als die van PI Research. Dat betekent dat niet de hele training is geobserveerd, maar slechts enkele sessies.

¹⁰⁴ Trainingsonderwerpen ($t = -1,11$, $df = 37,21$; $p = n.s.$); leerdoelen ($t = -1,24$; $df = 37,95$; $p = n.s.$).

¹⁰⁵ Trainingsonderwerpen ($t = 1,70$; $df = 94$; $p = n.s.$); leerdoelen ($t = 1,47$; $df = 89,06$; $p = n.s.$).

¹⁰⁶ Trainingsonderwerpen ($t = 0,10$, $df = 93,02$; $p = n.s.$); leerdoelen ($t = 0,23$; $df = 93,45$; $p = n.s.$).

¹⁰⁷ Trainingsonderwerpen ($t = -0,41$; $df = 94$; $p = n.s.$); leerdoelen ($t = -0,20$; $df = 94$, $p = n.s.$).

¹⁰⁸ Trainingsonderwerpen ($t = -3,10$; $df = 94$, $p = <0,01$); leerdoelen ($t = -2,32$; $df = 94$; $p = <0,05$).

¹⁰⁹ Trainingsonderwerpen ($F(5; 90) = 4,11$; $p = <0,01$); leerdoelen ($F(5; 90) = 5,15$; $p = <0,01$).

¹¹⁰ Trainingsonderwerpen ($F(23; 72) = 4,46$; $p = <0,01$); leerdoelen ($F(23; 72) = 6,16$; $p = <0,01$).

98%) en de technieken die daarbij zijn ingezet ($n = 96$; 98%). Ook aandachtspunten worden in bijna alle eindrapportages genoemd ($n = 95$; 97,9%). Het resultaat volgens trainers wordt in 78,6 procent ($n = 77$) van de gevallen gerapporteerd, het resultaat volgens jongeren in 75,3 procent ($n = 73$) van de gevallen. Het resultaat volgens ouders blijkt bij slechts twee (2,1%) eindrapportages te zijn weergegeven.

Aanbieders verschillen van elkaar met betrekking tot de mate waarin over het resultaat volgens trainers en jongeren wordt gerapporteerd.¹¹¹ Twee aanbieders doen dit in mindere mate dan de overige aanbieders.

Delict- en competentieanalyse

De delict- en competentieanalyse dient te worden ingevuld naar aanleiding van de eerste twee trainingsbijeenkomsten. Met behulp van deze analyses kan in bijeenkomst drie het trainingsplan worden opgesteld (Albrecht & Spanjaard, 2007). Er zijn door de aanbieders 54 (49,1%) delict- en 63 (57,3%) competentieanalyses aangeleverd. Het is niet duidelijk waarom in de overige gevallen geen delict- en competentieanalyses aan de onderzoekers zijn toegezonden.

De delictanalyse behoort een omschrijving van het delict¹¹² te bevatten. Dit blijkt in 59,3 procent ($n = 32$) van de analyses ook het geval te zijn. In de overige 40,7 procent ($n = 22$) is de delictomschrijving summier te noemen. Dit houdt in dat de omschrijving niet aan de in de handleiding gestelde omvangseisen voldoet. Vervolgens dient de situatie voor en tijdens het delict omschreven te worden. Dit is in 70,4 procent ($n = 38$) van de analyses het geval. Bij 27,8 procent ($n = 15$) is de situatiebeschrijving summier, in 1,9 procent ($n = 1$) is deze geheel afwezig. Ten slotte behoort aangegeven te worden wat het voordeel van de delictpleging is en wat de mogelijke alternatieven waren. Dit blijkt in 37 procent ($n = 20$) van de delictanalyses het geval te zijn. Bij 44,4 procent ($n = 24$) is de omschrijving summier en bij 18,5 procent ($n = 10$) zijn geen voordelen en alternatieven benoemd. De aanbieders verschillen op dit punt niet.¹¹³

De competentieanalyse dient een analyse weer te geven van de competenties van de jongere op acht ontwikkelingstaken (zie Tabel 35). In de door de

¹¹¹ Trainers ($\chi^2 (5; 98) = 25,84; p = <0,01$); jongeren ($\chi^2 (5; 97) = 46,57; p = <0,01$).

¹¹² Omschrijving delict in een paar zinnen.

¹¹³ Delictomschrijving ($\chi^2 (3; 54) = 4,97; p = \text{n.s.}$); situatie voor en tijdens het delict ($\chi^2 (6; 54) = 5,56; p = \text{n.s.}$); voordelen en alternatieven ($\chi^2 (6; 54) = 11,97; p = \text{n.s.}$).

aanbieders aangeleverde competentieanalyses is in 48 procent ($n = 30$) van de analyses voldoende¹¹⁴ gerapporteerd over de acht domeinen. Bij 49 procent ($n = 31$) van de competentieanalyses was de rapportage summier (omvang niet zoals omschreven in de handleiding) te noemen. Bij drie procent ($n = 2$) ontbrak de analyse per ontwikkelingstaak volledig.

Vervolgens dienen per ontwikkelingstaak sterke en zwakke punten onderscheiden te worden. In Tabel 30 wordt weergegeven in hoeverre dit ook daadwerkelijk het geval was. Te zien is dat er meer over sterke dan over zwakke punten is gerapporteerd. Er is het meest gerapporteerd over de ontwikkelingstaak onderwijs/werk en het minst over intimiteit en seksualiteit.

Tabel 30 Rapportage sterke en zwakke punten per ontwikkelingstaak

Ontwikkelingstaak	Sterke punten	Zwakke punten
Gezin/familie	57 (90,5%)	47 (74,6%)
Onderwijs/werk	58 (92,1%)	50 (79,4%)
Vriendschappen en sociale contacten	53 (84,1%)	50 (79,4%)
Vrije tijd	49 (77,8%)	49 (77,8%)
Creëren en onderhouden eigen woon- en leefsituatie	51 (81,0%)	38 (60,3%)
Contacten met autoriteiten en instanties	49 (77,8%)	37 (58,7%)
Intimiteit en seksualiteit	33 (53,2%)	23 (37,1%)
Gezondheid en uiterlijk	47 (74,6%)	45 (71,4%)

Bron: dossiers

De aanbieders verschillen niet in de mate waarin is gerapporteerd over de competenties van de jongeren op de acht ontwikkelingstaken.¹¹⁵

Volgens de handleiding Tools4U dienen allereerst doelen opgesteld te worden uit de delictanalyse. Dit blijkt in iets meer dan de helft van de analyses het geval te zijn ($n = 39$; 57,4%). Vervolgens behoren naar aanleiding van de competentieanalyse directe en indirecte doelen opgesteld te worden. In 51,5 procent ($n = 35$) van de analyses werden directe doelen opgesteld. Indirecte doelen werden in slechts 35,5 procent ($n = 24$) van de analyses aangetroffen. Ten slotte dient een voorlopige volgorde van doelen aangegeven te worden. Dit was bij 25 (36,8%) analyses het geval.

¹¹⁴ Als omschreven door de handleiding Tools4U (Albrecht & Spanjaard, 2007).

¹¹⁵ Aanbieders en rapportage competenties op ontwikkelingstaken ($F(3; 59) = 0,97$; $p = n.s.$).

Het blijkt dat de aanbieders verschillen in de mate waarin voorlopige doelen worden opgesteld.¹¹⁶

Trainingsplan

Het trainingsplan wordt samen met de jongere in de derde bijeenkomst vastgesteld (Albrecht & Spanjaard, 2007). Er dient in aangegeven te worden welke trainingsonderwerpen er per week aan bod komen. In bijna alle bestudeerde trainingsplannen ($n = 80$) is aangegeven welke onderwerpen per week worden behandeld ($n = 77$; 96,2%). De handleiding Tools4U stelt verder dat er in het trainingsplan per bijeenkomst duidelijk aangegeven dient te worden welke vragen of leerdoelen van de jongere zelf die week aan bod komen (Albrecht & Spanjaard, 2007). In 21,2 procent ($n = 17$) van de bestudeerde trainingsplannen worden ook daadwerkelijk vragen of onderwerpen van de jongere in het trainingsplan verwerkt.

Er is nagegaan in hoeverre er verschil is tussen de aanbieders in de eisen waaraan het trainingsplan moet voldoen. Het blijkt dat één aanbieder in mindere mate aangeeft welke onderwerpen er wekelijks aan bod komen, de overige aanbieders doen dit in alle gevallen. Daarnaast verschillen de aanbieders in de mate waarin zij vragen en leerdoelen van jongeren in het trainingsplan opnemen.¹¹⁷

4.5 Trainers

Om na te gaan wie de uitvoerders (trainers) van de verschillende varianten van Tools4U zijn (U4) is door de aanbieders informatie aangeleverd over de trainers die bij de organisatie werkzaam zijn (peildatum was 31 december 2009). In totaal zijn er 150 Tools4U trainers werkzaam bij de zes aanbieders. Het aantal werkzame trainers per aanbieder is weergegeven in Tabel 31.

¹¹⁶ Aanbieders en voorlopige doelen ($F(3; 64) = 8,66$; $p = <0,01$).

¹¹⁷ Aanbieders en onderwerpen ($\chi^2(4; 80) = 9,74$; $p = <0,05$); aanbieders en vragen en leerdoelen jongeren ($\chi^2(4; 80) = 11,83$; $p = <0,05$).

Tabel 31 Aantal trainers per aanbieder

Aanbieder	Frequentie	Percentage
Actium	19	12,7
BIG	52	34,7
BOT	46	30,7
B-SET	7	4,7
STA	7	4,7
TOP	19	12,7
Totaal	150	100

Bron: aanbieders

De 150 trainers hebben tot en met 31 december 2009 in totaal 695¹¹⁸ trainingen uitgevoerd. Dit zijn 555 trainingen van de standaard-variant en 140 trainingen van de plus-variant. Gemiddeld zijn door de trainers 4,63 trainingen uitgevoerd ($SD = 5,25$). Dit zijn gemiddeld 3,7 ($SD = 4,25$) trainingen van de standaard-variant en ,93 ($SD = 1,57$) trainingen van de plus-variant.

De meeste trainers ($n = 124$) hebben een licentie Tools4U, de overige 26 trainers waren ten tijde van de peildatum nog in opleiding. De trainers met licentie hebben 594 trainingen (85,5%) uitgevoerd, 101 trainingen (14,5%) zijn gegeven door trainers zonder geldige licentie.

Van alle trainers heeft 51,3 procent ($n = 77$) langer dan één jaar een licentie Tools4U. Om de licentie voor Tools4U te behouden dient een trainer per jaar minimaal drie volledige trainingen te hebben afgerond (Spanjaard et al., 2007). In totaal voldoen 36 van de trainers die één jaar of langer een licentie hebben, niet aan deze eis. Dit is 24 procent van de 150 voor de aanbieders werkende trainers. Twintig trainers hebben geen enkele training uitgevoerd, negen trainers hebben één training uitgevoerd en zeven trainers twee trainingen. Dit kan uiteraard het gevolg zijn van de achterblijvende instroom.

4.6 Supervisie

Over het systeem van supervisie en intervisie bij Tools4U (U9) zijn interviews gehouden met supervisors ($n = 6$) van de zes aanbieders.

¹¹⁸ Dit aantal komt niet overeen met het totaal aantal uitgevoerde trainingen in 2009. Verklaringen hiervoor zijn dat enkele trainers in 2008 trainingen hebben uitgevoerd, en dat er trainingen in een ander kader dan een leerstraf zijn uitgevoerd. Ook kan het zijn dat de registratiedata over het aantal uitgevoerde trainingen per trainer niet geheel juist zijn.

Supervisors

Bij de aanbieders zijn gemiddeld drie supervisors werkzaam ($SD = 2,28$). Deze supervisors verzorgen de supervisie voor gemiddeld 9,72 trainers ($SD = 6,60$). Het minimum aantal trainers per supervisor blijkt 3,5 te zijn, het maximum negentien.

De geïnterviewde supervisors hebben allen de opleiding tot supervisor gevolgd en met succes afgerond. Zij geven aan alleen jaarlijks een bijscholingsdag te volgen¹¹⁹, daarnaast volgen zij ook ieder kwartaal een supervisiebijeenkomst bij PI Research.¹²⁰ Bij één aanbieder wordt naast de verplichte supervisiebijeenkomsten jaarlijks nog een aantal extra bijeenkomsten voor supervisors georganiseerd. Bij twee aanbieders (33,3%) worden jaarlijks opnames gemaakt van een supervisiebijeenkomst, bij vier aanbieders (66,7%) is dit niet het geval. In de gevallen dat opnames worden gemaakt, worden deze niet door PI Research beoordeeld.

Alle aan het interview deelnemende supervisors zijn ook trainer Tools4U. Gemiddeld hebben zij 3,5 trainingen Tools4U gegeven ($SD = 3,78$). Twee supervisors hebben nog nooit een training Tools4U gegeven, één van deze supervisors geeft echter aan wel veel Sova-trainingen te hebben gegeven. De Sova-training is volgens de desbetreffende supervisor hetzelfde als Tools4U. Supervisors zijn van mening dat de trainers goed in staat zijn om de training aan te passen aan jongeren en ouders. Zij doen dit volgens hen door een wisselende inzet van hulpmiddelen en technieken, door een specifieke benadering en door wanneer gewenst kleine aanpassingen in de training aan te brengen. Wel geven drie supervisors aan dat trainers soms moeite hebben met ouders in de training.

Supervisie voor trainers

Om de trainerslicentie te behouden dienen trainers minimaal eens per maand supervisiebijeenkomsten bij te wonen (Spanjaard et al., 2007). Uit interviews blijkt dat bij de aanbieders gemiddeld 10,33 supervisiebijeenkomsten per jaar worden gehouden ($SD = 3,93$). Drie aanbieders voldoen niet aan de eis van twaalf supervisiebijeenkomsten per jaar: zij houden er per jaar vijf, zeven en tien.

Minimaal de helft van de supervisiebijeenkomsten dienen individueel te zijn. Het blijkt dat bij de aanbieders gemiddeld 42,8 procent van de bijeenkomsten

¹¹⁹ Één supervisor is werkzaam bij PI Research en geeft de bijscholingsdagen zelf.

¹²⁰ De bij PI Research werkzame supervisor geeft aan deze bijeenkomsten zelf te verzorgen.

individueel zijn ($SD = 19,76$). Drie aanbieders voldoen niet aan de eis omtrent individuele supervisiebijeenkomsten. Bij deze aanbieders is 20,0, 28,6 en 33,3 procent van de bijeenkomsten individueel.

De supervisiebijeenkomsten in groepsverband bestaan bij de aanbieders uit gemiddeld 5,17 personen ($SD = 2,31$). Het kwaliteitsprotocol (Spanjaard et al., 2007) stelt dat de groeps grootte maximaal zes trainers mag zijn. Bij twee aanbieders zijn de groepen groter, met gemiddeld zeven en negen trainers. De supervisor dient feedback te geven op elk trainingsplan, inclusief delict- en competentieanalyse, en elk eindverslag (Spanjaard et al., 2007). Het blijkt dat bij de helft ($n = 3$; 50%) van de aanbieders feedback gegeven wordt op *ieder* trainingsplan. Bij twee aanbieders wordt *geen enkel* trainingsplan door de supervisor bekeken, bij één aanbieder is dit ongeveer de helft. Bij drie aanbieders (50%) wordt altijd feedback gegeven op de delict- en competentieanalyse, bij twee aanbieders gebeurt dit soms, bij één aanbieder nooit. Bij de helft van de aanbieders ($n = 3$; 50%) krijgen trainers feedback op elk eindverslag, bij de andere drie aanbieders (50%) is dit niet het geval. Vier keer per jaar behoort de supervisor feedback te geven op een opname van een trainingsbijeenkomst (Spanjaard et al., 2007). Gemiddeld wordt door de aanbieders per trainer één trainingsbijeenkomst per jaar opgenomen ($SD = ,89$), waarmee de zes aanbieders allemaal niet aan de gestelde eis van minimaal vier opnames per jaar voldoen. Bij twee aanbieders worden nooit opnames gemaakt.

Knelpunten

Bij de supervisors is nagegaan welke knelpunten zij ervaren omtrent het systeem van supervisie. De genoemde punten zijn in te delen in vier thema's; opleggen, kosten, opnames en vorm. Allereerst merken de supervisors op dat de training Tools4U te weinig wordt opgelegd om het systeem van supervisie te kunnen bekostigen. Het is voor een aantal van hen onmogelijk om aan alle eisen te kunnen voldoen.

Daaruit voortvloeiend wordt aangegeven dat het systeem van supervisie zeer kostbaar is. Het kost veel tijd (en het is lastig om afspraken te maken met trainers). Daarnaast moeten trainers die maar weinig trainen evenveel supervisie volgen als trainers die veel trainingen uitvoeren, trainers met een nul-uren-contract zijn voor de aanbieders dus heel duur.

Ten derde noemen de supervisors problemen met het maken van de verplichte video-opnames. Trainers zijn dit niet gewend en hebben, volgens de

supervisors, “koudwatervrees”. Doordat zij beoordeeld worden (in het kader van de licentie) hebben zij het gevoel niet van hun fouten te kunnen leren. Één supervisor merkt op dat de Raad voor de Kinderbescherming niet wil meewerken aan de opnames, bij deze supervisor leeft tevens de opvatting dat raadsmedewerkers ook niet standaard melden aan de betreffende jongeren en ouders dat er opnames gemaakt kunnen worden. Ten slotte wordt aangegeven dat het maken van opnames een zeer kostbare aangelegenheid is. Een laatste knelpunt dat door de geïnterviewden wordt benoemd, betreft de vorm van de supervisie. Enkele supervisors vinden het systeem, zoals voorgeschreven, zeer bureaucratisch. De eisen zijn zeer strak en sluiten volgens hen niet altijd aan bij de behoeften van de trainers. Één supervisor vraagt zich af waarom de supervisie intern in plaats van extern wordt georganiseerd.

Landelijk kwaliteitsregistratiesysteem

In het kwaliteitsprotocol wordt aangegeven dat PI Research in samenwerking met de Raad voor de Kinderbescherming een landelijk registratiesysteem opzet, waarin trainers de uitvoering en resultaten van Tools4U op een aantal punten bijhouden. In het systeem worden gegevens over de bereikte doelgroep, de uitgevoerde trainingen en uitkomsten opgenomen (Spanjaard et al., 2007). Navraag bij zowel PI Research en de Raad voor de Kinderbescherming heeft geleerd dat het kwaliteitssysteem niet operationeel is. Het monitorsysteem zoals beschreven in het kwaliteitsprotocol wordt niet toegepast (bron: PI Research en RvdK).

4.7 Samenvatting en voorlopige conclusies

Er zijn verschillen zijn tussen de varianten van Tools4U (U1). Zo blijken de lange en de korte variant te verschillen in de mate waarin leerdoelen en trainingsonderwerpen worden opgesteld. De standaard-variant en plus-variant verschillen in de mate waarin ouders aanwezig zijn bij trainingsbijeenkomsten. Daarnaast worden bij de plusvariant meer oudertechnieken en -hulpmiddelen ingezet, en wordt in deze variant meer gewerkt aan opvoedvaardigheden. Er zijn ook verschillen tussen aanbieders op bijna alle bestudeerde onderdelen. Er wordt door verschillende aanbieders afwijkend gescoord op verschillende onderdelen. Dit wordt bevestigd door de coördinatoren taakstraffen. Verschillen tussen trainers (U5) waren met kwantitatieve gegevens lastig in kaart te brengen. Omdat er per trainer te weinig jongeren en ouders deelnamen

om zinvolle analyses te doen zijn mogelijke verschillen tussen trainers aan de orde gesteld in de interviews met supervisors ($n = 6$) en coördinatoren taakstraffen ($n = 12$). Supervisors geven aan dat trainers niet verschillen in de uitvoering van Tools4U, maar dat de trainers wel een persoonlijke stijl hebben. De geïnterviewde coördinatoren geven aan dat er wel verschillen zijn in de werkwijze van de trainers ($n = 7$). Als voorbeeld wordt genoemd de mate waarin de trainers zich aan het gestelde format houden. Verder geven coördinatoren aan dat trainers verschillen wat betreft persoonlijkheid ($n = 7$), ervaring ($n = 5$) en betrokkenheid ($n = 1$). De beoordeling van de kwaliteit van trainers met behulp van het BMIU-schema geeft een indicatie dat er verschillen zijn in de kwaliteit van de trainers.

De trainers passen de invulling en uitvoering van Tools4U aan aan jongeren en ouders (U6). Dit is te zien aan de wijze waarop zij trainingsonderwerpen formuleren en technieken en hulpmiddelen inzetten. Supervisors zijn van mening dat de trainers goed in staat zijn om de training aan te passen aan jongeren en ouders.

Trainingen lijken niet in alle opzichten tegemoet te komen aan de aanwijzingen die de handleiding stelt (U7). In een aantal trainingen lijkt een aantal verplichte onderdelen niet aan bod te zijn gekomen. Dit kan het gevolg zijn van maatwerk, maar het gebeurt wel erg vaak. Dit duidt op gedeeltelijke programma-integriteit; op diverse punten is echter verbetering mogelijk. De delict- en competentieanalyses die bij aanvang van de training gemaakt worden blijken in veel gevallen ernstig te kort te schieten. Aangezien deze analyses gelden als het uitgangspunt van de training lijkt verbetering noodzakelijk. Het punt waarop echter het meest van de handleiding wordt afgeweken is het systeem van supervisie. Deze voldoet niet aan alle in de handleiding gestelde punten. Ook trainers voldoen niet in alle gevallen aan de in de handleiding Tools4U geformuleerde eisen omtrent kwaliteit. Betrokkenen noemen de achterblijvende instroom als een belangrijke oorzaak. Daarnaast merken aanbieders op dat de eisen aan het systeem van supervisie zeer hoog zijn. De lage instroom zorgt ervoor dat de aanbieders te weinig geld binnenkrijgen om dit systeem te bekostigen. Ten slotte blijkt het landelijk kwaliteitssysteem zoals omschreven in de handleiding niet operationeel te zijn.

In hoeverre verschillen tussen uitvoeringspraktijk en voorgeschreven praktijk verder gaan dan verwacht mag worden op grond van professionele uitvoering

en benutting van de altijd aanwezige beleidsruimte (U8), is moeilijk aan te geven. Wel lijkt duidelijk dat de achterblijvende instroom en dus het beperkte volume van toegepaste training hierin een belemmerende rol spelen.

5 Adviseren en opleggen, selectie en indicatie

5.1 Geïnterviewden

Per verzorgingsgebied van Tools4U zijn twee raadsonderzoekers geïnterviewd ($n = 12$) en twee coördinatoren taakstraffen (in het vervolg coördinatoren genoemd) geïnterviewd ($n = 12$). Om meer te weten te komen over het opleggen van Tools4U zijn per verzorgingsgebied één officier van justitie (in het vervolg officieren genoemd) en één kinderrechter geïnterviewd ($n = 12$).

5.2 Kennis van en ervaring met Tools4U

Aan alle geïnterviewden is gevraagd of zij bekend zijn met de gedragsinterventie Tools4U. Ook is nagegaan op welke manier zij over Tools4U zijn geïnformeerd en of zij ervaring hebben met het indiceren, opleggen of coördineren van de uitvoer van Tools4U.

Alle raadsonderzoekers geven aan 'best wel' ($n = 5$) of 'helemaal' ($n = 7$) bekend te zijn met Tools4U. De meesten van hen hebben een voorlichtingsbijeenkomst bijgewoond ($n = 7$), de overige raadsonderzoekers ($n = 5$) zijn door collega's op de hoogte gebracht van Tools4U. Het merendeel ($n = 9$) van de raadsonderzoekers zegt 'best wel' enige ervaring te hebben met het opleggen van Tools4U, zij geven aan de interventie in 2009 zo'n twee a drie keer te hebben geïndiceerd. De overige raadsonderzoekers hebben 'wel' ($n = 2$) of 'niet echt' ($n = 1$) ervaring met het indiceren van Tools4U.

De geïnterviewde coördinatoren zijn 'best wel' ($n = 5$) of 'helemaal' ($n = 7$) bekend met de gedragsinterventie Tools4U. Zij zijn veelal via interne wegen geïnformeerd over Tools4U. Een aantal van hen ($n = 5$) heeft zelf voorlichtingsbijeenkomsten gegeven over Tools4U. De meeste coördinatoren ($n = 8$) geven aan 'wel' ervaring te hebben met het toezien op de uitvoering van

Tools4U, de overige coördinatoren ($n = 4$) geven aan hier 'best wel' enige ervaring mee te hebben.

De meeste officieren en kinderrechters hebben 'best wel' ($n = 7$) of 'wel' ($n = 4$) voldoende kennis van Tools4U om deze interventie te kunnen opleggen. Slechts één deelnemer geeft aan 'niet echt' kennis te hebben van Tools4U. De helft van de officieren en kinderrechters zijn via de menukaart¹²¹ geïnformeerd over Tools4U. De overige officieren en rechters hebben een voorlichtingsbijeenkomst bijgewoond ($n = 5$) of hebben informatie ontvangen via de ontwikkelaar van Tools4U ($n = 1$). De meeste officieren en kinderrechters geven aan 'best wel' ($n = 5$) of 'helemaal wel' ($n = 6$) ervaring te hebben met het opleggen van Tools4U. Slechts één geïnterviewde geeft aan 'niet echt' ervaring te hebben met het opleggen van Tools4U.

5.3 Adviseren

Indicatiestelling

In het kader van de indicatiestelling voor Tools4U wordt door de raadsonderzoekers informatie verzameld over vaardigheidstekorten en risicofactoren die een rol hebben gespeeld bij het tot stand komen van het delict. De raadsonderzoeker kijkt daarbij naar het dagelijks functioneren van de jongeren op verschillende gebieden en verzamelt informatie over de criminele carrière van de jongere, en eventuele eerder ingezette interventies (Albrecht & Spanjaard, 2007). In het kader van de inclusie- en exclusiecriteria wordt daarnaast een inschatting gemaakt van het IQ van de jongere, en van het risico op recidive. De handleiding Tools4U (Albrecht & Spanjaard, 2007) schrijft voor dat de Pre Screen (Van der Put et al., 2009) gebruikt dient te worden voor het inschatten van het recidiverisico. Voor het inschatten van vaardigheidstekorten van jongeren en ouders dient gebruikt te worden gemaakt van de Checklist Tools4U (Albrecht & Spanjaard, 2007).

Bij raadsonderzoekers is nagegaan in hoeverre zij bij de indicatiestelling een inschatting maken van de besproken onderdelen. Daarbij is ook nagegaan welke instrumenten zij in het kader van selectie en indicatie hanteren (A1).

Uit interviews met raadsonderzoekers ($n = 12$) blijkt dat bij de indicatiestelling 'meestal' ($n = 7$) of 'altijd' ($n = 5$) een inschatting wordt gemaakt van de

¹²¹ Landelijke menukaart van de Raad voor de Kinderbescherming met daarop alle beschikbare leerstraffen.

vaardigheidstekorten van jongeren. Dit gebeurt meestal niet met behulp van de Checklist Tools4U ($n = 8$). Als reden voor het niet gebruiken van de Checklist Tools4U geven raadsonderzoekers aan dat dit 'niet nodig' is, en dat dit op basis van ervaring of met behulp van de BARO¹²² ingeschat kan worden. Wanneer de Checklist Tools4U niet wordt gehanteerd wordt de BARO het meest genoemd als instrument om de vaardigheidstekorten van jongeren in kaart te brengen.

De vaardigheidstekorten van ouders worden volgens het merendeel de raadsonderzoekers 'meestal' ($n = 5$) of 'altijd' ($n = 5$) in kaart gebracht. Slechts twee raadsonderzoekers geven aan dat de opvoedvaardigheden 'nooit' ($n = 1$) of 'meestal niet' ($n = 1$) ingeschat worden. Wanneer een inschatting gemaakt wordt van de opvoedvaardigheden gebeurt dit in de meeste gevallen ($n = 8$) niet met behulp van de Checklist Tools4U. Als alternatief worden de BARO of 'eigen interpretatie' genoemd.

Het landelijk bureau van de Raad voor de Kinderbescherming geeft aan dat de Checklist Tools4U door geen enkele raadslocatie gehanteerd wordt (en gehanteerd mag worden). Het is dus onduidelijk in hoeverre de Checklist Tools4U daadwerkelijk gebruikt wordt, maar vaak zal dit niet zijn. Dit betekent dat niet overal - en misschien wel nergens - op de in de handleiding voorgeschreven wijze een inschatting gemaakt van de vaardigheidstekorten van jongeren en ouders.

Het risico op recidive wordt door alle raadsonderzoekers 'meestal' ($n = 5$) of 'altijd' ($n = 7$) ingeschat. Zeven raadsonderzoekers geven aan dit niet te doen met behulp van de Pre Screen. In plaats van de Pre Screen wordt hiervoor de BARO ($n = 4$) gebruikt of wordt een inschatting gemaakt op basis van het 'klinisch oordeel' ($n = 3$). Vijf raadsonderzoekers geven aan de Pre Screen wel te gebruiken. Een *cut off* score blijkt echter bij de raadsonderzoekers in de meeste gevallen ($n = 4$) niet bekend. Één raadsonderzoeker gaf een *cut off* score op die niet overeenkomt met het scoresysteem van de Pre Screen.

Het landelijk bureau van de Raad voor de Kinderbescherming heeft laten weten dat de Pre Screen niet gebruikt wordt (en vooralsnog ook niet gebruikt mag worden). Dit hangt samen met het feit dat gewerkt wordt aan het Landelijk Instrumentarium Jeugdstrafrechtketen (LIJ) dat later algemeen ingevoerd zal worden. Dit impliceert dat momenteel geen sprake is van eenduidige risico-

¹²² Basis Raadsonderzoek.

inschatting en dat evenmin het risico op recidive op de in de handleiding voorgeschreven wijze wordt ingeschat.

Jongeren met een IQ lager dan 85 komen niet in aanmerking voor Tools4U (Albrecht & Spanjaard, 2007). De meeste raadsonderzoekers geven aan dat het IQ 'meestal' ($n = 6$) of 'altijd' ($n = 1$) wordt ingeschat. In de overige gevallen wordt het IQ 'meestal niet' ($n = 3$) of 'nooit' bepaald ($n = 2$). Raadsonderzoekers geven aan nooit zelf een instrument te gebruiken voor het inschatten van het IQ. Het IQ wordt bepaald aan de hand van het opleidingsniveau van de jongeren, tenzij er al eens een IQ test is gedaan, dan wordt deze score overgenomen.

Risicofactoren die hebben bijgedragen aan het tot stand komen van het delict worden door bijna alle raadsonderzoekers 'altijd' ($n = 8$) of 'meestal' ($n = 3$) in kaart gebracht. Slechts één raadsonderzoeker geeft aan dit nooit te doen. In de gevallen dat risicofactoren worden bepaald gebeurt dit met behulp van de BARO. De criminele carrière wordt door alle raadsonderzoekers 'altijd' in kaart gebracht. Hiervoor wordt gebruik gemaakt van verschillende informatiesystemen.¹²³ Eerdere ingezette interventies worden door de meeste ($n = 8$) raadsonderzoekers 'altijd' in kaart gebracht. Door drie raadsonderzoekers wordt dit 'meestal' gedaan, door één 'meestal niet'. Ten slotte geven alle raadsonderzoekers ($n = 12$) aan een inschatting te maken van het dagelijks functioneren van de jongere in het gezin, op school/werk, in zijn of haar vrije tijd en met vrienden.

Inclusiecriteria en exclusiecriteria

Aan raadsonderzoekers is gevraagd in hoeverre zij in de praktijk uit de voeten kunnen met de diverse inclusie- en exclusiecriteria (zie Tabel 32). Gelet op de beoordeling op een 4-pt schaal lopend van 1 (helemaal niet) t/m 4 (helemaal wel) lijkt men over het algemeen het best uit de voeten te kunnen met criteria ten aanzien van het niet nogmaals opleggen van Tools4U bij een gelijksoortig delict, de voorkeur van individuele training - boven groepstraining en het criterium rondom de bereidheid om deel te nemen. De raadsonderzoekers kunnen in mindere mate uit de voeten met criteria rond het recidiverisico, vaardigheidstekorten en de ernst van het gepleegde delict.

¹²³ CVS (Cliënt Volg Systeem), JCO Support (Justitieel Casus Overleg Support), KBPS (Kinderbescherming Bedrijfs Processen Systeem) en ISK (Informatie Systeem Keteneenheden).

Tabel 32 Mate waarin raadsonderzoekers met in- en exclusiecriteria uit de voeten kunnen

I/E	Criteria	M	SD
Incl.	De jongere heeft een IQ van ten minste 85	3,00	0,77
	De ernst van het gepleegde delict is matig	2,73	0,65
	Vaardigheidstekorten staan in relatie tot de delictpleging	3,09	1,04
	Het risico op recidive is matig	2,91	0,70
	De jongere is bereid aan de training deel te nemen	3,36	0,67
	Individuele training is te prefereren boven groepstraining	3,45	0,69
	Er zijn tekorten met betrekking tot de vaardigheden monitoren en probleemoplossen	3,13	0,64
Excl.	Te weinig of te veel vaardigheidstekorten die samenhangen met de delictpleging	2,80	0,79
	Te veel vaardigheidstekorten om in acht of twaalf bijeenkomsten te kunnen trainen	2,70	0,82
	Er is geen of juist een te groot risico op recidive	2,40	0,52
	Problematisch functioneren van de jongere op teveel verschillende gebieden	3,00	0,94
	Ernstige symptomen van psychopathologie	3,10	0,99
	Het ontbreken van een opvoeder of begeleider die de jongere kan stimuleren de training te volgen	3,20	0,92
	Er zijn omstandigheden die een actieve deelname aan de training in de weg staan	3,33	0,71
	De jongere heeft voor een soortgelijk delict eerder een Tools4U training opgelegd gekregen	3,56	0,53

Bron: raadsonderzoekers

Raadsonderzoekers benoemen knelpunten met betrekking tot de inclusiecriteria omtrent het IQ en het recidiverisico. Ten aanzien van het IQ merken zij op dat dit lastig is in te schatten ($n = 4$). Verder geven enkele raadsonderzoekers aan dat er een grote groep jongeren buiten de boot valt ($n = 2$) en dat Tools4U, mede doordat er geen vast programma is, ook geschikt is voor jongeren met een lager IQ ($n = 2$). Met betrekking tot het recidiverisico merken zes raadsonderzoekers op dat dit lastig is in te schatten. Daarnaast geven vier raadsonderzoekers aan dat zij het criterium niet concreet genoeg

vinden. Twee geïnterviewden merken op dat ook jongeren met een lager recidiverisico baat kunnen hebben bij de training.

Ten aanzien van de exclusiecriteria worden door raadsonderzoekers voornamelijk knelpunten benoemd met betrekking tot het recidiverisico. Dit zijn dezelfde knelpunten als omschreven bij het recidiverisico als inclusie criterium. Verder merken drie raadsonderzoekers op dat het lastig is om een inschatting te maken van de hoeveelheid vaardigheidstekorten. Het is voor hen moeilijk om aan te geven wanneer er sprake is van 'te veel' vaardigheidstekorten.

Drie raadsonderzoekers zijn 'niet echt' tevreden over de doelgroep zoals deze is omschreven door de ontwikkelaar van Tools4U. De overige raadsonderzoekers zijn 'best wel' ($n = 6$) of 'wel' ($n = 3$) tevreden. Als toelichting geven vijf raadsonderzoekers aan de IQ ondergrens van 85 te hoog te vinden. Deze grens kan wat hen betreft naar beneden. Een alternatieve oplossing is het ontwikkelen van een extra variant voor de groep met een IQ tussen 75 en 85.¹²⁴ Ten slotte geven twee raadsonderzoekers aan dat Tools4U ook geschikt is voor jongeren met bijvoorbeeld ADHD.

Overwegingen om te adviseren

Aan raadsonderzoekers is gevraagd wat de overwegingen zijn om Tools4U te adviseren (A2). Allereerst is nagegaan wat de overwegingen zijn om te kiezen voor een leerstraf. De meest genoemde reden om te kiezen voor een leerstraf is de aanwezigheid van vaardigheidstekorten bij jongeren ($n = 6$). Een kwart van de geïnterviewden ($n = 3$) geeft aan voor een leerstraf te kiezen als de kans op recidive vermindert als de jongere iets bijleert. Verder wordt als overweging genoemd de leeftijd van de jongere en - daarmee samenhangend - de kans op ontwikkeling ($n = 2$) en wordt een leerstraf geïndiceerd als er verwacht wordt dat een werkstraf niet zal werken ($n = 2$). Één raadsonderzoeker geeft aan altijd een werkstraf op te leggen, tenzij er zorgen zijn over de ontwikkeling van de jongere.

Als een leerstraf geïndiceerd wordt geven alle raadsonderzoekers ($n = 12$) aan voor Tools4U te kiezen als er sprake is van sociale of cognitieve vaardigheidstekorten. Zes raadsonderzoekers voegen daar aan toe dat er met de menukaart weinig andere opties zijn.

¹²⁴ Een variant voor jongeren met een verstandelijke beperking is overigens in ontwikkeling.

Advies van variant

Bij raadsonderzoekers is nagegaan of zij een advies uitbrengen over de toe te passen variant van Tools4U (A3). Bijna alle raadsonderzoekers ($n = 11$) geven aan altijd een advies mee te geven over toepassing van de korte of lange variant. Ten aanzien van het opleggen van de standaard-variant of plus-variant geven alle raadsonderzoekers ($n = 12$) altijd een advies.

De meest genoemde overweging om een korte of lange variant te adviseren is het aantal vaardigheidstekorten van de jongere ($n = 5$). Overwegingen om de standaard-variant of de plus-variant te adviseren, hebben voornamelijk betrekking op ouders. Daarbij wordt overwogen of er problemen zijn bij ouders, of deze problemen een rol hebben gespeeld bij het delict en of ouders kunnen bijdragen aan het verminderen van de kans op herhaling.

5.4 Opleggen

Opleggen

Door middel van het interviewen van officieren en kinderrechters is nagegaan wat de overwegingen van justitiële autoriteiten zijn om Tools4U op te leggen (A4).

Alle geïnterviewde officieren en kinderrechters ($n = 12$) geven aan dat het advies van de raadsonderzoeker de belangrijkste overweging is om tot het opleggen van een leerstraf over te gaan. Als een leerstraf niet is geadviseerd, wordt deze in de meeste gevallen ook niet opgelegd. Het 'voorbereidende werk' (de screening) is dan niet gedaan en de zaak zou aangehouden moeten worden om tijdens een tweede zitting een leerstraf op te kunnen leggen. Overigens geven drie geïnterviewden aan dat er weinig leerstraffen worden geadviseerd. Zij denken dat dit een geldkwestie is; dat het budget slechts een bepaald aantal leerstraffen toestaat.

De meeste officieren en kinderrechters geven aan dat naast de raadsrapportage, ook andere overwegingen een rol spelen om tot het opleggen van Tools4U over te gaan. De meest genoemde overweging is de hoop dat de jongere iets leert, zodat de kans op herhaling afneemt ($n = 5$). Verder bekijken de officieren en kinderrechters of het advies van de raadsonderzoeker bij de desbetreffende jongere past, of de jongeren en ouders bereid zijn om mee te werken en of het advies een logische conclusie is van het raadsrapport. Daarnaast mag de ernst van het strafbare feit niet te zwaar zijn voor het opleggen van een leerstraf.

Bijna alle officieren en kinderrechters geven aan 'best wel' ($n = 4$) of 'wel' ($n = 6$) voldoende onderbouwing van de raadsonderzoekers te krijgen om tot het opleggen van Tools4U over te gaan. Één geïnterviewde ($n = 1$) geeft aan 'niet echt' voldoende onderbouwing te krijgen, één geïnterviewde ($n = 1$) kan de vraag niet beantwoorden wegens te weinig ervaring.

Wanneer gevraagd wordt wat de overwegingen zijn om Tools4U niet op te leggen, geven de meeste geïnterviewden ($n = 7$) aan dat zij niet opleggen als de interventie niet is geadviseerd. De overige respondenten ($n = 5$) geven aan dat ze Tools4U niet opleggen als zij inschatten dat Tools4U niet 'passend' is. Bijvoorbeeld als het niveau van de jongere te laag is, als er al veel hulpverlening is, als de jongere onvoldoende gemotiveerd is, of als de ernst van het strafbare feit te zwaar is.

Als Tools4U niet wordt opgelegd kan gekozen worden voor het opleggen van een andere straf. De keuze voor een andere leerstraf is volgens de geïnterviewden beperkt doordat er weinig alternatieve gedragsinterventies op de menukaart staan. Het alternatief voor Tools4U is volgens officieren en kinderrechters in de meeste gevallen dus een werkstraf.

Alle geïnterviewde officieren en kinderrechters ($n = 12$) leggen altijd een specifieke variant van Tools4U op. De uren die daarbij horen worden in het vonnis opgenomen. Bij de keuze voor de korte of lange variant laten de officieren en kinderrechters zich leiden door het advies van de raadsonderzoeker en de ernst van het strafbare feit. De keuze tussen de standaard-variant of plus-variant wordt bepaald door het advies van de raadsonderzoeker, de problematiek van het betreffende gezin en de bereidheid van ouders om aan de leerstraf mee te werken.

Inclusie- en exclusiecriteria

Bij officieren en kinderrechters is nagegaan in hoeverre zij op de hoogte zijn van de inclusie- en exclusiecriteria. Ten aanzien van de inclusiecriteria blijken de meeste officieren en kinderrechters 'helemaal niet' ($n = 9$) op de hoogte te zijn, de overige respondenten ($n = 3$) geven aan 'niet echt' van de inclusiecriteria op de hoogte te zijn. Ten aanzien van de exclusiecriteria geven zes officieren en kinderrechters aan 'helemaal niet' op de hoogte te zijn. Drie geïnterviewden zijn 'niet echt' op de hoogte, drie zijn dat 'best wel'.

Knelpunten

Bij officieren en kinderrechters is nagegaan welke knelpunten zij ervaren bij het opleggen van Tools4U. Het meest genoemde ($n = 6$) knelpunt betreft de menukaart. Deze is volgens geïnterviewden te beperkt. Daarnaast wordt aangegeven dat de IQ grens van 85 te hoog is ($n = 3$). Er wordt verder steeds door een enkele respondent genoemd dat de naam 'Tools4U' zeer onduidelijk is voor jongeren, dat Tools4U eigenlijk ongeschikt is voor leerplicht-overtredingen, en dat het wellicht een probleem is dat Tools4U ook opgelegd wordt bij ontkennende verdachten. Ten slotte geeft één rechter aan weinig kennis te hebben van gedragsinterventies, en dat meer scholing nodig is.

5.5 Uitvoering

De coördinator taakstraffen bepaalt waar en wanneer de jongere zijn of haar straf gaat uitvoeren. Voorafgaand aan de start van de training houdt de coördinator een kennismakingsgesprek met de jongere en zijn of haar ouders. Tijdens de training houdt de coördinator toezicht op de uitvoering, als een jongere zijn of haar afspraken niet nakomt wordt dit bij de coördinator gemeld. Aan het eind van de training sluit de coördinator de training af en rapporteert deze aan de officier van justitie of kinderrechter hoe de taakstraf is verlopen (Albrecht & Spanjaard, 2007).

Toewijzen

Bij het toewijzen van jongeren aan een specifieke aanbieder en trainer die de leerstraf uit gaat voeren geven de coördinatoren in de meeste gevallen ($n = 10$) aan rekening te houden met een goede 'match' tussen trainer en jongere. Belangrijke factoren die hierbij worden genoemd zijn sekse, leeftijd, ervaring en persoonlijkheid. Een volgend punt dat door zes coördinatoren wordt genoemd als overweging is de kostprijs van de training. Deze is per aanbieder verschillend. Andere overwegingen die worden genoemd zijn de kwaliteit van de trainer ($n = 5$), de snelheid van leveren van de aanbieder ($n = 2$) en ten slotte de eerlijke verdeling van trainingen over de aanbieders ($n = 2$).

Start en afronding

Bijna alle coördinatoren ($n = 10$) geven aan 'altijd' aanwezig te zijn bij het kennismakingsgesprek, voorafgaand aan de eerste training. Twee coördinatoren zijn hier 'bijna altijd' bij aanwezig. Allemaal ($n = 12$) houden zij

toezicht op de uitvoering van de training. Dit doen zij door contact te onderhouden met de trainer. De frequentie van dit contact is overigens per coördinator verschillend (variërend van één keer per training tot iedere trainingsbijeenkomst).

Als een jongere een trainingsbijeenkomst mist worden tien coördinatoren hier naar eigen zeggen altijd van op de hoogte gesteld, twee coördinatoren zijn hier niet altijd van op de hoogte. Ten aanzien van de consequenties van het missen van een bijeenkomst worden de regels door acht coördinatoren niet strak gehanteerd. Zij geven aan dat de bijeenkomsten wel altijd ingehaald moeten worden, maar dat er niet *altijd* direct een gele of rode kaart volgt. De coördinatoren houden in dit geval rekening met de persoonlijke omstandigheden van de jongeren. Één coördinator geeft overigens aan dat er geen strakke afspraken zijn omtrent de consequenties van het missen van trainingsbijeenkomsten. Vier coördinatoren volgen de regels omtrent het missen van bijeenkomsten naar eigen zeggen wel strak op.

Bij de afronding van de training zijn net als bij de aanvang de coördinatoren ‘altijd’ ($n = 10$) of ‘bijna altijd’ ($n = 2$) aanwezig.

Knelpunten

Als eerste knelpunt wordt genoemd ($n = 8$) dat de lange variant van Tools4U niet binnen de wettelijke termijn van drie maanden (officiersmodel) kan worden afgerond. Dit maakt de laatste bijeenkomsten eigenlijk facultatief. Verder wordt aangegeven ($n = 8$) dat de inclusie- en exclusiecriteria van Tools4U onduidelijk en “te strak” zijn. Dit maakt dat het indiceren veel tijd kost, en dat er veel jongeren “buiten de boot vallen” (zoals jongeren met een te laag IQ). Dit zorgt er volgens twee coördinatoren voor dat de instroom van Tools4U erg laag is.

Twee coördinatoren vinden het problematisch dat jongeren Tools4U opgelegd krijgen voor ongeoorloofd schoolverzuim, omdat er in deze gevallen meestal geen sprake is van een strafrechtelijk verleden. Daarnaast vermelden twee geïnterviewden dat het lastig is dat er geen sancties beschikbaar zijn voor ouders die niet aan de training meewerken.

Ten slotte blijkt het soms lastig om afspraken te maken met trainers, jongeren en ouders ($n = 2$). En voorts dat de eindpresentaties soms wel heel erg van elkaar verschillen ($n = 1$), dat er met landelijke aanbieders weinig trainers zijn die in dialect kunnen trainen ($n = 1$) en dat er in eindrapportages niet wordt gerapporteerd over oudertrainingen ($n = 1$).

5.6 Contact met andere betrokkenen

Gevraagd naar met wie zij contact hebben in het kader van Tools4U noemen raadsonderzoekers gedragswetenschappers, politie, coördinatoren taakstraffen, jongeren, ouders en scholen. Het contact met deze betrokkenen is volgens de raadsonderzoekers goed. Als knelpunten noemen zij dat jongeren en ouders niet altijd enthousiast meewerken, dat scholen niet altijd het nut inzien van hun medewerking en dat het soms lastig is de gedragswetenschappers te spreken te krijgen.

De geïnterviewde coördinatoren geven aan in het kader van Tools4U contact te onderhouden met de jeugdreclassering, het OM, de rechtbank, hulpverleners, aanbieders, trainers, jongeren en ouders. Over het algemeen zijn zij tevreden over het contact met andere betrokkenen. Drie coördinatoren geven aan dat de eindrapportages van de trainers niet altijd even snel worden aangeleverd. Soms gebeurt dit volgens hen pas zeven weken na de laatste trainingsbijeenkomst. Daarnaast wordt door drie coördinatoren als knelpunt genoemd dat de aanbieders zich niet altijd aan de termijnen houden. Soms is er daardoor een lange wachttijd na aanmelding. Verder geven twee coördinatoren aan dat de trainers weinig flexibel zijn wat betreft trainingstijdstippen en meldt één coördinator dat de jeugdreclassering vaak niet aanwezig is bij de laatste trainingsbijeenkomst.

Officieren en kinderrechters geven aan in principe niet veel contact te hebben met andere betrokkenen. Er is marginaal contact met anderen, veelal alleen op zitting. Zij hebben vooral contact met de Raad voor de Kinderbescherming en de jeugdreclassering en dat contact is prima. Als knelpunt wordt door zes geïnterviewden genoemd dat raadsrapportages veelal te laat aangeleverd worden en soms zelfs ontbreken. Andere knelpunten zijn de slechte 'check' op inclusie- en exclusiecriteria, de afwezigheid van raadsonderzoekers op zittingen door de hoge werkdruk en het feit dat er weinig overleg mogelijk is met raadsonderzoekers.

5.7 Samenvatting en voorlopige conclusies

Raadsonderzoekers brengen advies uit over het al dan niet toepassen van Tools4U. Zij kiezen over het algemeen voor Tools4U als er sprake is van sociale of cognitieve vaardigheidstekorten bij jongeren. Deze tekorten staan ook centraal bij de keuze voor het indiceren van de lange of korte variant van

Tools4U. Tekorten in opvoedvaardigheden van ouders kunnen voor raadsonderzoekers aanleiding zijn tot het indiceren van de plus variant. Uit de verschillende interviews blijkt dat de instrumenten die volgens de handleiding Tools4u gehanteerd dienen te worden bij de selectie en indicatie van Tools4U slechts zelden worden gebruikt. Er wordt dus nauwelijks systematisch op dezelfde wijze vastgesteld of jongeren in aanmerking (moeten) komen voor Tools4U. Aangezien instrumenten niet worden gehanteerd is het onduidelijk in hoeverre de geïnterviewden de instrumenten als bruikbaar of onbruikbaar beoordelen. Of het in ontwikkeling zijnde LIJ hierin tegemoet kan komen, is nu nog niet te zeggen.

Voor officieren van justitie en kinderrechtshouders is het advies van de Raad voor de Kinderbescherming de belangrijkste reden om tot het opleggen van Tools4U over te gaan. Overigens geven zij wel aan altijd te kijken of het strafadvies bij de desbetreffende jongere past. Als Tools4U niet wordt geadviseerd, wordt het door officieren en rechters in de meeste gevallen ook niet opgelegd.

Ten aanzien van de selectie van jongeren en ouders en advies over de toepassing van Tools4U zijn enkele knelpunten te noemen (A5). Allereerst wordt Tools4U - we zagen het al eerder - weinig geadviseerd, of in ieder geval minder dan verwacht. Voorts worden inclusie- en exclusiecriteria soms te strak (beperkend) en soms te ruim (vaag) bevonden. Maar omdat (lang) niet altijd instrumenten worden gehanteerd, is niet goed vast te stellen of en in welke mate dit de verwijzing naar Tools4U parten speelt. Het slechts beperkt gebruiken van instrumenten bij indicatiestelling en inschatten van het recidiverisico leidt tot een grotere nadruk op het eigen klinisch oordeel. Dit brengt risico's met zich mee, omdat we weten dat bij bijvoorbeeld het inschatten van recidiverisico op basis van het klinisch oordeel een minder goede voorspelling geeft dan een inschatting waarbij gestructureerde methoden worden gehanteerd (De Vogel, De Ruiters, Van Beek & Mead, 2004).

6 Conclusies

In dit laatste hoofdstuk zetten we de belangrijkste conclusies op een rij. Daarbij maken we onderscheid naar wijze van selectie en indicatie, naar (landelijke) toepassing, naar deelnemers en naar uitvoering (programma-integriteit). Ter afsluiting gaan we in op de vraag in hoeverre een effectstudie op dit moment mogelijk en aangewezen is.

6.1 Selecteren, indiceren, adviseren en opleggen Tools4U

De gang van zaken bij de selectie van jongeren voor Tools4U is onduidelijk en niet eenduidig.

De handleiding van Tools4U schrijft voor dat voor de selectie de Pre Screen en de Checklist Tools4U dienen te worden gebruikt. Het landelijk kantoor van de Raad voor de Kinderbescherming heeft laten weten dat deze instrumenten niet worden gehanteerd. Daarentegen hebben raadsonderzoekers in de interviews laten weten dat deze instrumenten in de praktijk soms wel, maar meestal niet gebruikt worden. Dit leidt tot twee conclusies. Allereerst dat de keuze voor Tools4U niet gebeurt op de wijze zoals aangegeven in de handleiding Tools4U. En ten tweede dat de keuze en selectie van kandidaten voor Tools4U niet op een (andere) gestandaardiseerde wijze tot stand komt. Hierdoor kan niet met zekerheid worden vastgesteld dat Tools4U in alle gevallen een juiste keuze is geweest en evenmin dat de juiste jongeren naar Tools4U worden verwezen, en ook niet dat jongeren en ouders naar de juiste variant van Tools4U zijn gestuurd. Dit kan op termijn gevolgen hebben voor de beoordeling van de uitkomsten van Tools4U, omdat het uitblijven van bijvoorbeeld positieve resultaten kan samenhangen met het feit dat de 'verkeerde' jongeren naar Tools4U zijn gestuurd.

Om er voor te zorgen dat de juiste jongeren bij Tools4U terecht komen is het van het belang dat de in de handleiding voorgestelde selectie-instrumenten stelselmatig en op gestandaardiseerde wijze worden gehanteerd, dan wel dat daarvoor andere valide en betrouwbare instrumenten worden ingezet. Bekeken zou moeten worden of het in ontwikkeling zijnde Landelijk Instrumentarium Jeugdstrafketen daarin kan voorzien.

Van een andere orde is het gegeven dat degenen die betrokken zijn bij selectie en advies zich niet in alle opzichten kunnen vinden in de voorgestelde doelgroep en de daarbij te hanteren inclusie- en exclusiecriteria. Vooral criteria omtrent intelligentie, recidiverisico en vaardigheidstekorten leveren problemen op. Zij zorgen in de ogen van betrokkenen voor onjuiste beperkingen, of zijn zodanig ruim dat jongeren al (te) snel in aanmerking komen voor Tools4U. Ook op dit punt wreekt zich het feit dat selectie-instrumenten niet of niet op gestandaardiseerde wijze worden gebuikt. Het roept echter ook vragen op of de omschrijving van de doelgroep en de selectiecriteria in alle opzichten juist dan wel voldoende specifiek zijn, en of zij in de handleiding Tools4U voldoende zijn uitgewerkt en gemotiveerd.

Gevraagd naar de toepassing van Tools4 beklagen zowel raadsonderzoekers als officieren van justitie en kinderrechters zich over het feit dat de menukaart met leerstraffen naar hun idee zeer beperkt is geworden. Zij zijn van mening dat het aanbod van gedragsinterventies te schraal is.¹²⁵ Des te meer verbaast het dat zo weinig jongeren naar Tools4U worden verwezen (zie hierna).

6.2 Landelijke toepassing Tools4U

Alle varianten van Tools4U zijn in 2009 toegepast. De instroom van Tools4U bleef echter achter bij de verwachtingen. Tools4U is in veel mindere mate toegepast dan de voorganger Sova.

Het achterblijven van de instroom heeft diverse implicaties, waaronder het feit dat trainers niet kunnen voldoen aan de eisen die certificering stelt (aantal uit te voeren trainingen), en het feit dat het systeem van supervisie dat niet op alle punten functioneert.

Het blijkt dat de training Tools4U in de meeste gevallen volgens plan wordt afgerond. In hoeverre dit deels het gevolg is van het soms uitblijven van

¹²⁵ Aan uitbreiding van de menukaart wordt momenteel gewerkt.

systematische sanctionering van afwezigheid bij trainingsbijeenkomsten, valt niet te zeggen, maar kan niet worden uitgesloten.

In sommige verzorgingsgebieden wordt Tools4U met grote regelmaat toegepast, maar in enkele andere gebieden niet of nauwelijks. Aangezien Tools4U in principe overal beschikbaar is en dus toegepast kan worden en we ook geen reden hebben om aan te nemen dat in bepaalde regio's geen of minder jongeren zijn die aan de criteria voor Tools4U voldoen, zou dit kunnen duiden op, ons overigens onbekende, selectiemechanismen.

6.3 Deelnemers Tools4U

Het is niet goed mogelijk om een conclusie te trekken omtrent de vraag of de juiste jongeren en ouders bij Tools4U terechtkomen. Gegevens omtrent belangrijke inclusiecriteria als intelligentie, recidiverisico en vaardigheidstekorten zijn niet beschikbaar en gestandaardiseerde selectie- of indicatie-instrumenten zijn niet gebruikt. Op kenmerken die wel onderzocht konden worden is gebleken dat de in 2009 bereikte doelgroep zeer divers was. Dat geldt bijvoorbeeld voor de door de jongeren gepleegde delicten. Veel aanwijzingen dat 'verkeerde' jongeren naar Tools4U worden verwezen, zijn er overigens niet.

De betrokkenheid van ouders, een belangrijke vernieuwing van Tools4U ten opzichte van haar voorganger, blijkt niet altijd optimaal te zijn. Dit is ook niet eenvoudig te realiseren, omdat ouders immers niet verplicht kunnen worden om deel te nemen aan de training. Voor hen is deelname vrijwillig.

Positief is het feit dat zowel jongeren als ouders in meerderheid positief oordelen over de training. Bovendien lijkt een behoorlijk aantal jongeren gemotiveerd te zijn of gemotiveerd te kunnen worden voor de training Tools4U.

6.4 Uitvoering Tools4U

Met betrekking tot programma-integriteit blijkt de uitvoering van Tools4U op sommige punten wel en op andere punten niet te voldoen aan het in de handleiding Tools4U gestelde format. De aanbieders van Tools4U verschillen in de mate waarin ze aan de voorgeschreven uitvoering voldoen, er is echter geen aanbieder die systematisch lager scoort dan de overige aanbieders op afzonderlijke onderdelen.

Een aantal trainers van Tools4U voldoet niet aan de in de handleiding omschreven punten met betrekking tot certificering. Daarnaast functioneert het systeem van supervisie niet zoals dit volgens de handleiding zou moeten gebeuren. Uit gesprekken met trainers, aanbieders en PI Research is naar voren gekomen dat zij de achterblijvende instroom van Tools4U zien als een belangrijke oorzaak van de niet op alle punten optimale uitvoering van Tools4U, omdat vanwege de wijze van bekostiging zij moeten bezuinigen op (deel) budgetten. Het feit dat het voorgestelde kwaliteitssysteem van PI Research en de Raad voor de Kinderbescherming niet operationeel is, helpt ook niet echt.

6.5 Algemeen oordeel en effectstudie Tools4U

De toepassing en uitvoering van Tools4U verloopt, althans in 2009, niet optimaal. Het aantal opgelegde trainingen Tools4U blijft ver achter bij de verwachtingen. De reden hiervoor is niet helemaal duidelijk, maar selectie, indicatie en advies spelen daar zeker een rol bij. Dat gebeurt niet op gestandaardiseerde wijze en voorgeschreven instrumenten worden niet of nauwelijks gehanteerd. Er lijkt bovendien onduidelijkheid en soms ook onvrede te bestaan over inclusie- en exclusiecriteria voor Tools4U. Hierdoor worden mogelijk veel jongeren ten onrechte niet naar Tools4U verwezen, maar zijn er ook jongeren wel naar Tools4U gestuurd waar een andere gedragsinterventie of wellicht een werkstraf meer in de rede had gelegen. Met het oog op programma-integriteit moet worden vastgesteld dat de wijze van uitvoering van Tools4U grote verschillen laat zien en in diverse opzichten zeer gevarieerd is. Dat betreft zowel de deelnemers als ook de toegepaste technieken en hulpmiddelen en getrainde vaardigheden. Ook als het gaat om wijze van supervisie en de grote verschillen in ervaring en kwaliteit van trainers is de programma-integriteit niet optimaal en wijkt deze op veel punten af van hetgeen in de handleiding Tools4U aan uitgangspunten en aanwijzingen wordt gegeven.

De huidige stand van zaken rond Tools4U pleit tegen het nu starten van een effectstudie. Immers, er is geen sprake van een eenduidig model van uitvoering van Tools4U en er is ook niet overal evenveel ervaring mee opgedaan. De uitvoering van Tools4U zou eerst 'op niveau' gebracht moeten worden. Dit leidt tot de conclusie dat het wenselijk is om, voordat een effectstudie gestart wordt

eerst vervolgonderzoek te doen naar de in dit rapport geconstateerde tekortkomingen. Dergelijk onderzoek zou snel kunnen worden uitgevoerd en beperkt van omvang kunnen zijn. Sinds 2009 is er meer ervaring opgedaan en wordt Tools4U wellicht (meer) naar behoren toegepast.

Literatuur

Albrecht, G. & Spanjaard, H. (2007). *Tools4U. Training cognitieve en sociale vaardigheden als taakstraf. Handleiding voor trainers*. Duivendrecht: PI Research.

Binsbergen, M. H. van (2003). *Motivatie voor behandeling: Ontwikkeling van behandelmotivatie in een justitiële setting*. Apeldoorn: Garant.

Blees, L. W. & Brouwers, M. (1996). *Taakstraffen voor minderjarigen; toepassing en uitvoering opnieuw belicht*. Den Haag: WODC.

Domburgh, L. van, Doreleijers, Th., Ferweda, H., Lodewijks, H. P. B., Put, C. E. van der, & Stams, G. J. J. M. (2009). *Verantwoording landelijk instrumentarium jeugdstrafrecht-keten (preselectie,selectie en interventiefase)*. Den Haag: Ministerie van Justitie.

Forgatch, M. S., Patterson, G. R., & DeGarmo, D. S. (2005). Evaluating Predictive Validity for a measure of Competent Adherence to the Oregon Model of Parent Management Training. *Behavior Therapy*, 36(1), 3-13.

Harinck, F. J. H., & Smit, M. (1999). Programma-evaluatie. In E. J. Knorth & M. Smit (red.). *Planmatig handelen in de jeugdhulpverlening*. Leuven - Apeldoorn: Garant (pp.373-390).

Heerwaarden, Y. van, & Slump, G. J. (2004). *Programma-evaluatie Sociale vaardigheidstraining en taakstraf Seksualiteit*. Amsterdam: DSP-groep.

Jurrius, K., Having, L., & Strating, G. (2007). *De C-toets versie 2007*. Amsterdam: Stichting Alexander.

Knutson, N. M., Forgatch, M. S., & Rains, L. A. (2003). *Fidelity of Implementation Rating System (FIMP): The training manual for PMTO*. Eugene, OR: Oregon Social Learning Center.

Kazdin, A.E. (1997a). Parent Management Training: Evidence, Outcome and Issues. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 62, 161-182.

Laan, A. M. van der & Blom, M. (2006a). *Monitor zelfgerapporteerde jeugdcriminaliteit: Meting 2005*. Den Haag: WODC.

Laan, A. M. van der, & Blom, M. (2006b). *Jeugddelinquentie: Risico's en bescherming. Bevindingen uit de WODC Monitor Zelfgerapporteerde Jeugdcriminaliteit 2005*. Den Haag: WODC.

Laan, P. H. van der (1994). Over straffen, effectiviteit en erkenning: De wetenschappelijke onderbouwing van preventie en strafrechtelijke interventie. *Justitiële verkenningen*, 30(5), 31-48.

Laan, P. H. van der (1991). *Experimenteren met alternatieve sancties voor jeugdigen*. Arnhem: Gouda Quint bv.

Litell, J. H., & Girvin, H. (2002). Stages of change: A critique. *Behavior Modification*, 26, 223-273.

Litell, J. H. & Girvin, H. (2004). Ready or not: Uses of the stages of change model in child welfare. *Child Welfare*, 83, 341-367.

Litell, J. H., & Girvin, H. (2005). Caregivers' readiness for change: predictive validity in a child welfare sample. *Child Abuse & Neglect*, 29, 59-80.

Litell, J. H., & Girvin, H. (2006). Correlates of problem recognition and intentions to change among caregivers of abused and neglected children. *Child Abuse & Neglect*, 30, 1381-1399.

Prochaska, J. O., & DiClemente, C. C. (1984). *The transtheoretical approach: Crossing traditional boundaries of therapy*. Malabar: Krieger.

Put, C. E. van der, Stams, G. J. J. M., Laan, P. H. van der, & Oort, F. J. (2009). *WSJCPA-NL-2009. De Nederlandse versie van de Washington State Juvenile Court Prescreen Assessment*. Amsterdam: Universiteit van Amsterdam.

Spanjaard, H. (2007). *Tools4U. Training cognitieve en sociale vaardigheden als taakstraf voor minderjarigen. Managementsamenvatting*. Duivendrecht: PI Research.

Spanjaard, H., Albrecht, G., & Knopper, S. (2007). *Kwaliteitsprotocol Tools4U. Training cognitieve vaardigheden als taakstraf. Criteria en procedures voor kwaliteitsbewaking*. Duivendrecht: PI Research.

Vogel, V. de, Ruiter, C. de, Beek, D. van, & Mead, G. (2003). De waarde van gestructureerde risicotaxatie. Een retrospectief onderzoek bij behandelde seksuele delinquenten. *MGV*, 58, 1, 9 -29.

Bijlagen

Bijlage I Begeleidingscommissie

Voorzitter

Dhr. prof. dr. G. L. M. van Heck UvT - Faculteit der Sociale Wetenschappen

Leden

Dhr. heer drs. A. W. M. Eijken MinJus - Directie Justitieel Jeugdbeleid (DJJ)

Mevr. drs. L. A. J. Krechtig Transfergroep Rotterdam

Mevr. dr. C. N. Nas Minjus - WODC

Mevr. dr. M. M. J. van Ooyen Minjus - WODC

Bijlage 2 Vragenlijsten

Vragenlijst jongeren

1. Over jezelf
2. Over de training
3. Delinquent gedrag in het afgelopen jaar
4. De verschillende onderdelen van de training
5. De vaardigheden die getraind worden
6. Hoe jij tegen de problemen aankijkt
7. Je oordeel over Tools4U

Vragenlijst ouders

1. Over uzelf
2. Over de training
3. De verschillende onderdelen van de training
4. De vaardigheden die getraind worden
5. Motivatie
6. Uw oordeel over Tools4U

Vragenlijst trainers

1. Over uzelf
2. Over de jongere en zijn of haar ouders
3. Over de training
4. De verschillende onderdelen van de training
5. Vaardigheden
6. Motivatie

Vragenlijst Tools4U – Jongeren

Kenmerk:.....

Voor je ligt de vragenlijst van de training Tools4U. In deze vragenlijst willen we je enkele vragen stellen over de training Tools4U. Dit doen we omdat we meer willen weten over de jongeren die de training Tools4U volgen, maar ook omdat we er achter willen komen wat er nu precies gebeurt tijdens de bijeenkomsten.

Hoe beantwoord je de vragen?

Alle vragen in de vragenlijst zijn meerkeuzevragen. Lees eerst de vraag en bekijk daarna de antwoordmogelijkheden. Als je weet welk antwoord bij jou past, kun je het bijbehorende vierkantje invullen. Als je per ongeluk een fout hebt gemaakt, kun je het foute antwoord doorkruisen en een nieuw antwoord invullen.

Het onderzoek is anoniem. Dat betekent dat niemand te weten komt welke antwoorden jij hebt gegeven. Je kunt dus op alle vragen eerlijk antwoord geven. Je trainer en je ouders mogen de door jou ingevulde vragenlijst ook niet zien.

Neem rustig de tijd voor het beantwoorden van de vragen. Er zijn geen goede of foute antwoorden, je kiest gewoon het antwoord dat het beste bij jou past. Het invullen van de vragenlijst zal ongeveer een half uurtje duren. Als je nog vragen hebt dan kun je deze stellen aan de onderzoeker die je de vragenlijst heeft gegeven.

Als je de vragenlijst helemaal hebt ingevuld, kun je deze aan de onderzoeker geven.

1. Over jezelf

Allereerst willen we je enkele vragen stellen over jezelf. Als je een vraag niet goed begrijpt, of het antwoord op een vraag niet weet kun je de onderzoeker om hulp vragen.

1.1 Ik ben een...

Jongen

Meisje

1.2 Hoe oud ben je?

Ik ben jaar oud (vul in)

1.3 Waar ben je geboren?

Nederland

Turkije

Nederlandse Antillen

Marokko

Suriname

Anders, namelijk

1.4 Waar is je vader geboren?

Nederland

Turkije

Nederlandse Antillen

Marokko

Suriname

Anders, namelijk

1.5 Waar is je moeder geboren?

Nederland

Turkije

Nederlandse Antillen

Marokko

Suriname

Anders, namelijk

1.6 Wat doe je overdag?

Ik ga naar school (ga naar vraag 1.9)

Ik werk (ga naar vraag 1.7)

Ik ga niet naar school en heb geen werk (ga naar vraag 1.7)

1.7 Als je niet meer naar school gaat: Welke opleiding heb je als laatst gevolgd?

☐ Basisonderwijs	☐ MBO
☐ VMBO	☐ HBO
☐ HAVO	☐ Anders, namelijk
☐ VWO	

1.8 Heb je die opleiding afgerond?

☐ Ja
☐ Nee

1.9 Als je nu nog naar school gaat: wat voor opleiding volg je?

☐ Basisonderwijs	☐ MBO
☐ VMBO	☐ HBO
☐ HAVO	☐ Anders, namelijk
☐ VWO	

1.10 Bij wie woon je?

☐ Ik woon bij mijn vader en/of moeder
☐ Ik woon zelfstandig
☐ Anders, namelijk

2. Over de training

De volgende vragen gaan allemaal over de training Tools4U. Als je een vraag niet goed begrijpt, of het antwoord op een vraag niet weet kun je de onderzoeker om hulp vragen.

De bijeenkomsten

2.1 Hoeveel bijeenkomsten van Tools4U heb je tot nu toe gevolgd?

Ik heb tot nu toe bijeenkomst(en) Tools4U gevolgd (vul in)

2.2 Hoeveel bijeenkomsten moet je in totaal volgen?

Acht bijeenkomsten

Anders, namelijk

Twaalf bijeenkomsten

Ik weet nog niet hoeveel ik er moet volgen

2.3 Hoe lang moet je reizen voor je bij de plaats waar Tools4U wordt gegeven bent?

Ik moet ongeveer minuten reizen (vul in)

2.4 Hoe lang duren de bijeenkomsten ongeveer?

Korter dan een uur

Langer dan twee uur

Anderhalf uur

Het is steeds verschillend

2.5 Hoeveel tijd zit er tussen de bijeenkomsten?

Eén week

Meer dan één week

Minder dan één week

Het is steeds verschillend

2.6 Heb je tot nu toe een bijeenkomst gemist?

Ik heb geen bijeenkomsten gemist (ga door naar vraag 2.8)

Ik heb één bijeenkomst gemist

Ik heb meer dan één bijeenkomst gemist

2.7 Als je één of meer bijeenkomsten hebt gemist: Wat gebeurde er toen?

.....
.....
.....
.....

Aanwezigheid van ouders

2.8 Is je vader en/of moeder (een deel van) de eerste bijeenkomst aanwezig geweest?

Ja

Nee

2.9 Hoe vaak is je vader en/of moeder tot nu toe in totaal aanwezig geweest bij (een deel van) de bijeenkomsten?

Nul keer (ga door naar vraag 2.11) Drie keer

Eén keer Vier keer

Twee keer Meer dan vier keer

2.10 Hoe vond je het dat je vader en/of moeder aanwezig is geweest bij (een deel van) de bijeenkomst(en)?

Helemaal niet fijn Niet echt fijn Geen mening Best fijn Heel fijn

Contact met de trainer

2.11 Heb je tussen de bijeenkomsten door wel eens contact met je trainer, bijvoorbeeld per telefoon, sms, msn of email?

Ja

Nee (ga door naar vraag 2.14)

2.12 Op welke manier heb je tussen de bijeenkomsten door wel eens contact gehad met je trainer? Je kunt meerdere antwoorden invullen

Per telefoon

Per MSN

Per SMS

Per email

Op een andere manier, namelijk

.....

2.13 Hoe vind je het om tussen de bijeenkomsten door contact te hebben met je trainer?

Helemaal niet fijn

Niet echt fijn

Geen mening

Best fijn

Heel fijn

Huiswerk

2.14 Krijg je van je trainer huiswerk mee?

Ja

Nee (ga door naar vraag 3.1)

2.15 Wordt het huiswerk dat je hebt gemaakt aan het begin van elke bijeenkomst besproken?

Ja

Nee

2.16 Moedigt je vader en/of moeder je aan om je huiswerk te maken?

Ja

Nee

2.17 Vind je het nuttig/zinvol om huiswerk te maken voor de bijeenkomsten?

Helemaal niet

Niet echt

Geen mening

Best wel

Helemaal wel

3. Delinquent gedrag in het afgelopen jaar

Veel mensen doen wel eens dingen die niet mogen of die tegen de wet zijn. De volgende vragen gaan over dingen die jij wel eens hebt gedaan. Al je antwoorden op deze vragen worden alleen gebruikt voor het onderzoek en blijven geheim voor andere mensen. Lees goed wat bij de vragen staat en geef zo eerlijk mogelijk antwoord. We vragen hoe vaak je iets het afgelopen jaar hebt gedaan. Vul het aantal keer dat je dit het afgelopen jaar gedaan hebt in.

Hoe vaak heb je in het afgelopen jaar...

	Aantal keer
3.1 ...expres een auto, vrachtauto, bus of motor beschadigd? Bijvoorbeeld door bekrassen, een ruit ingooien, iets afbreken of iets anders.
3.2 ...expres de woning van iemand beschadigd? Bijvoorbeeld door een ruit in te gooien of door iets anders.
3.3 ...expres de school beschadigd? Bijvoorbeeld door een ruit in te gooien of door iets anders.
3.4 ...expres spullen van de school beschadigd of beklad? Bijvoorbeeld een stoel, een tafel, een wc of iets anders.
3.5 ...iets anders beklad met pen, stift, een spuitbus of iets anders? Bijvoorbeeld een muur, een stoel in de bus of iets anders.
3.6 ...expres iets anders dat niet van jou was beschadigd of vernield? Bijvoorbeeld een raam, een lantaarnpaal, iets in een bus of trein, of iets anders.
3.7 ...iets in brand gestoken of geprobeerd in brand te steken? Bijvoorbeeld een gebouw, een auto, een vuilnisbak, of iets anders.
3.8 ...iets uit een winkel gestolen van minder dan 5 euro?
3.9 ...iets uit een winkel gestolen van meer dan 5 euro?

3.10 ...iets op school gestolen van minder dan 5 euro van scholieren, docenten of van school?
3.11 ...iets op school gestolen van meer dan 5 euro van scholieren, docenten of van school?
3.12 ...geld van thuis gestolen (minder dan 5 euro)?
3.13 ...geld van thuis gestolen (meer dan 5 euro)?
3.14 ...een fiets gestolen?
	Aantal keer
3.15 ...iets uit een auto gestolen? Bijvoorbeeld kleding, een radio, een telefoon, of andere spullen?
3.16 ...ergens ingebroken omdat je iets wilde stelen? Bijvoorbeeld in een huis, school, bouwkeet of ergens anders
3.17 ...iets op een andere manier gestolen? Bijvoorbeeld uit een kleedkamer of in de trein: een tas, iets uit een jas of iets anders.
3.18 ...iets gekocht waarvan je dacht dat het gestolen was? Bijvoorbeeld cd's, een mobiele telefoon, kleding of iets anders?
3.19 ...iets verkocht waarvan je dacht dat het gestolen was? Bijvoorbeeld cd's, een mobiele telefoon, kleding of iets anders?
3.20 ...iemand bedreigd om die persoon bang te maken of iets te laten doen? Bijvoorbeeld op het schoolplein of in een chatbox op de computer.
3.21 ...met geweld of onder bedreiging van geweld iets van iemand gestolen? Bijvoorbeeld een tas, een portemonnee of een mobiele telefoon?
3.22 ...iemand met een wapen verwond? Bijvoorbeeld met een stuk hout, een schaar, een mes of iets anders.
3.23 ...een wapen bij je gedragen om jezelf te beschermen of voor het geval je bij een gevecht betrokken raakt?

3.24 ...iemand geslagen en/of geschopt zonder dat die persoon volgens jou gewond is geraakt?
3.25 ...iemand geslagen en/of geschopt waardoor die persoon gewond is geraakt?
3.26 ...softdrugs zoals wiet of hasj verkocht?
3.27 ...partydrugs zoals speed, XTC of paddo's verkocht?
3.28 ...harddrugs zoals heroïne of cocaïne verkocht?
3.29 ...iemand tegen zijn of haar zin seksueel aangeraakt of seksuele dingen laten doen?
3.30 ...anderen geholpen bij iets crimineels? Bijvoorbeeld door op de uitkijk te staan bij een inbraak.

4. De verschillende onderdelen van de training

De volgende vragen gaan over de verschillende onderdelen van de training. Als eerste wordt steeds gevraagd of het onderdeel tijdens de bijeenkomsten aan bod is geweest. Als je op deze vraag ja hebt geantwoord, wordt gevraagd of je dit nuttig/zinvol hebt gevonden. Als je de vraag niet zo goed begrijpt kun je de onderzoeker om uitleg vragen.

Basis hulpmiddelen

4.1 Heb je in de eerste bijeenkomst een kennismakingsgesprek gehad, waarbij je kennis hebt gemaakt met de trainer en waarin uitleg is gegeven over wat je van de training kon verwachten?

Ja

Nee (ga door naar vraag 4.4)

4.2 Was de coördinator taakstraffen van de Raad voor de Kinderbescherming aanwezig bij het kennismakingsgesprek?

Ja

Nee

4.3 Vond je het kennismakingsgesprek nuttig/zinvol?

☐	☐	☐	☐	☐
Helemaal niet	Niet echt	Geen mening	Best wel	Helemaal wel

4.4 Heb je (daarna) samen met je trainer de weekkaart ingevuld, waarbij je samen met je trainer een overzicht van je week op de flap hebt gemaakt?

Ja

Nee (ga door naar vraag 4.6)

4.5 Vond je het invullen van de weekkaart nuttig/zinvol?

☐	☐	☐	☐	☐
Helemaal niet	Niet echt	Geen mening	Best wel	Helemaal wel

4.6 Heb je samen met je trainer het delict besproken?

Ja

Nee (ga door naar vraag 4.8)

4.7 Vond je het bespreken van het delict nuttig/zinvol?

Helemaal niet Niet echt Geen mening Best wel Helemaal wel

4.8 Heb je samen met je trainer een *kosten-batenanalyse* gemaakt, waarbij je samen met je trainer op de flap op een rijtje hebt gezet wat het delict je heeft opgeleverd en heeft gekost (de voor- en nadelen)?

Ja

Nee (ga door naar vraag 4.10)

4.9 Vond je het maken van een kosten-batenanalyse nuttig/zinvol?

Helemaal niet Niet echt Geen mening Best wel Helemaal wel

4.10 Heb je in de derde bijeenkomst samen met je trainer een *trainingsplan* gemaakt voor de rest van de bijeenkomsten, waarbij hij op de flap op een rijtje heeft gezet wat jouw doelen zijn, wat zijn doelen zijn en wat de doelen van de Raad voor de Kinderbescherming zijn?

Ja

Nee (ga door naar vraag 4.12)

4.11 Vond je het bespreken van je trainingsplan nuttig/zinvol?

Helemaal niet Niet echt Geen mening Best wel Helemaal wel

4.12 Moet je aan het eind van de training een *presentatie* houden?

Ja

Nee (ga door naar vraag 4.14)

4.13 Denk je dat het houden van een presentatie nuttig/zinvol is?

☐	☐	☐	☐	☐
Helemaal niet	Niet echt	Geen mening	Best wel	Helemaal wel

Overige Hulpmiddelen

4.14 Heb je samen met je trainer de levenslijn ingevuld, waarbij je op een lijn met allemaal leeftijden moest aangeven hoe je leven er dan uit zal zien?

Ja

Nee (ga door naar vraag 4.16)

4.15 Denk je dat het invullen van de levenslijn nuttig/zinvol is?

☐	☐	☐	☐	☐
Helemaal niet	Niet echt	Geen mening	Best wel	Helemaal wel

4.16 Heb je in één van de bijeenkomsten de wenskaarten ingevuld, waarop je dingen kunt aangeven die je graag zou willen bereiken?

Ja

Nee (ga door naar vraag 4.18)

4.17 Denk je dat het invullen van de wenskaarten nuttig/zinvol is?

☐	☐	☐	☐	☐
Helemaal niet	Niet echt	Geen mening	Best wel	Helemaal wel

4.18 Heb je samen met je trainer de tijdsbalk ingevuld, waarbij je samen met je trainer op een tijdslijn aangeeft welke dingen in het verleden zijn gebeurd?

Ja

Nee (ga door naar vraag 4.20)

4.19 Denk je dat het invullen van de tijdsbalk nuttig/zinvol is?

☐	☐	☐	☐	☐
Helemaal niet	Niet echt	Geen mening	Best wel	Helemaal wel

4.20 Heeft de trainer je als huiswerk de *registratieopdracht* laten doen, waarbij je de opdracht hebt gekregen om thuis ergens op te letten, en dit vervolgens op papier bij te houden?

Ja

Nee (ga door naar vraag 4.22)

4.21 Denk je dat het doen van de registratieopdracht nuttig/zinvol is?

☐	☐	☐	☐	☐
Helemaal niet	Niet echt	Geen mening	Best wel	Helemaal wel

4.22 Heb je samen met je trainer een *netwerkschema* ingevuld, waarbij je een spin hebt gemaakt, een soort schema waar je eigen naam in het midden staat, en waar alle belangrijke mensen uit je omgeving om heen staan?

Ja

Nee (ga door naar vraag 4.24)

4.23 Denk je dat het invullen van een netwerkschema nuttig/zinvol is?

☐	☐	☐	☐	☐
Helemaal niet	Niet echt	Geen mening	Best wel	Helemaal wel

4.24 Heb je samen met je trainer een *wie voor wat schema* gemaakt, waarbij je samen met de trainer in kaart hebt gebracht wie bij wie je welke hulp en steun kunt halen?

Ja

Nee (ga door naar vraag 4.26)

4.25 Denk je dat het maken van een *wie voor wat schema* nuttig/zinvol is?

☐	☐	☐	☐	☐
Helemaal niet	Niet echt	Geen mening	Best wel	Helemaal wel

4.26 Heb je samen met je trainer de *VIP-kaart* ingevuld, waarbij je op papier hebt gezet wie de belangrijke mensen uit je omgeving zijn, en wat voor contact je met deze mensen hebt?

Ja

Nee (ga door naar vraag 4.28)

4.27 Denk je dat het invullen van de *VIP-kaart* nuttig/zinvol is?

☐	☐	☐	☐	☐
Helemaal niet	Niet echt	Geen mening	Best wel	Helemaal wel

Technieken

4.28 Heeft de trainer in de bijeenkomsten *feedback* gegeven, waarbij de trainer aangeeft wat goed hebt gedaan, en soms ook aangeeft welke dingen nog beter kunnen?

Ja

Nee (ga door naar vraag 4.30)

4.29 Vond je het nuttig/zinvol dat de trainer je *feedback* heeft gegeven?

☐	☐	☐	☐	☐
Helemaal niet	Niet echt	Geen mening	Best wel	Helemaal wel

4.30 Heeft de trainer in de bijeenkomsten gebruik gemaakt van de *gedragsoefening*, waarbij de trainer samen met jou vaardigheden oefent, door ze eerst voor te doen, waarna jij het na moet doen?

Ja

Nee (ga door naar vraag 4.32)

4.31 Vond je het doen van de *gedragsoefening* nuttig/zinvol?

☐	☐	☐	☐	☐
Helemaal niet	Niet echt	Geen mening	Best wel	Helemaal wel

4.32 Heeft de trainer in de bijeenkomsten gebruik gemaakt van *discriminatie*training, waarbij de trainer met je brainstormt over wat een goed moment is om iets te doen, bijvoorbeeld wat een goed moment is om iets te bespreken met iemand?

Ja

Nee (ga door naar vraag 4.34)

4.33 Vond je het doen van discriminatietraining nuttig/zinvol?

☐	☐	☐	☐	☐
Helemaal niet	Niet echt	Geen mening	Best wel	Helemaal wel

4.34 Heeft de trainer in de bijeenkomsten gebruik gemaakt van *pen en papier*training, waarbij je samen met je trainer mogelijkheden op een rijtje zet en dan samen kijkt naar de voordelen en nadelen van al die mogelijkheden, zodat je daarna goed een keuze kan maken?

Ja

Nee (ga door naar vraag 4.36)

4.35 Vond je het doen van pen en papiertraining nuttig/zinvol?

☐	☐	☐	☐	☐
Helemaal niet	Niet echt	Geen mening	Best wel	Helemaal wel

4.36 Heeft de trainer in de bijeenkomsten gebruik gemaakt van de *thermometer met de eerste hulp kaart*, een kaart waarop staat wat je kunt doen om rustiger te worden, of waarop staat wat je kunt doen om niet in de problemen te komen?

Ja

Nee (ga door naar vraag 4.38)

4.37 Vond je het gebruiken van de thermometer met de eerste hulp kaart nuttig/zinvol?

☐	☐	☐	☐	☐
Helemaal niet	Niet echt	Geen mening	Best wel	Helemaal wel

4.38 Heeft de trainer in de bijeenkomsten gebruik gemaakt van de techniek *helpende gedachten*, waarbij de trainer je leert om bepaalde dingen tegen jezelf te zeggen, die je kunnen helpen om goede keuzes te maken?

Ja

Nee (ga door naar vraag 5.1)

4.39 Vond je het gebruiken van de techniek *helpende gedachten* nuttig/zinvol?

Helemaal niet

Niet echt

Geen mening

Best wel

Helemaal wel

5. De vaardigheden die getraind worden

In dit onderdeel willen we je vragen in hoeverre de volgende vaardigheden in de bijeenkomsten aan bod zijn gekomen. Je kunt per vaardigheid aangeven in hoeverre deze in de bijeenkomsten zijn behandeld. Je kunt ze bijvoorbeeld met je trainer hebben besproken, of je kunt ze in de bijeenkomst hebben geoefend. Als je niet goed weet wat een bepaalde vaardigheid inhoudt of betekent, kun je het vragen aan de onderzoeker.

Cognitieve vaardigheden

Zijn de volgende vaardigheden in de bijeenkomsten behandeld?

	Helemaal niet	Niet echt	Een beetje	Helemaal wel
<i>Vaardigheden voor zelfbeheersing</i>				
5.1 Nadenken voordat je iets doet	☐	☐	☐	☐
5.2 Weten hoe het voelt en wat je moet doen wanneer gevoelens uit de hand lopen en je in een gevaarlijke situatie komt	☐	☐	☐	☐
<i>Probleemoplossingvaardigheden</i>				
5.3 Inzien hoe problemen ontstaan	☐	☐	☐	☐
5.4 Oplossingen bedenken	☐	☐	☐	☐
5.5 Weten welke stappen je moet nemen om problemen op te lossen	☐	☐	☐	☐
<i>Sociaal perspectief</i>				
5.6 Je inleven in anderen	☐	☐	☐	☐
5.7 Sociale situaties interpreteren	☐	☐	☐	☐
5.8 Bewust zijn van gevoelens van anderen	☐	☐	☐	☐
5.9 Verschil kunnen maken tussen je eigen behoeftes en die van een ander	☐	☐	☐	☐

5.10 Leren inschatten wat de bedoelingen zijn van andere mensen	☐	☐	☐	☐
---	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------

	Helemaal niet	Niet echt	Een beetje	Helemaal wel
--	---------------	-----------	------------	--------------

Kritisch redeneren

5.11 Weten wie er verantwoordelijk is en schuld heeft aan bepaalde zaken	☐	☐	☐	☐
--	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------

5.12 Inzien welk gedrag tot problemen leidt	☐	☐	☐	☐
---	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------

5.13 Niet altijd denken dat andere mensen slechte bedoelingen hebben	☐	☐	☐	☐
--	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------

Vaardigheden met betrekking tot emoties

5.14 Herkennen van eigen gevoelens	☐	☐	☐	☐
------------------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------

5.15 Opkomende woede, angst en vluchtneigingen bij jezelf opmerken	☐	☐	☐	☐
--	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------

Sociale vaardigheden

Zijn de volgende vaardigheden in de bijeenkomsten behandeld?

	Helemaal niet	Niet echt	Een beetje	Helemaal wel
--	---------------	-----------	------------	--------------

Vaardigheden voor sociale contacten

5.16 Een praatje maken	☐	☐	☐	☐
------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------

5.17 Een voorstel doen	☐	☐	☐	☐
------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------

5.18 Een vraag stellen	☐	☐	☐	☐
------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------

5.19 Samen een oplossing bedenken	☐	☐	☐	☐
-----------------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------

5.20 Onderhandelen	☐	☐	☐	☐
--------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------

5.21 Hulp vragen	☐	☐	☐	☐
------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------

5.22 Anderen helpen	☐	☐	☐	☐
---------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------

5.23 Kritiek geven	☐	☐	☐	☐
5.24 Kritiek ontvangen	☐	☐	☐	☐

Vaardigheden voor het reageren op beledigingen, verboden en beschuldigingen

5.25 Luisteren naar de ander	☐	☐	☐	☐
5.26 Vragen stellen	☐	☐	☐	☐
5.27 Rustig reageren op argumenten van anderen	☐	☐	☐	☐
5.28 Eigen mening bepalen en uitspreken	☐	☐	☐	☐

Helemaal niet Niet echt Een beetje Helemaal wel

Vaardigheden voor het omgaan met groepsdruk en verleidingen

5.29 Nee zeggen	☐	☐	☐	☐
5.30 Eigen mening uitspreken en vasthouden	☐	☐	☐	☐
5.31 Hulp van anderen inroepen	☐	☐	☐	☐
5.32 Weggaan uit de situatie	☐	☐	☐	☐
5.33 Iets anders bedenken, voorstellen en doen	☐	☐	☐	☐

Vaardigheden voor het reageren op irritatie en boosheid

5.34 Rustig blijven	☐	☐	☐	☐
5.35 Gevoelens verwoorden	☐	☐	☐	☐
5.36 Afleiding zoeken	☐	☐	☐	☐
5.37 Weggaan uit de situatie	☐	☐	☐	☐

6. Hoe jij tegen de problemen aankijkt

Door middel van de volgende vragen willen we proberen in kaart te brengen hoe jij zelf tegen je problemen aankijkt. De vragen zijn in de vorm van beweringen gesteld en jij moet dan aangeven in hoeverre ze voor jou waar zijn of niet. Als je het niet weet geef je dat aan met een vraagteken (?). Probeer echter zoveel mogelijk waar of niet waar aan te geven. Denk er niet te lang over na, vul het hokje in van de eerste reactie.

	Waar	?	Niet waar
6.1 Ik ben hier alleen maar omdat anderen dit nodig vinden	☐	☐	☐
6.2 Ik denk wel na over mijn gedrag, maar praat daar niet met anderen over	☐	☐	☐
6.3 Ik praat over mijn problemen en vind dat anderen goede ideeën hebben	☐	☐	☐
6.4 Ik ben hier omdat anderen problemen hebben, dat ik hier ben heeft weinig met mij te maken	☐	☐	☐
6.5 Ik krijg de ruimte en de kans van anderen om echt aan mijn toekomst te werken	☐	☐	☐
6.6 Ik praat met iemand die mij helpt ook over moeilijke zaken en gevoelens, die ga ik niet uit de weg	☐	☐	☐
6.7 Ik regel mijn toekomst zelf wel, daar heb ik geen andere mensen voor nodig	☐	☐	☐
6.8 Ik weet dat het moeilijk is gedrag van mijzelf te veranderen en daar heb ik hulp en steun bij nodig	☐	☐	☐
6.9 Er zijn onderwerpen die ik nog nooit tegen iemand heb verteld, terwijl het mogelijk best goed is dat te bespreken	☐	☐	☐
6.10 Ik weet dat ik mijn problemen met minstens één persoon goed kan bespreken en daar heb ik ook wat aan	☐	☐	☐
6.11 Ik ben wel benieuwd wat een ander over mij	☐	☐	☐

denkt, maar durf dat niet te vragen

6.12 Ik weet welke hulp ik nodig heb en daar praat
ik dan ook met anderen over

□ □ □

7. Je oordeel over Tools4U

Met het beantwoorden van de volgende vragen kun je een oordeel geven over Tools4U. Kies het antwoord dat het beste bij je past. Als je een vraag hebt kun je die stellen aan de onderzoeker.

	Helemaal niet mee eens	Niet mee eens	Wel mee eens	Helemaal mee eens
7.1 Ik voel mij op mijn gemak bij mijn Tools4U trainer	☐	☐	☐	☐
7.2 Mijn Tools4U trainer is vriendelijk	☐	☐	☐	☐
7.3 Mijn Tools4U trainer neemt mij serieus	☐	☐	☐	☐
7.4 Mijn Tools4U trainer heeft genoeg tijd voor mij	☐	☐	☐	☐
7.5 Ik kan mijn Tools4U trainer goed bereiken als dat nodig is	☐	☐	☐	☐
7.6 Mijn Tools4U trainer helpt mij met mijn problemen	☐	☐	☐	☐
7.7 Mijn Tools4U trainer geeft goede adviezen	☐	☐	☐	☐
7.8 Mijn Tools4U trainer komt zijn afspraken na	☐	☐	☐	☐
7.9 De training Tools4U is meteen gestart toen dat nodig was	☐	☐	☐	☐
7.10 Het eerste contact met mijn Tools4U trainer was goed	☐	☐	☐	☐
7.11 Ik ben tevreden over de Tools4U trainer die ik heb	☐	☐	☐	☐
7.12 Mijn Tools4U trainer werkt goed samen met andere instanties	☐	☐	☐	☐

	Helemaal niet mee eens	Niet mee eens	Wel mee eens	Helemaal mee eens						
7.13 Ik krijg voldoende informatie over de training	☐	☐	☐	☐						
7.14 Ik ken de inhoud van het trainingsplan	☐	☐	☐	☐						
7.15 Ik weet hoe ik een klacht kan indienen over Tools4U/ mijn Tools4U trainer	☐	☐	☐	☐						
7.16 Er wordt goed omgegaan met mijn persoonlijke gegevens	☐	☐	☐	☐						
7.17 Ik weet wat het doel van de training is	☐	☐	☐	☐						
7.18 Ik heb samen met mijn trainer de doelen van de training bepaald	☐	☐	☐	☐						
7.19 Ik beslis mee over de training	☐	☐	☐	☐						
7.20 De training helpt mij echt goed	☐	☐	☐	☐						
7.21 Ik vertrouw er op dat mijn doelen behaald gaan worden	☐	☐	☐	☐						
7.22 Ben je tevreden over de training Tools4U? (omcirkel een rapportcijfer)	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

Bedankt voor het invullen van de vragenlijst!

Bijlage 4 Formulier dossieranalyse

Aanmeld/bestelformulier leerstraf

1. Aanwezig?
2. Raadslocatie
3. Gegevens taakgestrafte
4. Delict
5. Leerdoelen
6. Overige hulpverlening
7. Opmerkingen/aanvullingen

Rapportageformulier Tools4U

1. Aanwezig?
2. Trainingsonderwerpen
3. Leerdoelen en vooruitgang
4. Technieken
5. Vaardigheden

Delict- en competentieanalyse

1. Aanwezig?
2. Omschrijving delict
3. Wordt over alle domeinen gerapporteerd?
4. Wordt over sterke en zwakke punten gerapporteerd?
5. Doelen
6. Belangrijke zaken

Trainingsplan

1. Aanwezig?
2. Onderwerpen en leerdoelen

Evaluatieformulier

1. Aanwezig?

Bijlage 5 Observatieschema's

Observatieschema Tools4U

1. Hulpmiddelen (jongeren)	
1.1 Weekkaart
1.2 Delictbespreking
1.3 Delicttekening
1.4 Kosten-batenanalyse
1.5 Levenslijn
1.6 Wenskaarten
1.7 Tijdsbalk
1.8 Netwerkschema
1.9 VIP kaart
1.10 Wie-voor-wat schema
1.11 Doelen formuleren
1.12 Prioriteiten stellen (doelen)
1.13 Trainingsplan
1.14 Bespreking huiswerkopdracht
2. Technieken (jongeren)	
2.1 Registratieopdracht
2.2 Gedragsoefening
2.3 Discriminatie training
2.4 Pen- en Papiertraining
2.5 Thermometer met Eerste Hulpkaart
2.6 Helpende gedachten
2.7 Feedback op adequaat gedrag
2.8 Feedback op inadequaat gedrag
2.9 Kennismakingsgesprek
3. Hulpmiddelen (ouders)	
3.1 Kwaliteiten en kansen
3.2 Gebruiksaanwijzing
3.3 Van kind naar jongere
3.4 Informatiebronnen
3.5 Regels
3.6 Beeldschermen
4. Technieken (ouders)	
4.1 Ouders in de training
4.2 Gedragsoefening

4.3 Vragen wie wat hoe waar wanneer
4.4 Probleemoplossen met pen en papier
4.5 Conflict oplossen met pen en papier
5. Overige (naar aanleiding van geobserveerde trainingen)	
5.1 Conflicten oplossen met oefenen reacties
5.2 Groepsdruk: je rol in de groep kennen en benutten (video)
5.3 Goudmijnen en gevaren

Beoordelingssysteem Methodische Integriteit Uitvoering

	Goed			Acceptabel			Onvoldoende		
	9	8	7	6	5	4	3	2	1
Kennis van Tools4U	9	8	7	6	5	4	3	2	1
Structuur	9	8	7	6	5	4	3	2	1
Didactische vaardigheden	9	8	7	6	5	4	3	2	1
Procesvaardigheden	9	8	7	6	5	4	3	2	1
Algehele kwaliteit	9	8	7	6	5	4	3	2	1

Bijlage 6 Interviews

Interview supervisor

1. Supervisie binnen de organisatie
2. Over de supervisor
3. De trainers
4. De uitvoering van de trainingen
5. Overig

Interview raadsonderzoeker

1. De raadsonderzoeker
2. De indicatiestelling
3. De doelgroep
4. De keuze voor Tools4U
5. De toepassingscontext
6. Overig

Interview coördinator taakstraffen

1. De coördinator taakstraffen
2. Het opzetten/starten van een training
3. De uitvoering van de trainingen
4. De doelgroep
5. De toepassingscontext
6. Overig

Interview kinderrechter en officier van justitie

1. De kinderrechter/officier van justitie
2. Het opleggen van Tools4U
3. De toepassingscontext
4. Overig

Bijlage 7. Tabellen

Tabel 33. Zelfrapportage delinquent gedrag per item

Variant	Frequentie	Percentage
1. Expres een auto, vrachtauto, bus of motor beschadigd,	12	11
2. Expres de woning van iemand beschadigd,	6	5,5
3. Expres de school beschadigd,	7	6,4
4. Expres spullen van de school beschadigd of beklad,	19	17,4
5. Iets anders beklad met pen, stift, een spuitbus of iets anders,	29	26,6
6. Expres iets anders dat niet van jou was beschadigd of vernield,	21	19,3
7. Iets in brand gestoken of geprobeerd in brand te steken,	17	15,6
8. Iets uit een winkel gestolen van minder dan 5 euro,	16	14,7
9. Iets uit een winkel gestolen van meer dan 5 euro,	15	13,8
10. Iets op school gestolen van minder dan 5 euro van scholieren, docenten of van school,	6	5,5
11. Iets op school gestolen van meer dan 5 euro van scholieren, docenten of van school,	6	5,5
12. Geld van thuis gestolen (minder dan 5 euro),	20	18,3
13. Geld van thuis gestolen (meer dan 5 euro),	14	12,8
14. Een fiets gestolen,	28	25,7
15. Iets uit een auto gestolen,	3	2,8
16. Ergens ingebroken omdat je iets wilde stelen,	6	5,5
17. Iets op een andere manier gestolen,	16	14,7
18. Iets gekocht waarvan je dacht dat het gestolen was,	25	22,9
19. Iets verkocht waarvan je dacht dat het gestolen was,	10	9,2
20. Iemand bedreigd om die persoon bang te maken of iets te laten doen,	23	21,1
21. Met geweld of onder bedreiging van geweld iets van iemand gestolen,	6	5,5
22. Iemand met een wapen verwond,	7	6,4
23. Een wapen bij je gedragen om jezelf te beschermen of voor het geval je bij een gevecht betrokken raakt,	22	20,2
24. Iemand geslagen en/of geschopt zonder dat die persoon volgens jou gewond is geraakt,	43	39,4
25. Iemand geslagen en/of geschopt waardoor die persoon gewond is geraakt,	41	37,6
26. Softdrugs zoals wiet of hasj verkocht,	10	9,2
27. Partydrugs zoals speed, XTC of paddo's verkocht,	2	1,8
28. Harddrugs zoals heroïne of cocaïne verkocht,	1	,9
29. Iemand tegen zijn of haar zin seksueel aangeraakt of seksuele dingen laten doen,	1	,9
30. Anderen geholpen bij iets crimineels,	21	19,3

Tabel 34 Trainingsonderwerpen

Variant	Frequentie	Percentage
Alcohol- en drugsgebruik	15	15,5
Beïnvloedbaarheid en groepsgedrag	26	26,8
Delict en consequenties	21	21,6
Werk zoeken en solliciteren	12	12,4
Communicatie en omgangsvormen	17	17,5
Conflictsituaties	10	10,3
Dagbesteding	10	10,3
Problemen herkennen en oplossen	7	7,2
Gebruiksaanwijzing van jezelf en anderen	1	1
Grenzen	8	8,2
Hulp zoeken en inschakelen	7	7,2
Impulsiviteit	10	10,3
Keuzes	32	33
Kritiek geven en ontvangen	2	2,1
Motivatie	1	1
Plannen	2	2,1
Omgaan met emoties en gevoelens	44	45,4
Omgaan met risicovolle situaties	22	22,7
Omgaan met autoriteiten	19	19,6
Omgaan met discriminatie	1	1
Overleggen en onderhandelen	4	4,1
Goede en slechte eigenschappen	6	6,2
Normen en waarden	4	4,1
Pesten	1	1
Schoolverzuim	3	3,1
Relatie met ouders	15	15,1
Toekomstplannen	29	29,9
Afspraken	8	8,2
Groepsrollen	6	6,2
Vertrouwen	1	1
Opkomen voor jezelf of een ander	17	17,5
Vriendschappen en relaties	28	28,9
Zelfstandig worden	15	15,1
Toepassen van geleerde vaardigheden en kennis	1	1
Liegen	1	1

Tabel 35 Manieren om motivatie jongere te beïnvloeden

	Frequentie	Percentage
Positieve bekrachtiging/feedback	22	28,9
Stimuleren/ uitdagen om in actie te komen	6	7,9
De jongere aanmoedigen om naar de training te komen	1	1,3
Motiverend gesprek houden	3	3,9
Stimuleren goed gedrag	1	1,3
Negeren negatief gedrag	1	1,3
Belonen goed gedrag	3	3,9
Empoweren	6	7,9
Enthousiast zijn	4	5,3
Vriendelijk blijven	1	1,3
Begrip tonen	1	1,3
Inzetten op een goede vertrouwensrelatie	5	6,6
Een andere houding aannemen	1	1,3
Luisteren naar het verhaal van de jongere	12	15,8
Zorgen dat de jongere zijn verhaal kwijt kan	1	1,3
Persoonlijke aandacht geven	3	3,9
Oprechte belangstelling en aandacht tonen	1	1,3
De jongere niet veroordelen	3	3,9
De jongere laten merken dat je hem/haar serieus neemt	2	2,6
Serieus op onderwerpen ingaan	3	3,9
De jongere uitdagen zijn/haar kwaliteiten te laten zien	1	1,3
Heel veel vragen stellen	1	1,3
Leuke vragen stellen	1	1,3
Werken aan het zelfvertrouwen van de jongere	1	1,3
Training aanpassen aan het niveau van de jongere	7	9,2
Aansluiten bij de behoeften van de jongere	7	9,2
Aansluiten bij de leefwereld van de jongere	8	10,5
Inspelen op wat de jongere die week heeft meegemaakt	1	1,3
Aandacht hebben voor de achtergrond van de jongere	1	1,3
Onderwerpen over de toekomst van de jongere behandelen	1	1,3
Onderwerpen laten bedenken waar hij/zij zelf iets aan heeft	1	1,3
De jongere zelf leerdoelen laten benoemen	3	3,9
De jongere zelf onderwerpen in laten brengen	8	10,5
Leerdoelen persoonlijk maken	1	1,3
Eigen verantwoordelijkheid geven	1	1,3

Relatie tussen delict en training aangeven	2	2,6
Samenwerken met de jongere	1	1,3
Inzicht bieden in het belang om te veranderen	9	11,8
De voordelen van de training bespreken	10	13,2
Weerstand wegnemen	2	2,6
Negatieve opmerkingen over de training bespreken	1	1,3
Luchtiger omgaan met de training	1	1,3
Opbouw, pas later in de training persoonlijk	1	1,3
Consequenties van stoppen met de training bespreken	1	1,3
De ernst van de situatie aangeven	1	1,3
De jongere aanspreken op zijn/haar gedrag	1	1,3
De jongere harder laten werken	1	1,3
Benadrukken dat de jongere de kortste variant heeft	1	1,3
Met de jongere onderhandelen	1	1,3
Versterken protectieve factoren	1	1,3
Het afwisselen van trainingsmateriaal	3	3,9
Herhalen van persoonlijke doelen	1	1,3
Het geven van leuk huiswerk	2	2,6
Leuke onderwerpen bedenken	1	1,3
Technieken gebruiken die de jongere leuk vindt	1	1,3
Motiveren door middel van de gedragsoefening	1	1,3
Gebruiken van goed, hedendaags beeldmateriaal	1	1,3
Afspreken op tijden die handig zijn voor de jongere	2	2,6
Voor de jongere leerzame werkvormen kiezen	1	1,3
De jongere laten experimenteren om positieve effecten te ondervinden	1	1,3
Praktijksituaties bespreken en groei benoemen	1	1,3
Jongeren uitdagen eigen oplossingen serieus te nemen	1	1,3
De jongere stimuleren te blijven oefenen	1	1,3
Ouders bij de training betrekken	2	2,6
Een derde bij de training betrekken	1	1,3
Gesprek met coördinator taakstraffen	1	1,3
Bespreken tijdens supervisie	1	1,3

Tabel 36 Manieren om motivatie ouders te beïnvloeden

	Frequentie	Percentage
Positieve bekrachtiging/feedback	7	24,1
Belang van de training voor de jongere aangeven	8	27,6
Belang van de training voor de ouders aangeven	2	6,9
De ouders vragen om op de training te komen	1	3,4
Luisteren naar de ouders	3	10,3
Aandacht hebben voor de positie van de ouder	2	6,9
Weerstand wegnemen	1	3,4
Benoemen van knelpunten	2	6,9
Opbouwen van een goede vertrouwensrelatie	3	10,3
Leerdoelen benoemen	1	3,4
Aangeven dat de jongere pas de training positief afsluit als ook ouders de training volgen	1	3,4
Ouder spreken over de inhoud van de training	3	10,3
Telefonisch bereikbaar zijn voor problemen van ouders	1	3,4
Aansluiten bij behoeften van ouders	1	3,4
Aansluiten bij de leefwereld van de ouder	1	3,4
Ouders trainingsonderwerpen laten inbrengen	1	3,4
Aangeven wat de bedoeling is van de bijeenkomsten	1	3,4
Telefonisch contact houden met ouders	1	3,4
Een brief schrijven aan de ouders	1	3,4
Belang van betrokkenheid ouders aangeven	2	6,9
Door de gedragsoefening	1	3,4
De ouders serieus nemen	2	6,9
Begrip tonen	3	10,3
Commitment tussen jongere en ouder bereiken	1	3,4
De ouders gelegenheid geven hun verhaal te doen	1	3,4
Confronteren	1	3,4
De training plannen op tijdstippen die ouders goed uitkomen	1	3,4

Tabel 37 Beschrijvende statistieken per item C-toets jongeren

Schaal	<i>M</i>	<i>SD</i>
1. Ik voel mij op mijn gemak bij mijn Tools4U trainer	3,60	,65
2. Mijn Tools4U trainer is vriendelijk	3,78	,50
3. Mijn Tools4U trainer neemt mij serieus	3,76	,45
4. Mijn Tools4U trainer heeft genoeg tijd voor mij	3,75	,49
5. Ik kan mijn Tools4U trainer goed bereiken als dat nodig is	3,63	,52
6. Mijn Tools4U trainer helpt mij met mijn problemen	3,68	,59
7. Mijn Tools4U trainer geeft goede adviezen	3,72	,56
8. Mijn Tools4U trainer komt zijn afspraken na	3,80	,43
9. De training Tools4U is meteen gestart toen dat nodig was	3,24	,99
10. Het eerste contact met mijn Tools4U trainer was goed	3,63	,59
11. Ik ben tevreden over de Tools4U trainer die ik heb	3,74	,57
12. Mijn Tools4U trainer werkt goed samen met andere instanties	3,50	,66
13. Ik krijg voldoende informatie over de training	3,57	,57
14. Ik ken de inhoud van het trainingsplan	3,40	,66
15. Ik weet hoe ik een klacht kan indienen over Tools4U	2,66	1,06
16. Er wordt goed omgegaan met mijn persoonlijke gegevens	3,69	,46
17. Ik weet wat het doel van de training is	3,70	,48
18. Ik heb samen met mijn trainer de doelen van de training bepaald	3,55	,69
19., Ik beslis mee over de training	3,27	,74
20. De training helpt mij echt goed	3,42	,77
21. Ik vertrouw er op dat mijn doelen behaald gaan worden	3,57	,58
22. Ben je tevreden over de training Tools4U? (1-10)	8,27	1,31

Tabel 38 Beschrijvende statistieken per item C-toets ouders

Schaal	<i>M</i>	<i>SD</i>
1. De Tools4U trainer is vriendelijk	3,75	,46
2. De Tools4U trainer neemt mij serieus	3,66	,53
3. Er is begrip voor onze problemen	3,60	,58
4. De Tools4U trainer is goed bereikbaar	3,62	,56
5. Ik heb voldoende contact met de trainer van mijn kind	3,23	,85
6. Ik krijg duidelijk antwoord op mijn vragen	3,43	,72
7. Ik krijg goede adviezen	3,35	,85
8. De Tools4U trainer komt zijn afspraken na	3,66	,55
9. De Tools4U trainer heeft voldoende kennis om ons te helpen	3,60	,55
10. De training Tools4U is meteen gestart toen dat nodig was	3,24	,96
11. Het eerste contact met de Tools4U trainer was goed	3,63	,54
12. Ik ben tevreden over de Tools4U trainer die mijn kind heeft	3,66	,51
13. De Tools4U trainer werkt goed samen met andere instanties	3,43	,69
14. Ik krijg voldoende informatie over de training van mijn kind	3,20	,85
15. Ik ken de inhoud van het trainingsplan	3,14	,83
16. Ik weet hoe ik een klacht kan indienen over Tools4U/ de Tools4U trainer	2,71	,98
17. Onze persoonlijke gegevens worden zorgvuldig behandeld	3,47	,56
18. Ik weet wat het doel van de training is	3,61	,53
19. Bij de beslissing over de training wordt mijn mening belangrijk gevonden	3,16	,86
20. De training doet ons gezin echt goed	3,25	,76
21. Ik vertrouw er op dat de doelen van de training behaald gaan worden	3,50	,61
22. Bent u tevreden over de training Tools4U? (1-10)	8,21	1,33

Tabel 39 Huiswerkopdrachten

	Frequentie	Percentage
Thermometer	11	4,7
Eerste Hulpkaart	6	2,5
Delictanalyse	9	3,8
Weekkaart	4	1,7
Wenskaarten	9	3,8
Netwerkschema	2	0,8
Gebruiksaanwijzing	2	0,8
Gedragsoefening	32	13,6
Observatieopdracht	10	4,2
Registratieopdracht	34	14,4
Bijhouden van drankgebruik	1	0,4
Bijhouden van drugsgebruik	1	0,4
Bijhouden van uitgavenpatroon	2	0,8
Bijhouden van conflicten	1	0,4
Slaapdagboek bijhouden	1	0,4
Conflict oplossen	4	1,7
Afspraken nakomen met ouders	2	0,8
Oefenen onderhandelen met moeder	2	0,8
Opdrachten i,v,m, informatie verzamelen	6	2,5
Zaken om uit te zoeken via het internet	3	1,3
Vorbereiding volgende training	7	3,0
Planning maken	1	0,4
Weekplanning maken	3	1,3
DVD bekijken	2	0,8
Oefenen geleerde afgelopen training	23	9,7
Samenvatting afgelopen bijeenkomst maken	4	1,7
Reflectieverslag schrijven	3	1,3
Tekening maken afgelopen bijeenkomst	1	0,4
Uitwerken van opdrachten	1	0,4
Na elke bijeenkomst opschrijven wat hij/zij gedaan/geleerd heeft	1	0,4
Toepassen bedachte oplossingen	1	0,4
Kosten- en batenanalyse	3	1,3
Pen- en papiertraining	1	0,4
Bedenken voor- en nadelen delict	4	1,7

Oefenen met het bedenken van voor- en nadelen van beslissingen	3	1,3
Werkbladen invullen	1	0,4
Formulier invullen	2	0,8
Goudmijn en Risicoformulier	3	1,3
Formulieren keuzes maken en problemen oplossen	1	0,4
Formulier opvragen	1	0,4
Praktijkopdracht ter ontwikkeling van vaardigheden	2	0,8
Nee zeggen	1	0,4
Vragen beantwoorden	2	0,8
Rustig worden door ademhalingsoefeningen	1	0,4
Het inschatten van situaties	1	0,4
Vorbereiden eindpresentatie	1	0,4
Conflict hanteren door gesprekken aan te gaan	1	0,4
Nadenken over trainingsonderwerp	1	0,4
Zaken om over na te denken	7	3,0
Oefenen met het maken van keuzes	3	1,3
Oefenen communicatie	2	0,8
Oefenen gespreksvoering	1	0,4
Solliciteren	1	0,4
Helpende gedachten toepassen	1	0,4
CV maken	1	0,4
Doelenkaart	1	0,4
Methoden om op tijd te komen en afspraken te onthouden	1	0,4

Tabel 40 Mate waarin technieken en hulpmiddelen nuttig zijn volgens jongeren

Techniek/Hulpmiddel	Frequentie	Percentage
Feedback	71	82,6
Gedragsoefening	55	78,6
Pen en Papiertraining	71	83,5
Thermometer met eerste hulp kaart	57	81,4
Kennismakingsgesprek	80	74,1
Weekkaart	59	72
Delictbespreking	76	71,7
Kosten-baten analyse	65	71,4
Trainingsplan	73	80,2
Presentatie (eind)	44	62,0
Levenslijn	40	74,1
Netwerkschema	44	68,8
Wenskaarten	57	73,1
Tijdsbalk	28	68,3
Registratieopdracht (huiswerk)	40	71,4
Wie-voor-wat schema	39	75
VIP-kaart	41	70,7
Discriminatie training	45	83,3
Helpende gedachten	54	81,8

Tabel 41 Mate waarin technieken en hulpmiddelen nuttig zijn volgens ouders

Techniek/Hulpmiddel	Frequentie	Percentage
Kwaliteiten en kansen	46	92
Gebruiksaanwijzing	29	90,6
Gedragsoefening	41	97,6
Afsprakenkaart	13	86,7
Beeldschermen	15	93,8
Wie wat hoe waar en wanneer	16	88,9
Van kind naar jongere	14	100
Informatiebronnen	21	100
Regels	21	95,5
Pen en Papiertraining	17	100
Conflict oplossen met pen en papiertraining	13	100

Tabel 42 Technieken en hulpmiddelen Tools4U uit dossiers

	Frequentie	Percentage
Kennismakingsgesprek	98	100
Weekkaart	97	99
Delictbespreking	97	99
Delicttekening	0	0
Kosten-batenanalyse	61	62,2
Levenslijn	24	24,5
Wenskaarten	8	8,2
Tijdsbalk	0	0
Netwerkschema	14	14,3
VIP kaart	8	8,2
Wie-voor-wat schema	12	12,2
(Bespreking) Huiswerkopdracht	61	62,2
Registratieopdracht	12	12,2
Gedragsoefening	85	86,7
Discriminatie training	28	28,6
Pen- en Papiertraining	79	80,6
Thermometer met Eerste Hulpkaart	64	65,3
Helpende gedachten	19	19,4
Feedback	6	6,1
Kwaliteiten en kansen (ouders)	14	14,3
Gebruiksaanwijzing (ouders)	4	4,1
Van kind naar jongere (ouders)	2	2
Informatiebronnen (ouders)	3	3,1
Regels (ouders)	0	0
Beeldschermen(ouders)	7	7,1
Vragen wie wat hoe waar wanneer (ouders)	0	0
Probleemoplossen met pen en papier (ouders)	2	2
Conflict oplossen met pen en papier (ouders)	1	1
Gedragsoefening (ouders)	7	7,1
Trainingsplan	6	6,1
Observeren (blz, 109)	4	4,1
Gesprekstechnieken	1	1
Stoplicht	10	10,2
Conflicthantering	6	6,1
Brainstormen op de flap-over	36	37,7
Oefening goudmijnen en gevaren	12	12,2
Uitwerking van groepsrollen aan de hand van een metafoor	2	2
Overzicht inkomsten en uitgaven op de flap-over	1	1
Informatie verstrekken	30	30,6
DVD	17	17,3
Moreel redeneren	3	3,1
Autoriteitenoefening	1	1
SRC-model/GGG-model	16	16,3
Kaartjes 'ik denk-ik doe'	1	1
Weerstaan en moeilijk te weerstaan	1	1
Time-out nemen	1	1
Tot tien tellen	1	1
Presentatie voor trainer	1	1

Tabel 43 Technieken en hulpmiddelen niet-Tools4U uit dossiers

	Frequentie	Percentage
Adequaat en inadequaat gedrag	4	4,1
Alarmsignalen	7	7,1
Arbeidsoriëntatie test	1	1
Afspraken agenderen, bekijken en nakomen	2	2
Agressieroute	2	2
Analyse verschillende karaktereigenschappen	1	1
Analyse verschillende situaties	14	4,3
Analyse wat wel en niet doen om toekomst te bereiken	2	2
Axen-roos	10	10,2
Belangrijke anderen	1	1
Beslissingsmatrix	1	1
Betekenis van woorden vaststellen	1	1
Bommetje	1	1
Bouwstenen	1	1
Buma-Crima	2	2
Cirkel van betrokkenheid	2	2
Cognitieve leertheorie	1	1
Collage maken	1	1
Doelentrap	1	1
Drie-kolommen-schema	1	1
Eerst denken, dan doen	3	3,1
Eigenschappenkaart	5	5,1
Flap-over	12	12,2
Foto-gevoelens	2	2
Gespreksvoering	13	13,3
Grensoefening	1	1
Grenzen aangeven/voelen	1	1
Hoe houd ik overzicht	1	1
Hoe overleggen en afspraken te maken	1	1
Houding	3	3,1
Iets vertellen	1	1
Interviewen van mensen in de omgeving van de jongere	1	1
Kennisquiz	4	4,1
Kwaliteitenspel	6	6,1
Luisteroefening met duplo-blokken	2	2

Interesseonderzoek	1	1
Inventarisatie pestkoppen	1	1
Mening geven	1	1
Monitoren (ouders)	2	2
Normen, regels en waarden	3	3,1
Ontspanningsoefening	1	1
Opdracht: Bij welke vrienden loop je risico?	2	2
Oplossen	2	2
Oplossingen bedenken	9	9,2
Opsommingen	2	2
Overleg met jobcoach en JR	1	1
Planning op de flap	1	1
Plan van aanpak maken	3	3,1
Posities ik en ander	2	2
Rode konen spel	1	1
Rollenspel	3	3,1
Rolverdeling in groep	4	4,1
Sollicitatiegesprekken oefenen	3	3,1
Speltechnieken	2	2
Spiegel je zelf-spel	1	1
Spijbeltrap	1	1
Trappetje	2	2
Vaardigheidsoefening	3	3,1
Vijf W's om goede vragen te stellen	1	1
Voorbeelden benoemen	2	2
Voordoan, model staan	2	2
Voor- en nadelen afwegen	6	6,1
Voorlichting	1	1
Waardenspel	6	6,1
Wenslijn	1	1
Weegschaal	3	3,1
Weekplanning maken	3	3,1
Woedespun	2	2
Woordspun	5	5,1
Zelfportret	1	1
Emotiewiel	6	6,1
Model staan	1	1

Recent uitgegeven Kohnstamm Instituut rapporten

- 851 Derriks M., Vergeer M.M.
Van havo naar hbo
- 850 Koopman, P.N.J., Derriks, M., Voncken, E.
PrO-loopbaan Vervolgd
- 849 Meijer, J., Ledoux, G., m.m.v. Elshof, D.P.
Gebruikersvriendelijke leerlingvolgsystemen in het primair onderwijs
- 848 Derriks M., Vergeer M.M.
Doorstroom in het ROC
- 847 Sligte, H., Breetvelt, I.S., Heemskerk, I.M.C.C.
Technologische ontwikkelingen voor leerlingen met een visuele beperking of dyslexie
- 846 Emmelot, Y., Veen, A.M., Heurter, A.M.H., Bongers, C., Roode de, N.,
Vegt van der, A.L.
De samenwerking tussen voorschoolse voorzieningen in het kader van de harmonisatie
- 845 Veen, I. van der, Derriks, M., m.m.v. van der Hoeven A.
Amsterdamse schakelklassen in het schooljaar 2008/2009
- 844 Stams, G.J.J.M., Top Eem van der, M., Limburg, S., Vugt van E.S., Laan van der, P.H.
Implementatie en doelmatigheid van de Deltamethode Gezinsvoogdij
- 843 Hermanns, J., Koopman, P.N.J.
Dossiers Kansrijk Zuidoost

Deze rapporten zijn te bestellen via: secr@kohnstamm.uva.nl

Voor meer informatie, zie; <http://www.kohnstammstituut.uva.nl>